

CORRESPONDÈNCIA DE MOSSÈN MIQUEL COSTA I LLOBERA, PREV., AMB EL DR. ANTONI RUBIÓ I LLUCH. 1876-1922.

NOTA PRELIMINAR

Mossèn Miquel Costa i Llobera havia de rebre en aquest Anuari un homenatge que portés tota la nostra admiració i devoció pels seus mèrits extraordinaris. El principal d'ells, per una publicació com la nostra essencialment sacerdotal, no és pas ser ell el nostre poeta clàssic per excel·lència, el qui sabé més que ningú en quin secret tocom s'amagava la deixa del geni grec, sinó l'haver agermanat meravellósament aquesta perfecció hellènica amb l'ideal pleníssim de la vida sacerdotal. Anima espiritual per tots els quatre caires, sabia millor encara el vol immortal de l'esperit pel cel de la gràcia sobrenatural, que no pas el papalloneig del sentiment per les flors moridores de les gràcies humanes. La veritat cristiana, la virtut sacerdotal no era en ell poesia, ni teoria, ni positura afectada de lo que en diuen intellectuals, sinó vida real i positiva, intensificada en cada moment pel concurs i el sacrifici de totes les seves energies.

Vingué un moment en què el sacerdot absorbi absolutament el literat. Així com abans havia deixat, amb gran admiració de tothom, la primogenitura de la seva noble casa, per anar-se'n a Roma i fer-se sacerdot de Jesucrist, així després va sentir la vocació de portar a l'altar com a ex-vot i presentalla la seva glòria literària, que també el feia primogènit entre molts germans. Se'l veié defugir tota buida aparença humana, retirar-se de les estèrils parleries dels cenacles literaris, i despreciar el xerroteig de les cròniques professionals, per cercar dalerosament l'oració i l'estudi recollit de casa seva, molt ben agermanat amb el ministeri litúrgic dins l'espiritualíssima catedral de Palma de Mallorca. Fonedís i com transfigurat en aquell ambient de penombra i d'encens, pogué passar als ulls de molts per encongít i decadent, cosa que ell confirmava de bon grat amb les seves paraules, a barates de poder fruir les més altes visions de la Jerusalem de la terra i del cel. Deixà absolutament a qui les volgués les petites lluites de la ciutat dels homes, i tingué per guany sacrificar-ho tot, fins, la vida, a l'amor de Jesucrist. Si algú li pledejà la túnica, ell li deixà mantell i tot.

El nostre millor elogi és admirar públicament aquest renunciament cristià i sacerdotal de totes les coses de la terra ut Christum lucrifaceret. No podem, ni amb el silenci, admetre el to de commisericònia que acompanya sovint en la murmuració literària el nom de Mossèn Costa i Llobera. Lloem de tot cor el qui ven totes les coses per comprar la perla amagada de l'Evangeli, i volem conservar aquella distinció feta per Jesucrist: haec omnia gentes inquirunt, vos

autem non sic. La paraula de la creu no és ni serà mai una paraula buida en la santa Església, encara que sempre sigui mirada amb escàndol i motejada d'estultícia; i sempre serà la vera sabiduria evangèlica no voler ésser comptat entre els savis i prudents, sinó entre els humils, per rebre la revelació del Pare celestial que a aquells resta amagada.

Aquest és el nostre homenatge ben sincer a la santa memòria de Mossèn Miquel Costa i Llobera, amb el qual Foment de Pietat Catalana tenia vincles de caritat molt particulars. Ja de primera hora el tinguérem al costat nostre. Ell, que era tan mirat en donar escrits seus per a la impremta, sobretot si eren treballs espirituals dels quals mai no estava content, joiosament ens comunicà dues col·leccions de sermons, publicades en sengles volums, que són glòria de la nostra biblioteca: el *Novenari de la Puríssima*, i els *Sermons Panegírics*, entre els quals hi ha el de Santa Teresa que estava predicant dalt de la trona, quan, com en un rapt d'inspiració, morí sobtadament. Quan ja havia plegat el ram de les muses, encara va escriure per nosaltres una bella poesia a la mort del Dr. Torras i Bages, potser la darrera peça que sortí del seu aurífic laboratori. Més encara que les nostres obres, estimava l'esperit de la nostra casa. Poc abans de la seva mort va confiar a la intimitat recaptada d'un amic, que fóra per ell un ideal poder venir a acabar els seus dies en el recés de casa nostra. Nosaltres desitgem tenir-lo com un dels nostres protectors davant Déu.

Anem ara a les cartes. Don Joan Rosselló, amic d'infantesa, ha publicat en el Butlletí de la Societat Arqueològica Luliana (febrer de 1923 - juliol de 1924) el seu riquíssim epistolari que va de 1875 fins a 1916, és a dir, que comprèn quaranta anys. L'aire d'aquestes cartes és d'una intimitat innocent i germanívola, que dona tot allò que podia donar aquell esperit patrici, que mai no s'abandonava ni perdia el punt. El Dr. Antoni Rubió i Lluch fou l'amic d'elecció, triat en plena joventut d'estudiant universitari, per les afinitats morals i literàries que en ell va trobar, i conservat sempre fins a la mort. A la ratlla de cinquanta anys agafa aquesta correspondència, amorosament conservada, des de 1876 fins a 1922, i en ella tenim un judici de gairebé tot lo esdevingut en aquesta cinquantena, fora de les passions humanes amb el llot de les quals no es vol contaminar. Una vegada que no pot evitar una al·lusió d'aquesta mena, com tapant-se la cara amb les dues mans, només deixa escapar aquest gemec de vergonya: Proh pudor! Els sentiments espirituals de què abans hem fet esment en aquesta nota, sí que de vegades esclaten d'una manera enamoradora, i aquest valor personal és el més preciós d'aquest epistolari.

Hem conservat, no sols la llengua diferent amb què Mossèn Costa va escriure les cartes en les diferents etapes de la seva vida, sinó també l'ortografia, en què naturalment seguí les evolucions de l'època, encara que mai amb un esperit sectari i supersticiós, impropï de la seva alta cultura i d'aquella gran serenitat

que és la divisa de la potència màxima.

Totes aquelles coses que d'alguna manera podrien molestar els sentiments personals gelosos de la intimitat, han estat retallades.

Madrid 1 de Janer 1876.

Estimat amich: rebí á son degut temps la teva carta del 12 del passat desembre, y si mes aviat no t'he contestat, ha sigut per poderte donar noticias dels tertulis del Sr. Luque. Aquesta nit passada vaig anar á véurels y vaig parlar ab ells de moltes cosas, sens olvidarnos, com era natural tractantse de tan bons amichs, del teu pare ni de tú. M'encarregaren tots memorias per un y altre y'ns despedírem despres d'una bona vetlla.

Vaig veure ab alegria lo que'm dius en la teva carta respecte al bon estat mental d'en Nanot; deplorant al mateix temps la murmuració poch cristiana dels seus enemichs. Crègas que compateixo vivament á un jove tan simpátich, y que desitjaria que s'acabessin d'una vegada totes aquestas desavenencias que fan al catalanisme mes semblant á una tribu salvatge qu' á una escola literaria. Qu'hi farèm?

Jo per aquí continuo en la mateixa vida de quant tu hi eras. Vaig sovint als teatros, estudio una mica l'alemany y'm passeio forsa. Aquesta última setmana vaig veure 'l nou drama de Gaspar titulat *Atila* y'm va semblar tan dolent que'm va retreure mes de quatre dias de tornar al teatro. No't pots figurar cosa mes falsa, mes inflada, mes tonta que'l drama en qüestió, y, anyadint á totes aquestas qualitats, unas pretensions tràgicas mes que regulars, pots figurarte que tal será. — He vist també "*El desengaño en un sueño*" del Duque de Rivas, que may fins ara s'havia posat en escena. No m'ha fet gaire bona impressió representat aquest drama que m'agrada molt llegit. — En el Real he sentit l'òpera nova per mi "*Romeo e Giulietta*" de Gounod, y no m'ha agradat tant com altras del mateix autor. — A *Varietades* he vist una pessa molt còmica y molt ben feta escrita per un estudiant de medicina y titulada "*Aprobados y suspensos*". Escusat es dir qu'aquesta pessa produheix unes grans entradas d'estudiants.

Suposo que ja haurás llegit algun drama tràgich de l'Estelrich, y que t'haurá contat cosas sumament originals y estranyas com á sevas.

En Roselló per qui'm preguntas en la teva carta, es lo mateix de sempre: tranquil, vermell, divertit y bon amich á totes horas. En De-Haro segueix també tan morigerat y bon xicot com sempre ha sigut. Un y altre, agrahtint lo teu recort, te saludan.

Saluda tú de part meva a la teva familia y especialment á ton pare, sens olvidar als amichs de Barcelona que vejis, — y reb finalment un abras del teu amich — *Miquel Costa*.

Pollenza 24 de Junio 1876.

Amigo Antonio: no era mi propósito al recibir tu carta del pasado Marzo pasar tanto tiempo sin darte contestación. — Por mas que estuviese en Madrid muy ocupado, no eran tantas mis tareas que no pudiera consagrar algunos momentos á la correspondencia de mis amigos. Confieso, pues, que la pereza (que por desgracia me domina muy amenudo) ha sido la causa mayor de tanta y tan

inconveniente tardanza; y como en la pereza no cabe disculpa, la tendré que buscar en tu benévola condescendencia que por esta vez no ha de faltarme.

Héme ya en mi pueblo tan diferente de la Côte en que me he divertido, gozando sosegadamente la vida monótona del payés mallorquín sin echar de ménos la plácida agitacion de la vida madrileña.

Mi carácter, que no es por cierto voluble ni acomodaticio, sabe plegarse a esas alternativas de movimiento y descanso de tal manera que el tránsito de uno á otro estado molestísimo para muchos, es para mí una variación deleitosa.

Muchas cosas pudiera decirte de Madrid, pero es inútil cuanto intente bosquejarte de lo que por allí he visto y oído, pues no cabe en los estrechos renglones de una carta. No puedo pasar, empero, sin decirte que asistí con muchísima fruición á los cuartetos del Conservatorio y á los conciertos de Monasterio. Los cuartetos sobre todo son para mí los mejores recuerdos que guardo de mi permanencia en Madrid en donde tantas buenas impresiones he recibido.

El Sr. Luque continuaba sin novedad al despedirme de él. Rosita Eguilaz ha presentado á la Exposicion el retrato de su padre que tenía empezado cuando contigo estuve en aquella excelente casa de Luque. — Trueba está otra vez en su país. — Cuantas veces he visto á Luque, él y Rosita me han dado recuerdos para tu Padre y para tí.

Ya que he mentado la Exposicion justo es que te diga que con extraordinaria sorpresa ví en ella la magnífica escultura de Vallmitjana representando á Cristo despues del descendimiento. Las otras obras notables (muy raras por cierto en esta exposicion) quedaron para mí muy inferiores al mérito de aquel bellissimo Cristo, cuya pureza é idealidad eran un consuelo para los ojos cansados de tanto naturalismo como se observaba en cuadros y esculturas.

Con alguna frecuencia he asistido al Congreso y al Senado teniendo ocasion de admirar á algunos oradores y de fastidiarme oyendo á otros, pues generalmente los discursos son vulgarísimos y llenos de lugares comunes. El Obispo de Salamanca y Valera en el Senado y Moreno Nieto con algunos de menos importancia en el Congreso han dado á las cámaras y al público algo más original que lo de costumbre.

Nada mas se me ocurre por ahora. Si tuviera que contarte esta vida de pueblo que me divierte seria quizas enojoso para tí.

Dispensa estos borrones y adios, queridísimo Antonio.

Memorias á tu familia y en especial á tu padre.

Vale. — Tuyo siempre. — *Miguel Costa.*

Pollensa, 14 d'Agost. — 1876.

Amich estimat: agradable per mi ha sigut la noticia de la terminació de ta carrera de Filosofia, y t'en dono una amistosa enhorabona. Però al mateix temps me sap greu no haverne tingut coneixement mes prompte per venir ab tu cap á Mallorca, pues recuerdo que ab ta mare parlárem de que vindrias ab mi una temporadeta al acabar ta carrera. Un altre any, si á Deu plau, farém lo viatge qu' á las horas haviam projectat per aquest estiu.

Suposo que seguirás la carrera de Dret: Deu t'hi doni mes afició de la que jo tinch á tals estudis que'm donan mes fástich de cada dia.

M'alegro de las bonas noticias que'm donas de ta familia y dels amichs. Jo no puch dárten dels mallorquins que tu coneixes, porque ells son á Palma, men-

tras que jo'm passejo per aquesta vila de Pollensa hermosa y tranquila ja que no distreta y animada.

Res he pogut escriure desde que vaig arribar, però ja que desitjas conèixer la poesia de que't parlá D. Lluís Pons, t'en envio una copia, no perque la crega cosa bona, sino per coneixer lo teu judici sobre aquesta composició qu'ha agradat á alguns. Desitjaria que la fesses llegir á ton pare com un recort meu, dientli que disculpi 'ls defectes.

Las ocupacions de fí de curs m'impediren enviar cap composició á Valencia pel certámen de Jaume I, encara que'l meu desitx fora honrar, en lo poquíssim que alcanzan las meas forsas, la memoria del gran Rey.

Valencia m'agradá molt. Aquellas hortas son un Paradís que may me cansaré d'admirar. ¡Quina vegetació, quinas ayguas, quin cel, quin tot! — Quant pugues visita aquella bellíssima encontrada, que no t'en arrepentirás.

Saluda de part meua ta familia y'ls meus amichs de Barcelona que vejas, y disposa are y sempre de ton amich que t'abrassa. — *Miquel Costa y Llobera.*

Amigo Antonio: la innmerecida benevolencia con que me tratas en tu última carta ha sido más eficaz que cualquier reconvencion para hacerme romper el largo silencio que, sin darme cuenta de ello, he guardado contigo. Motivo tenias para creerme olvidadizo; y sin embargo puedo asegurarte que no he pasado una semana siquiera sin pensar en tí, ni hablado con ningun compañero procedente de Barcelona sin que por tí le preguntara. No pocas veces, resuelto á escribirte, he tomado la pluma y hasta empezado cartas que, no concluidas después, han ido á parar al monton de mis papeles rasgados. No intento legitimar ni excusar siquiera mi culpable silencio: deseo únicamente convencerte de que mi amistad no muere ni desmaya, por más que padezca intermitencias de mutismo, consecuencia del mal humor que me aqueja.

Agradezco tus deseos de verme en las próximas fiestas de Barcelona y de que hagamos juntos el viage á Madrid. Mucho me alegrara de poder hacerlo; pero ello es que debo quedarme en Mallorca, pues, habiendo perdido el pasado curso de mi odiada carrera, no puedo ya permanecer más tiempo fuera de la familia.

Figúrate ahora cual será el estado de mi humor al verme definitivamente establecido en este pueblo, donde la vida se reduce á "*Mangiar, bere, dormir, vestir calsoni*", fórmula que haria la felicidad de un cerdo si los cerdos gustaran pantalón.

Excusado será decirte que en semejante situacion nada escribo, y aún desespero de volver á escribir. En la lectura únicamente hallo compensacion á mi fastidio. Los clásicos latinos y los grandes poetas de la moderna Italia ocupan ahora principalmente mi atencion, no sin que mezcle á sus divinos versos, lecturas más sólidas de Cousin, Balmes, Ozanam y Cantú.

Celebro que te gustara mi poesia de Miramar y agradezco los elogios amistosamente exagerados que le dedicas. Celebro tambien que te dediques á traducir los poetas clásicos, tan olvidados de nuestros catalanistas cuyo amanerado *sabor popular* necesita una buena dosis de perfeccion griega.

De ninguna desconocida traduccion clásica puedo darte los indicios que desearas: ya sabes que soy lego en materias de erudición recóndita y aun de erudicion vulgar. Solo puedo decirte que de las elegias de Tibulo, solo una ha publicado Tomás Forteza, pero tan gallardamente traducida, que no parece ser el pri-

mer trabajo de nuestro poeta en género tan difícil. Cuando yo vaya á Palma podré decirte con exactitud lo que tenga traducido. La elegía aludida es la X, lib. I de Tibulo y se halla inserta en la *Revista balear* año 1° (1872), número 19. En casa de D. Victoriano Amer la encontrarás seguramente.

Obrador tiene su traducción de la Iliada á más de la mitad. Tiene tambien adelantada una novela de costumbres mallorquinas, y estrenó á principios de verano una pieza cómica con éxito mediano. Es el único que trabaja de todos los *dilettanti* mallorquines. No puedo darte más noticias de los amigos, porque desde que llegué á Mallorca no he pasado un solo día en Palma.

Adios, amigo mio; saluda en mi nombre á tu familia y á los amigos que vienes, y recibe un abrazo de quien te desea la actividad y la alegría que le faltan.

Tuyo siempre. — *Miguel Costa y Llobera*.

Pollensa — 22 Setiembre — 1877.

Querido Antonio: recibí á su debido tiempo tu última carta cuyas amistosas frases y buenas noticias me alegraron. Remití en seguida las dos anacreónticas que me mandaste, á la redaccion del Museo, y espero que aparecerán en breve en las páginas de aquella revista, que se honrará con tu firma. Continua escribiendo y no te olvides de mandarme alguna muestra de tus trabajos.

Celebro lo que me dices de Melendez tanto más cuanto que le reconozco por excelente autoridad crítica en materias literarias.

Espero que, aprovechando las relaciones de tu padre y disfrutando de lo bueno que Madrid ofrece, pasarás este curso mejor de lo que te figuras. Madrid irá gustándote de cada día más, á medida que vaya debilitándose esa nostalgia de la familia tan propia de quien como tu nunca salió de ella.

De mí sé decirte que prefiero la vida de Madrid á cualquiera otra de las que conozco, apesar de que nada tengo de hombre de sociedad ni de calavera. Con Madrid sucede lo que con el café, que al principio no gusta y después se hace casi necesario.

Inútil seria intentar referirte la vida que llevo. Si recuerdas lo que te escribí en mi anterior, sabrás lo que me pasa ahora: tal es la monotonía en que vegeto.

Por lo ramplon y pesado de esta carta podrás imaginar como estaré de inspiracion literaria. — Mi inteligencia va embotándose de día en día. — Las musas solo se alimentan de entusiasmo, y abandonan el alma donde no lo pueden hallar.

Saluda en mi nombre á los amigos que vieres y especialmente á Estelrich por cuya última carta he sabido tu direccion.

Recibe tú finalmente un abrazo de tu amigo que te desea la actividad de que carece — *Miguel Costa y Llobera*.

Pollensa — Noviembre 20/77.

Inolvidable Antonio: supe por nuestro comun amigo Estelrich que te habias graduado de doctor con la nota de sobresaliente. Tú, que sabes con cuanto placer recibo siempre noticias tuyas, no necesitas que te encarezca el que semejante noticia me produjo; bien que no me causó extrañeza, dados tu talento y hábitos de aplicacion.

Supongo que ahora vas á quedarte definitivamente en Barcelona, al lado de tu familia, y que seguirás la carrera de Derecho segun deseaba tu padre. Nada

me dijo Estelrich de tus trabajos ni de tus proyectos. — ¿Continúas la traducción de Anacreonte? — Has traducido algo de otros clásicos ó piensas hacerlo? — Cuando publicas algo? — Estas y muchas otras preguntas te haria si pudiésemos hablar un rato; pero ya que esto no es posible, contéstame alménos á las pocas que te escribo.

Desearia que me dijese tambien cual es el mejor de los diccionarios griegos ó sea el mas útil para mi, indicándome al mismo tiempo la gramática griega que consideres más clara y metódica. Me he propuesto (tal vez te chocará mi propósito) nada ménos que aprender algo de griego sin más auxilio que el de mi flaca voluntad! Sé que Leopardi, muy jóven aún aprendió aquella difícilísima lengua sin maestro; y, aunque estoy muy léjos de compararme á tan alto ingenio, no tengo otro medio de aprender griego que estudiarlo como él, es decir, sin maestro, porque en Pollensa no le hay.

No tengo novedades que participarte, toda vez que no quiero enlutar esta carta con el relato de los horrorosos crímenes cometidos ultimamente en la Isla con tal abundancia que desmienten el concepto de bucólica serenidad que de Mallorca se tiene.

Ultimamente he pasado en Palma una temporada, para mi deliciosa, si en ella no hubiese ocurrido la muerte del padre de Alcover que dejó á toda su familia en el más amargo desconsuelo. — Quadrado me leyó un drama que me pareció magistral y de primera fuerza.

Con esta buena noticia concluyo saludando á tu familia y dándote mi más sincero parabien y un amistoso abrazo.

Tuyo — *Miguel Costa Llobera.*

Enero: 1879.

Sr. D. Antoni Rubió y Lluch.

Amich estimat: rebí á son temps la carta en que'm donavas tan bonas noticias teuas y tan oportuna resposta á las preguntas que t'havia fet. Agrayexo las frases en que m'invitas á establir ab tú una correspondencia seguida, encara que no fio gaire de la meua peresa.

M'es impossible parlarte llargament, com tu 'm demanas, dels meus projectes y ocupacions literarias. De projectes no'n tinch, y las ocupacions d'aquesta classe, com de tota mena, son tan pocas, que estan ditas en quatre ratllas. — Fa cosa d'un mes que vaig reprendre l'estudi del alemany, quasi oblidat per complert, y torno avansar á pas de formiga per entre las escabrositats de la gramática tudesca. Ultimament he llegit un llibre italiá que m'ha produhit gran efecte, las *Odi barbare* del novissim poeta Carducci, notabilissimas com á execució poética, si be detestables per son esperit filosóficament pagá y contrari al cristianisme. La belleza d'aquestas poesies es tanta, qu' á pesar del paganisme que respiran, un no pot menys d'admirarlas y aprènderlas de memoria, com s'admiran y s'aprenen las obras dels antichs. Jo no he vist may en la vida cosa més clássica y al mateix temps més inspirada. Carducci ha restaurat los metres d'Horaci ab mà de mestre. — L'exemple seu m'ha induhit á escriure una poesia en estrofas sense rima, com las de Cabanyes: es possible que no agradi á ningú. Res més he fet per ara; y ja veus qu'aixó es ben poca cosa. — No sé que donaria pera tenir mes entussiasme, talent y aplicació.

Quant veja l'Alcover, li donaré'l pésam de ta part. — L'Estelrich encara's

passeeja per Palma, però crech que no trigará gaire en anársen á Madrid. Allá té'l seu element. Per Nadal va passar uns dias á Pollensa, y'm contá tantas cosas de la vida que té per Madrid, que fan veure son talent especial d'home de mon: llástima de sa figura, que sinó... faria furor.

Encara que no tinga erudició ni molta afició als estudis de bibliotecari, rebré ab particular gust la monografía qu'm tens promesa, no sols com á recort d'un amich, sino també com á bon aplech de noticias literarias.

Sens mes de particular, memorias als amichs que vejas, y tú reb un abrás de ton afectíssim — *Miquel Costa Llobera*.

Pollensa. 10 de Mars. 79.

Pollensa — 22 de Junio — 79.

Amigo Antonio: acabo de recibir tu carta del 18 doblemente grata para mí por su tono expansivo y por las buenas noticias que me comunica. Celebro el éxito de tus primicias literarias, el entusiasmo con que prosigues tus bellos estudios y las diversiones en que descansas de tus tareas de erudito, siguiendo, como tal, la máxima de *utile dulci*. Comprendo perfectamente que no te hayas examinando de tus asignaturas de Dro.: no soy yo quien puede aconsejarte que tomes á pecho semejante estudio. — Acepto como válidas las excusas con que disculpas tu tardanza en escribirme: harto conozco que tampoco puedo ser exigente en esta materia.

Dos dias ántes que tu carta, recibí tu precioso estudio sobre Anacreonte. Agradezco tu atencion y te felicito por la obra. Mucho esperaba de tu erudicion y cultivado gusto; pero tu trabajo ha dejado atrás mis esperanzas. — A más de una erudicion tan abundante como sólida, tan curiosa como discreta, brilla en tu monografía tal unidad de criterio, tal aplomo en los juicios, tal método y trabazon en el desarrollo de la tésis, tan bella y anti-pedantesca naturalidad en la forma, que tu trabajo doctoral parece obra más bien de un literato encanecido en el estudio que de un jóven que cambia, como dices, el polvo de las bibliotecas por el de los paseos. Léjos, pues, de extrañar el aplauso que tu trabajo te ha merecido, úno mi profana voz á la de los doctos para aplaudirte con toda la sinceridad de un amigo. Tiempo era ya de que los trabajos de erudicion tan estimados en otros paises hallasen cultivadores en España. Por fortuna Menendez tiene ya en tí un compañero.

En cámbio de tu monografía te mando, ya que así lo exiges, una poesia. — Harto desigual es el trueque; mas para corresponder en la tendencia, ya que no en la importancia, á tu precioso regalo, nada mejor ni más adecuado he tenido á mano que la oda que te remito: siquiera tiene la buena intencion de querer ser horaciana. Hará como cosa de un mes que la escribí para introduccion de una coleccioncita de líricas imitadas y traducidas del latin que aún se halla en proyecto. He tenido en ella cuidado de que los sáficos sean verdaderamente tales, acentuando las sílabas primera, cuarta y octava, y haciendo que el acento de la cuarta caiga siempre en palabra llana (lo cual no siempre es fácil en catalan) — de manera que las cinco primeras sílabas de cada sáfico formen un adónico perfecto. — A esta regla obedecen los famosos sáficos de Villegas; pero nuestros poetas se han contentado generalmente en hacer los sáficos como simples de endecasílabos acentuados en la cuarta y octava. — Tú, que conoces mucho mejor que yo la lírica clásica, podrás decirme si hallas en esa oda el sabor ho-

raciano que intenté infundirle, y si la "allure" de sus estrofas te parece legítimamente antigua.

Después de esto, poco podría añadirte, pues mi vida en esta es la misma de siempre, con la única diferencia de que ya se me va haciendo ménos fastidiosa que al principio.

Con que, adios. — Tuyo afectísimo — *Miquel Costa Llobera.*

A H O R A C I

Princep afable de la docta lyra,
Noble custodi de la forma bella,
Sabi que portas de consell y murta
Doble corona,

Mestre, tollera qu'una mà atrevida
Porti á mon poble la qu'ab tanta gloria
Tú transportares á la mare Roma
Cíthara lésbia.

Aspra y ferrenya sonará en ses cordes
Gregues, la llengua de ma patria dura;
Mes encar' noble hi sonará: ma patria
Filla es de Roma!

Filla de Roma per la sanch, pel geni,
Forta y ardenta com sa mare antiga;
Guarda en ses terres per llavor de gloria
Cendra romana.

Sí; dins sa terra'l llaurador atònit
Ossos, y marbres, y joyells hi troba,
Elms y senyeres, que de bronz' ostentan
L'águila augusta! —

Bella ma patria es además: viuria
Sens' anyorança ta divina Musa
Sobr' exa terra que ceneix la blava
Mar de sirenes.

Illa es galana en que lo sol de Grecia
Brilla puríssim, y, d'ardenta sava
Pròdich, hi dona ab lo rahim alegre
L'ática oliva.

Dexa, idò, mestre, que sobr' ella evoqui
Clássiques formes; y ta bella Musa
Pura, serena, fòra vel, ma patria
Veja sonriure.

Ara que folla l'invocada Fúria,
Febre als poëtes inspirant, ungleja
L'harpa plorosa y entre fanch nos dona
Fonts d'amargura;

Oh! com anyora lo meu cor les clares
 Dolces fontanes del Parnàs helènich.....!
 —Mestre, ab ta bella, cizellada copa,
 Déxamhi bèure.

Dexa que tasti la sabiesa antiga
 Qu'ompla tes odes, y dins elles dura
 Com á ví ranci de Falern que guardan
 Amphores belles.

Nèctar de vida que lo cor anima,
 Febre y delliris d'ubriach no dona;
 Dona la calma d'esperit, la sana
 Força tranquila.

L'ánima noble qu'en begué, no cerca
 Falsa ventura de tresors y pompa:
 En la fortuna y la dissort, sa ditxa
 Guarda segura.

Forta, serena, inviolable guarda
 L'única ditxa que no fuig, eterna
 Santa riquesa que si tot naufraga
 Sura en les ones.

Ah! puji un altre á los palaus qu'habitan
 Sòrdides ánsies ab l'afany hidròpich,
 Negres insomnis qu'en un llit de plomes
 Posan espines;

Vaja á les places hont febroza turba
 Lluyta y s'empayta disputant la presa
 Que la Fortuna dins la pols humana
 Llança per riure.

Puga jo, á l'ombra del natiu boscatge,
 Seny y bellesa agermanar, poëta;
 Seny y bellesa qu'á ta lyra forman
 Bella aliança.

Sí; qu'en tes odes lo vell seny alegre
 Guía la dança de gentils estrophes...
 Tal conduhia lo bon vell Silenus
 Dança de Nymphes.

Elles, ayroses y formant corona,
 Dávan al rythme la lleugera planta,
 Réyan les Gracies... y volava pura
 Flayra divina.

Palma — Febrero — 80.

Inolvidable Antonio: tiempo era ya de reanudar nuestra correspondencia por mi culpa interrumpida; pero dudo (vaya por lo franco) que hubiese logrado, por ahora, sacudir mi pereza, si no me hubiera movido á escribirte un asunto de alguna importancia.

Es el caso que acaba de ver la luz pública en Palma una publicacion de propaganda católica patrocinada por Quadrado y D. Tomás Aguiló y cuyo principal redactor é inspirador es el virtuoso y doctísimo sacerdote D. Miguel Maura. Invitado por éste á escribir en el nuevo periódico, y no pudiendo darle en mí un colaborador como hubiera deseado, le ofrecí escribir pidiendo ayuda á los amigos que, por su ilustracion y acendrado catolicismo, mejor pudiesen contribuir al fomento de nuestro diario-revista. Unido á tu nombre se me ocurrió el de Marcelino Menéndez, y ambos fueron acogidos por Maura y sus compañeros con las muestras de simpatia que puedes suponer. Cumpliendo ahora con mi promesa, te invito en nombre de la redaccion á honrar con tu firma las columnas de *El Ancora* y te suplico que intercedas con tu amigo Menéndez para que nos mande algo ó siquiera permita copiar de lo que tiene publicado. — Confío que por tu parte no dejarás defraudadas las esperanzas que hemos concebido. Creo que vendria de molde para *El Ancora* el discurso que leiste en la Asociacion Católica. Debo advertirte que tambien se admiten los versos. Ya vés que no tienes excusa si no mandas algo.

- Poco seguramente será lo que yo haga como colaborador de la nueva publicacion; pero hartó me deberá si, por mi causa, logra tu colaboracion y la de Marcelino.

Por si te causare extrañeza mi solicitud en favor de una obra de propaganda religiosa, debo confesarte lo que tal vez habrás vislumbrado ya en mis anteriores cartas; mi abjuracion de todo resabio racionalista. — En la salubre soledad de estas montañas ha sanado mi espíritu de la fiebre contraida en la viciada atmósfera de ateneos y academias. Dios me ha devuelto la fé que le pidiera un día sobre el sepulcro de Santiago. Con que, alégrate y abraza con el alma á tu amigo de siempre — *Miguel Costa y Llobera*.

P. S. Para que mejor te enteres de las condiciones y verdadero carácter de *El Ancora*, ahí va el prospecto. — Memorias. — Vale.

Pollensa — de Junio — 80.

Amigo Antonio: aprovechando la ocasion que espontáneamente me diste de conocer á Marcelino Menéndez, me atreví á presentarme á él sin otra recomendacion que tu nombre. No puedo encarecerte la grata sorpresa que me causó la franca y afectuosa acogida de tu doctísimo amigo, y más aun ver que no solo se acordaba de mi nombre, sino que hasta citaba composiciones mias, con elogios en que no pude ménos de reconocer la influencia de tu parcialidad para conmigo. Dos veces tuve el placer de hablar con Menéndez, una en su casa y otra en la libreria que fué de Durán, en donde habia entrado para comprar su primer tomo de los *Heterodoxos*, con algunos otros libros que me habian llamado la atencion desde los aparadores. De los *Heterodoxos* no conozco todavia más que el discurso preliminar, y estoy ya lleno de asombro por una obra que seria admirable áun siendo fruto de una vida de cien años y de continuos estudios.

Tambien tuve en Madrid ocasion de ver á Querol quien, apesar de su desaliento, procuró animarme á trabajar.

No ví por allá á otros literatos, como no cuente por tal á nuestro amigo Estelrich que, ascendido de estudiante á periodista, no ha hecho más que acentuar su nativa sociabilidad y travesura. Increible parece el número y variedad de sus relaciones. Si el *Fénix* (ú otro pájaro cualquiera) le sostiene por mucho tiempo en las alturas, es decir, en la Corte, seguramente Luisillo hará carrera: *Audaces fortuna juvat!* Así lo deseo como amigo de Estelrich y como deudor que le soy de las más delicadas y constantes atenciones.

Nada te digo de mi visita á Toledo porque tú, que conoces esta poética é incomparable ciudad, puedes imaginar hasta qué punto ha debido impresionarme.

Cuando tenga ejemplares te mandaré una poesia que publiqué en *El Ancora* durante mi viaje.

Saluda á tu Sr. padre y recibe un abrazo de tu amigo — *Miguel Costa y Llobera.*

Pollensa — 9 de Juliol — 1881.

Sr. D. Antoni Rubió y Lluch.

Amich benvolgut: aquesta vegada eras tú qui havia quedat en descubert; y encara que no tinch costum de fixarme en coses que tan poch importan á l'amistat verdadera, esparava tranquilament que rompesses el silenci, aplassant per falta de despertador una carta que *en intenció* ben sovint t'escrivia. Crégas que res hi ha hagut de ressentiment.

Mil gracias pel *retrato*: si es un poch atrassat, també ho era'l que't vaig enviar; si be en los meus *retratos* l'atrás casi res significa, perque la meva cara, lllisa com ántes, está empenyada en no fer mudansa. Com no sol averhi cap inconvenient sense alguna ventatja, la meva cara infantil serveix alménos pera sustentarem als carrechs públichs, que tal vegada m'agafarian per la barba si trobassen qu'estirar.

No'm planyes pel meu aislament y perdua de nom. Dat que sia poeta, com tu dius, ho seria més perventura si fugis del meu reconet? — He guanyat tant dins aquestes fondalades que no'm venen ganes de sortirne, si no es á vegades que'm sembla la vida actual massa poch profitosa, massa fluixa, massa poch *militant*.

Los versos que tinch escrits son poch per ferne un volum. Els nous no valen gran cosa, en general, y no son d'un *género* que puga agradar. Per mostra t'en remeto uns quants: digas que't semblan y fesne lo que vulgas.

No adnet per excusa suficiente de no enviarme versos teus la de que son *lúgubres nenas ó cantinelas d'amor*. — ¿Tal volta no pot haverhi poesia en un *género* que tanta n'ha donada?

M'ha sorpres la noticia de que terminavas la carrera de lleys, y axó sense desatendre les tasques del professorat: ets un héroe. — Mil felicitacions per tos estudis d'investigació histórica y de crítica literaria. En lo del grech modern y literatura grega contemporánea tens un camp que crech terra nova pels espanyols. Com t'entens ab los dos sabis grechs de que'm parlas? Los escrius en grech ó en francés? —

De n'Estelrich sé noticias mes fresques que tú: ja no's troba á Madrid, sino que's passetja per Mallorca no sé fins quant: encara no l'he vist.

Les festes y fires que s'havian de celebrar á Palma pel mes d'Agost, estan ja aplassades fins á mitjan Setembre. Si va axí y s'arriban á fer enguany, no crech que s' fassen l'any que vé. El Sr. Quadrado diu qu'está content d'aver fet de *Cassandra* quant aquestes fires se projectaren.— Ab motiu de les festes, tindrem certámen literari: no puch ara donarte compte del programa: infórmaten, y recorda que més de quatre mallorquins veuriam ab gust un premi mallorquí en mans teves.

Adeu ja. Saluda respectuosament á ton Sr. pare y reb una abressada de ton amich — *Miquel Costa Llobera*.

NOCTURNO

Es la hora benéfica que oprime
 Con suma paz el fatigado anhelo;
 Flota la noche extática en el cielo;
 Calla la tierra en estupor sublime.
 Todo reposa al fin... ¡Oh Musa! dime:
 Por qué te agitas en febril desvelo?
 Insomne gimes en la paz del suelo
 Como ese mar que vagamente gime.
 Ah! dame un canto enérgico y vibrante
 Con que el clamor del alma soberano
 Hacia esos reinos de la luz levante....
 Mas no; caiga la lira de mi mano:
 Solo la voz del piélago gigante
 Dice del alma el inefable arcano!

1881.

Pollensa — 17 Diciembre — 81.

Inolvidable Antonio: vas á reirte seguramente cuando te diga que en dos meses y medio pocas veces he tenido ratos de ocio para dedicarme á la correspondencia con mis amigos. Cuan diferentes me pasan los dias en este retiro de lo que imaginaba cuando no sabia vivir sino fastidiado! No creas que con esto hago poesia bucólica; digo llanamente la verdad. En este pueblo, que ántes desdafiaba creyéndome orgullosamente *natus ad altiora*, hallo al presente campo para esplayar las escasas fuerzas de mi espíritu; y creo que para cualquiera, y hasta para una persona de talento, hay mucho bueno y noble que hacer áun en el último de los villorrios.

Como muestra de mis escasos trabajos poéticos, que tengo en borrador, te incluyo un soneto que á ratos me gusta y me disgusta. Dime qué te parece.

Tu poesia "Recuerdos de un verano" me pareció harto mejor de lo que imagina tu modestia; hay en ella cierto perfume que recuerda el de la *Jeune Captive* de Chénier. La palabra *sonris* que usaste en uno de los versos de tu composicion no me parece castiza: me hace el efecto de un *catalanismo*. Por lo demás me parece muy correcta tu poesia.

Te felicito por tus versos, como por tus trabajos lingüísticos y de critica

literaria, y envidia para mis años pasados tu heroísmo en terminar la carrera de Derecho.

En tu carta me hablaste de mi poesía para el álbum de Montserrat en términos demasiado benévolos. Aquello, propiamente hablando, no es poesía, sino discurso versificado. Escribí aquellas estrofas con la poca inspiración de un encargo y sin pensar en publicarlas. Sin embargo no siento su publicación, pues con ella habré conseguido pasar por buen católico y mal poeta.

Estelrich, por quien me preguntas, vive ahora en Palma y no piensa salir de la Isla por ahora. Las últimas veces que con él he hablado, he advertido un notable cambio en sus ideas; y, sin preguntarlo, me han dicho que positivamente Estelrich entraba en juicio. Puede que haya contribuido á ello el estado de salud de su padre que tiene en cuidado á toda su familia. Lamentando esta causa, no puedo menos de alegrarme del efecto y de dar á Dios continuas gracias, porque parece que se ha propuesto volver al buen camino á todos ó á muchos de los que habia contribuido á extraviar con mis errores.

Concluyo por hoy, amigo mio, y con recuerdos á tu Sr. Padre, te suplico que me incluyas en tu contestación otra poesía.

Tuyo affmo. — *Miguel Costa y Llobera.*

MIGUEL ANGEL

Miradle adusto, pálido el semblante,
 Torva la frente de vigor romano,
 Con el cincel de Fidias en la mano,
 Honda en el alma la vision de Dante;
 Artista de la forma palpitante
 Y del profundo corazón cristiano,
 Arrastra por la tierra el soberano
 Dolor de todo espíritu gigante.
 Su norma es la unidad grandiosa y fuerte.
 Es el genio latino que humanado
 Reina en las artes, las sojuzga y doma:
 Es el que, digno de tan alta suerte,
 Con la cúpula excelsa ha coronado
 Tu frente colosal ¡oh madre Roma!

1881

(Enviado á *La Nacion* de Bogotá)

Palma — 1 de Abril de 1882.

Queridísimo Antonio: recibí tu carta del 15 del pasado Marzo, primicias de tu convalecencia que vivamente agradezco; y la penosa impresión que me produjo la noticia de tu larga dolencia, quedó compensada con la esperanza de abrazarte y tenerte una temporada á mi lado. No parece sino que hubieras pasado sin hacerme la visita prometida á no haber mediado esta enfermedad que casi te la impone. Ahora ya no puedes escaparte. Mi padre, á quien di noticia

de tu proyecto, me ha preguntado si te habia contestado ya, encargándome que al hacerlo te manifestara que él veria con singular placer el cumplimiento de tu promesa.

Espero que de estas montañas has de sacar harto provecho para tu salud y para tu ánimo, ya que no le saques, como te prometies, de mi pobre conversacion para tus estudios literarios.

Si tú que respiras atmósfera literaria te hallas falto de estímulo ¿como he de hallarme yo, apartado de todo centro de actividad intelectual, falto de estudios y de ilusiones, dedicado (y gracias á Dios por ello) á tareas que nada tienen de literatura? — No me adules, amigo; yo soy quien podré aprender cuando nos veamos.

Agradezco tus benévolas frases respecto de mi soneto á Miguel Angel. Creo que al mandártelo no le habia corregido todavia, como lo hice ántes de publicarle. Mi última composicion es una poesia en tercetos, pobre remedo del estilo dantesco, que escribí por encargo para leerse en la Juventud Católica en la sesion conmemorativa de Pio IX. Como es bastante larga esta composicion, y como necesita lima, no te la copio, reservándote el conocerla para cuando vengas. No sé que mandarte hoy si no es el idilio que publiqué meses atrás y que creo no conoces.

Tu anacreóntica me parece bastante correcta y aun diré inspirada hasta el punto en que puede darse inspiracion en tal clase de composiciones. Su catalan me parece mucho más castizo que el de otras composiciones tuyas.

Hoy mismo he visto á Estelrich quien me ha leído tu carta y hablado largamente de tí. Excuso decirte cuanto se ha alegrado al saber que probablemente tendrá ocasion de verte en esta. Verdaderamente Estelrich ha hecho adelantos que no esperaba en el arte que cultiva: opino, como tú, que su poesia á Nuñez de Arce vale mucho, principalmente como ejecucion.

Tenemos en Palma una novedad literaria y artística en proyecto. Trátase de publicar nada ménos que una revista ilustrada. No creo que aparezca antes de Mayo próximo y sospecho que aun cuando salga no hemos de ver su décimo número. Las firmas seran las de toda la pleyada, empezando por Quadrado, segun dicen. No le he hablado de ello todavia.

Adiós, amigo. Hasta otro rato. Memorias a tu Sr. Padre y un abrazo para tí del que desea abrazarte de veras — *Miguel Costa y Llobera.*

IDLIO CRISTIANO. (Legenda S. Francisci.)

Paz del Señor reinaba
Sobre los valles de la verde Umbria;
El sol ya declinaba,
Y sosegado el día,
Muriendo como el justo, sonreia.

Sonriente y demacrado,
El pié descalzo y un sayal por veste,
Seguia de un vallado
Por el sendero agreste
Un pobre ungido en bálsamo celeste.

MIQUEL COSTA I LLOBERA

Y el valle atravesando
 Donde Bevagna la gentil reposa,
 Vió cerca revolando
 En nubé rumorosa
 Multitud de avecillas prodigiosa.

Al ver las aves bellas
 Las saludó. Las aves sosegaron,
 Y él acercóse á ellas,
 Y ellas se le acercaron,
 Y en círculo de paz le circundaron.

“Hermanas avecillas,
 Loäd á Dios con singular anhelo;
 Amadle, aves sencillas,
 Que os dió sobre este suelo
 Alas y plumas de celeste vuelo.”

“Nobleza y hermosura
 Os dió entre muchas obras de sus manos;
 Morada os dió muy pura
 Por cima á los humanos,
 El reino de esos aires soberanos...”

“Y libres de desvelos
 Sin sembrar ni segar os alimenta
 El Padre de los cielos:
 Su Providencia atenta
 Os mira y os escucha y acrecienta.”

Dijo; y las avecillas,
 Que inmóviles callaban escuchando,
 Movieron sus alillas
 De gozo rebosando
 Y adoraron al pobre venerando.

Entorno de él volaban,
 Que cual ebrio de Dios iba y venia;
 Su túnica rozaban,
 Rozaban á porfia,
 Y él, haciendo la cruz, las bendecia.

Flor del Eden perdido,
 Sencillez del Amor, ciencia primera,
 Tu imperio bendecido
 Naturaleza entera
 En el pobre de Asis reconociera.

Oh! todo se rendía
 A los pies del Humilde soberano,
 Que en nueva poësia,
 Del sol hasta el gusano,
 A todo sér apellidaba hermano.

De Cristo la dulzura
 Por ciudades y yermos predicaba;
 Y, pródigo en ternura,
 A todo sér llegaba
 La que su herido pecho derramaba.

Trasunto de su Amado,
 Pasaba por la tierra peregrino.....
 Aun de su pié llagado
 La huella en el camino
 (Besadla!) es toda bálsamo divino!

1881.

Pollensa — 1 de Agosto de 1882.

Carísimo Antonio: suponiendo que tu restablecimiento exigía más tiempo del que yo deseaba, he pasado un mes sin contestar á tus preguntas relativas á tu proyectado viage que tanto deseo ver realizado.

Soy de opinion que te ha de ser más conveniente venir por la via de Alcu-
 dia, en la cual hallarás más córta navegacion y más cerca el término de tu viage,
 después de desembarcado. Cuando hayas permanecido los días que gustes (y es-
 pero que serán muchos) en Pollensa, podrémos pasar á Palma en donde tienes
 tambien casa á tu disposicion sin necesidad de cambiar de compañía. Nada más
 se me ocurre sobre este particular sino decirte que no soy yo solamente quien
 desea abrazarte en esta: Estelrich me ha manifestado vivo deseo de hacer con-
 tigo alguna excursion por estas montañas que apénas conoce.

Celebro, como puedes suponer, tu mejoría, que supongo ya salud completa.
 Esmérate en cuidar de tí y no trabajes sobre todo, vejeta.

Mil gracias por tus versos: son delicados y armoniosos. La composicion
 ganaria en su conjunto, reduciéndola algun tanto. ¿No te parece?

Versos míos no quiero mandarte por ahora. Ven y los verás, si quieres.

Las noticias literarias que pudiera darte son pocas, y además te supongo
 enterado de ellas por Estelrich, editor de la *Biblioteca Balear*.

Quadrado me leyó hace pocos días una carta de Menéndez felicitándole por
 el Discurso continuacion de Bossuet y mandándole el 3.º tomo de los Hetero-
 doxos. Deseo vivamente conocer este último volúmen que, segun dijo Quadra-
 do y segun ya imaginaba, será una bomba en el campo racionalista.

Mil parabienes por tus nuevos y exóticos títulos académicos, tanto más dig-
 nos de aprecio cuanto ménos vulgarizados.

Escríbeme con anticipacion tu salida para esta, á fin de tener carruage que
 te aguarde en Alcudia.

Con memorias para tu Sr. Padre y familia se repite tuyo — *Miguel Costa y Llobera*.

P. S. Dispensa los rasgos. — Tengo prisa. Vale.

Pollensa — 6 de Octubre — 1882.

Sr. D. Antonio Rubió y Lluch.

Querido amigo: pocos dias ántes de recibir tu última, hallándome accidentalmente en Palma, me preguntó por tí Estelrich, y supuso conmigo que la causa de retardar tu venida era la muerte de tu respetable tío el Cardenal. De la otra desgracia de familia nada sabíamos, y de tu indisposicion barruntábamos algo por lo que me habias escrito á mediados de Setiembre. Quadrado me dijo que habia recibido carta de tu padre en que le hablaba de tu próxima venida, y esto me tranquilizó con respecto á tu salud.

En contestación á tus preguntas debo decirte que permanecería en Pollensa durante el próximo otoño aunque tú no vinieras, como que no creo pasar á Palma para muchos dias hasta despues de Navidad. — El clima de Pollensa en esta estacion es un tanto desigual y húmedo, bastante parecido al de Barcelona: te digo esto después de haber pedido su dictámen á mi tío Miguel, médico y autoridad en la materia.

Esto es cuanto puedo decirte. Réstame ahora darte, para que lo comuniqués á tu familia, el pésame por las dos pérdidas que acaba de sufrir. Dios tenga en su santa gloria, como se lo suplico, al virtuoso Cardenal y á tu tia Mariana que, por ser de tal familia, debió ser tambien ejemplar cristiana.

Cuncluye dándote un abrazo en esperanza tu amigo de siempre — *Miguel Costa y Ll.*

Palma 12 de Enero de 1883.

Sr. D. Antonio Rubió y Lluch.

Amigo Antonio: más puntual hubiera sido en darte las gracias por el excelente libro con que obsequiaste, si no hubiese querido darte juntamente el parabien por tu trabajo con conocimiento de causa. Hoy que he terminado la lectura de tu interesante monografía, á la vez te doy las gracias y te felicito. Tu trabajo me parece concienzudo y escrito con el mejor sentido ético y estético que se puede desear. Hay en él observacion y estudio de la materia, serenidad de juicio y templanza, cosas que, á mi parecer, valen mucho en España por lo mucho que entre nosotros escasean. Un poco más de templanza desearia ver en el prólogo de Menéndez, con cuyas apreciaciones en el fondo estoy conforme. Nunca fuí gran entusiasta de nuestros dramáticos, y nó por prevenciones de escuela, sino porque no he sabido hallar en ellos (en general) el fondo humano que debe palpar en las obras de la escena. Admiro á Calderon por sus indisputables méritos, pero su poesia no me llega al corazon. Creo que los vicios del gongorismo trascendian á más que la exornacion del language: creo descubrir en nuestros autores del siglo xvii un verdadero gongorismo de pensar y de sentir. — Tal vez diga una barbaridad... solo intento expresar una impresion mia.

En cambio de tus noticias literarias, ninguna puedo darte por ahora. Trabajos nuevos no los tengo, ni siquiera en proyecto: estoy jubilado. Estoy inser-

vible hasta para versos de encargo. Alguno:he tenido que hacer, y así saleron ellos.

Obedeciendo á tu indicacion, he manddo á Menéndez mi soneto *Miguel Angel*, corregido como mejor supe. En cuato á mi *Marina del Calendar* que tienes la bondad de alabar, debo decirte qu las mejores imágenes de sus primeras estrofas no son mias, sino de mi tioD. Miguel Llobera, gran poet: que nunca ha hecho un verso, hombre que siere la naturaleza con una enerjia y profundidad que me asombran. De las migjas de su mesa podria mantønerse mi Musa si supiese recojerlas.

Celebro el buen resultado de tu viage Madrid y te deseo las prosperidades que mereces en tu carrera, como en toda

Vi á Estelrich últimamente, y me dijo ue iba á escribirte muy en bree.

Acabo de leer los nombres de los queconstituyen este año el Consistorio de los Juegos Florales. ¿Como así unidos Aguiló y Bofarull? Como no sgo el movimiento ni recibo periódicos de los catalanistas, no me explico lo que sucede. Por otra parte, no tengo interés en do, pues no espero faltar á m costumbre de abstenerme de certámenes poéticos.

Se hace tarde. Memorias, y adiós. Tu siempre affmo. — *Miguel Costa y Llobera.*

Pollensa 4 de Abril — 1883.

Sr. D. Antonio Rubió y Lluc

Amigo Antonio: dichosa convalecencia, fructuosa inaccion la tuya es que, diciendo no hacer nada, escribes nada ménc que un estudio sobre la *expedicion y dominacion de los catalanes juzgadas por los griegos*. Basta con el título de la obra para juzgar de su interés é importacia. Si á esto llamas no haces nada ¿como llamarás á lo que me acontece cuano, en plena y cabal salud y sin ocupaciones obligatorias, no escribo ni siquiera malos versos? Llámalo como gustes, pero ello es la verdad que me voy haciendo un verdadero beocio. Quier: Dios que mi decadencia literaria tenga alguna compensacion en otras esferas.

A tal punto ha llegado mi penuria intelectual que no he podido escribir una epístola á Menéndez con ocasion de habeme él mandado un ejemplar de la preciosa segunda edicion de sus poesias, zencion inmerecida qué no sé como agradecerle. A propósito de las poesias de Menéndez, estoy de acuerdo ontigo en que algunas de ellas son verdaderas obras maestras, y sobre todas la *elegia á la muerte de un amigo*, que, á mi entender, es una de las cuatro ó cinco poesias mejores del Parnaso español. Entre ls traducciones me parece que lleva la palma el Himno de Prudencio a los Mártires de Zaragoza. Las tragedias de Esquilo no me hacen un efecto tan poéticoen la traduccion de Menéndez como en una que leí en prosa francesa por Lecote de Lisle. — Inconvenientes por su clasicismo crudo, como le llamas, me parecen el *Oarystis*, por ejemplo, ó *La fiesta en Chipre*. Creo que la coleccion no hubiera perdido en belleza gran cosa, y ganaria mucho en otro concepto, con haber suprimido semejantes compsiaciones. No pretendo hacer por ello cargos á Menéndez: bien recuerdo que no puedo yo lanzar la primera piedra, porque, como tú sabes, hubo tiempo en que me complacia en traducir algo de Ovidio que o publiqué porque Dios me tivo de la mano.

Envidia casi me da tu manera de aprovechar el tiempo al verte Licenciado en ambos Derechos. Sea enhorabuena.

Celebro que insistas en tu proyecto de viage para el próximo verano: aquí te aguardamos.

No hace muchos dias que me sorprendió agradabilísimamente en un paseo por el campo *Mossen Verdaguer*, á quien habia ya visto en Palma el dia de S. José en la mesa del Sr. Quadrado. No tuve tiempo de enseñar las bellezas de esta comarca á Verdaguer, pues no podia disponer más que de pocos momentos; pero le despedí con la esperanza de volver á verle para mejor ocasion en este pais que tanto le gusta.

Estelrich me escribe con el humor de siempre.

Mis respetos á tu familia. Tuyo affmo. — *Miguel Costa y Llobera*.

Pollensa Julio — 1883.

Sr. D. Antonio Rubió.

Recibí, querido amigo, tu carta del 24 del pasado mes, y me alegro de tu buen estado de salud, no solamente por lo que vale, sino tambien por lo que me promete, es decir, por el cumplimiento de tu anunciado viage á estas montañas.

De cuanto me dices en tu carta espero contestarte verbalmente, y por lo mismo no lo hago ahora. Solo quiero anticiparte mi felicitacion por tu libro histórico que aguardo con interés.

Mis respetos á tu familia, y hasta la vista. Tuyo siempre — *Miguel Costa y Llobera*.

Pollensa — 19 de Setiembre — 1883.

Sr. D. Antonio Rubió y Lluch.

Mi apreciado amigo: aguardaba para contestar á tu muy atenta del pasado mes, á poder incluirte algun apunte relativo al Castillo del Rey por que te interesas; pero como no he tenido ocasion de sacar copia de ningun documento, he resuelto no demorar más mi contestacion, aplazando para cuando tenga oportunidad el enviarte las notas que desees.

Pocas novedades, como puedes suponer, han ocurrido en esta desde que nos dejaste. La temporada tradicional de quince dias en Formentor ha interrumpido, muy agradablemente para mi, la serie uniforme de los dias, cuya monotonia nada tiene para mi de fastidioso. En Formentor nos han acompañado muchos amigos (entre ellos las hermanas de Ferrer que tú conoces y el arquitecto Pavia), por manera que en aquella soledad hubieras hallado agradable esparcimiento y buena conversacion. Un fuerte aguacero que casi inundó á Pollensa, desde allí nos pasó, si no desapercibido, al ménos muy disimulado; y el extraordinario temporal que ha causado daños de consideracion, allí nos ofreció el espectáculo de una tempestad marítima verdaderamente sublime y sin ningun siniestro (á. D. g.) que lamentar.

Te agradezco los buenos recuerdos que guardas de tu estancia en esta. Tambien más de una vez ha sonado tu nombre en esta casa.

Mi padre me encarga de decirte que le excuses por su tardanza en contestarte, como lo hubiera hecho ya á no impedírsele sus ocupaciones. Con él te saluda toda mi familia, lo mismo que la de Llobera y los amigos.

Saluda en mi nombre á tu padre y demás familia, á quien ofrezco mis respetos, repitiéndome tuyo affmo. — *Miquel Costa y Llobera.*

[1884.]

Sr. D. Antonio Rubió

Querido amigo: finalmente llevo á contestar á tu muy grata de 17 de Diciembre último en que tan interesantes noticias me diste de tu persona. En cambio de ellas, ninguna novedad mia puedo anunciarte; y aunque haya diferido mi contestacion aguardando asuntos exteriores que comunicarte, tan pobre estoy de noticias que aun hubiera pasado más tiempo sin escribirte á no haberme impulsado la amistad que te profeso.

La novedad de más interés para tí que recuerdo en este momento es la publicacion del tomo de Poesias de nuestro antiguo compañero Estelrich. Supongo que recibirás un ejemplar como particular obsequio del autor y preveo que ha de gustarte el esmero y buen gusto tipográfico de la edicion. En cuanto á las composiciones nada hallarás que te sorprenda, pues todas, ó por lo menos la mayor parte, te son ya conocidas. Hay muchos versos buenos y atildados, pero en todo el volúmen no alcanzo á ver más que una poesia, la titulada "*A un poeta*": al fin algo es algo, y muchos volúmenes de versos ven la luz pública en los cuales no hay una poesia siquiera. — Siguiendo su natural propension, Estelrich ha aprovechado toda coyuntura de hablar al público de sus amigos, entre los cuales *nos* ocupamos lugar distinguido en prólogo y notas. La carta de Juan Alcover que completa el prólogo es deliciosa: más de una vez al leerla habrás de sonreírte, aunque no te halles de buen humor.

Otra noticia: dicen que por acá se agita la idea de resucitar al *Museo Balear*, pero desconfío un poco de este milagro. En caso de que se efectuase, confío que contribuirías con algun trabajo tuyo á la alimentacion del resucitado que presumo habria de hallarse bastante falto de alimento sólido, entiéndase de prosa y de erudicion.

Te digo esto á pesar de la indiferencia y apatia literaria en que me dices que te encuentras, porque creo que tal apatia, como infundada, no ha de ser muy duradera.

Los desengaños y contratiempos de tu carrera literaria bien pueden ser neutralizados por los elogios y distinciones que tus trabajos te han grangeado constantemente. La otra causa que me indicas de tu abandono literario tiene realmente mayor fuerza que la primera. Sinembargo no son las necesidades del corazon ni las exigencias de la vida práctica motivo bastante para el abandono de las letras, toda vez que estas constituyen tu propia carrera.

No he copiado ningun apunte relativo al *Castillo del Rey* por faltarme oportunidad. Dispénsamelo.

Para concluir, debo decirte que hago votos por tu felicidad, secundando tus buenos deseos. Vale. Tu amigo — *Miquel Costa y Llobera.*

Recuerdos de mi familia. Memorias á la tuya.

Pollensa 8 de Mayo de 1884.

Sr. D. Antonio Rubió y Lluch.

Cumplidísimo amigo: no te pediré los perdones y disculpas que tú me pides en la carta de Abril pasado por la tardanza en comunicarnos, pues no podría

excusarme con la vida accidentada y los muchos quehaceres que te sirven de válida excusa. Me hago perfectamente cargo de cuan difícil te ha de ser cumplir con los compromisos epistolares estando, como me dices, á la concha de *Vénus amarrado*, yo que exento (á D. g.) del servicio de galeras, apenas tengo espacio para dirigir á los amigos algunas letras de tarde en tarde. Tiempo hubo en que el género epistolar era mi trabajo de cada día, y no recuerdo tiempo mas perdido en toda mi vida. No quiero decir con esto que ahora rehuya el escribir cartas cuando sea del caso, sino que no tengo ya aquella especie de necesidad de comunicarlo todo propia de la primera juventud. ¡Como ha de ser: me vuelvo grave! He cumplido últimamente los 30 años; y aunque estoy muy léjos de sentirme en la *funesta edad de amargos desengaños* y mucho más léjos de maldecirla como el poeta romántico, me parece que es ya tiempo de tomar en serio la vida. Algo más fructuoso que el *nirvana* de que me haces cargos me ocupa en mi retraimiento. Puede que en breve sepas algo que no ha de cogerte despreviendo, dado que tienes buena memoria y más tratándose de mí. ¿Entiendes, Fabio, lo que voy diciendo? — Pero el caso es que la palabrita *nirvana* en tu carta me ha dado mala espina; permíteme que lo diga: huele un poco á peste negra. No me tildarás de poco franco. Ni te quejarás tampoco de que mis cartas no sean ya subjetivas, como te quejaste en tu última.

Debo darte mis plácemes por el acierto con que has ejercido tu cargo de mantenedor en los Juegos Florales, pues basta ver los nombres de Picó y de Matheu en la lista de premiados, para poderse asegurar que el jurado literario ha sabido apreciar méritos y quilates en las composiciones sometidas á su juicio. — Comprendo perfectamente lo que me dices del inmenso farrago de vulgaridades que has tenido que examinar: realmente el *savoir faire* adocenado cunde que es maravilla, y la *mesocracia* en literatura es tan dominante como en política, á lo que parece.

Me pides composiciones mías, y no te mando ninguna, por no copiar lo que en breve podrás leer mejor en letra de molde. Si no quedamos engañados por tercera vez, aparecerá por fin el *Museo Balear* y allí publicaré mis versos inéditos y presentables. Alcover y los demás compañeros me encargaron de pedirte algo para nuestra revista, encargo que acepté con el doble gusto de dirigirme á un amigo como tú y de proporcionar una ventaja á la publicación. Quedas, pues, comprometido á mandar algo.

El Museo ostentará la firma de Menéndez, porque ha de publicar el discurso apologético de Ramon Lull, leído por nuestro sabio amigo en Palma el 2 de este mes, con ocasion de haber sido elegido diputado á Cortes por esta provincia. El discurso es de primera fuerza, como de tal ingenio. No me parece tan feliz la idea de meterse á diputado, y ménos afiliándose á un partido, como Menéndez ha hecho; aunque, dado el caso de presentarse candidato, celebro que haya salido airoso en las elecciones. Es Marcelino un representante que honra á cualquier provincia, y Mallorca puede envanecerse de haberle ofrecido sus sufragios; pero quien sale perdiendo en este lance es el sabio que necesita su tiempo, el pensador que debiera ser independiente, el hombre excepcional que parece rebajarse al formar en las tornadizas falanges de nuestros políticos en el campo de todas las miserias.

A pesar de esta opinion mia, me alegro de la influencia de Menéndez que ha de ser muy útil en más de un asunto, y deseo que pase adelante el proyecto

de tu viage pensionado á Grecia. Prepárate y procura que te sea de provecho la comision proyectada.

Adiós. Esta carta me ha cogido *escribidor*. Saluda á tu familia y recibe de la mía recuerdos correspondientes á los que para ella me mandaste. Tuyo affmo.
— *Miguel Costa y Llobera*.

Palma — Marzo — 85

Sr. D. Antonio Rubió.

Inolvidable amigo: he sabido, con la satisfaccion que puedes suponer, la noticia de que tienes ya la cátedra de Oviedo que deseabas; y me complazco en felicitarte por ello. Supongo que te será posible permutarla con la vacante de Milá, y, de este modo, seguir en Barcelona, en donde tienes tu familia y afectaciones.

Supe de tí por Estelrich á quien escribiste últimamente, y agradezco el interés que te tomaste preguntando por mí á nuestro amigo. Pocas cosas mias te podria él contar, pues, aunque hay quién se ocupa de mí más de lo que merezco, lo único que la gente puede comunicarse á propósito de mi persona son vagos rumores, que no sé como interesan de puro repetidos.—Para expresarte con brevedad mi situacion, ahí tienes unas palabras que para tan buen entendedor no han de ser ningun enigma:

“*¡Hei mihi! quia incolatus meus prolongatus est...*”

En Palma estan ahora las letras de enhorabuena. Penya ha publicado un tomo de cuentos mallorquines, Ant.º M. Alcover (el de Manacor) un volumen de cuadros de costumbres campesinas, Juan Alcover tiene en prensa un libro de poesias, y D. Jerónimo Rosselló está para publicar sus rimas catalanas... No dirás que sea poca actividad para esta tierra clásica de la pachorra.

He visto el tomo de Verdaguer, publicado con motivo de los terremotos, y aun siento perfumada mi alma por aquel precioso ramo de flores silvestres presentadas con toda su frescura y tan llenas de celeste rocío que no parecen cogidas por mano de hombre... Para mí Verdaguer es el primer poeta contemporaneo, de España.

No dirás que no haya echado un párrafo regular contigo. Mi padre me ha dicho que te escribia por su cuenta, felicitándote.—Catalina te da su parabien y saluda á tu familia; y con respetuosos afectos á toda ella, y especialmente á tu Sr. Padre, se repite con gusto tuyo affmo.—*Miguel Costa y Llobera*.

NOCTURNO

Silencio!.. en la arboleda
el inspirado ruyseñor delira.—
Silencio! dulce y queda
la voz del alma cánticos suspira.

“Al mundo oscurecido
descubre sus tesoros el espacio.”
—En sombras y en olvido
abre el Amor su místico palacio.”

“Las vírgenes estrellas
besan el suelo con su rayo de oro.”
—Más puras son y bellas,
más hondas las miradas del que adoro.”

Suãve es el rocío
sobre las hojas de sedientas flores.”
—Suãve al pecho mio
el llanto del Amor de los amores.”

Oh noche! oh poesia!
Oh encanto universal de lo creado!”
—Oh mares de ambrosia!
ósculo dulce de mi dulce Amado!

Grande es la voz que labra
de pura nada el universo mundo.”
—Más grande la palabra
de mi Amor desangrado y moribundo!”

Así en dulce porfia
los dos cantos insomnes alternaron,
y hasta rayar el dia,
ondas, bosques y cielos escucharon.

1884

Nota.—S. Francisco de Asis pasó una noche bendiciendo á Dios en competencia con un sencillo ruyseñor.—S. Pablo de la Cruz sentíase como excitado á las divinas alabanzas al oír junto á su celda el canto nocturno del ave melodiosa. En tales hechos está inspirada esta poesia.

Roma 28 Noviembre—1885.

Mi apreciado Antonio: cumpliendo mi promesa de notificarte mi paradero, te escribo hoy desde esta capital del orbe, en donde estoy desde mediados del pasado octubre. Al fin pude obtener de mi padre licencia para estudiar aquí la sagrada teología y ordenarme sacerdote. Aunque mis deseos iban más allá, como tú sabes, me contenté con aquel permiso y creí oportuno aprovecharme de él como de fácil camino para el completo logro de mi vocacion. Hasta el presente, pues, no soy más que simple estudiante.

Hago mis estudios en la Universidad Gregoriana, cuyas cátedras, regentadas por PP. Jesuitas, son perfectos modelos de buen régimen escolar. El latín, que es la lengua de las aulas, recibe allí los acentos nacionales más diferentes que puedas imaginar, como que entre los alumnos hay individuos de las más diversas razas. Entre mis asignaturas de 1.º año, tengo la lengua hebrea, que tu has estudiado.

Esta ciudad es sitio como ningun otro para elevar el pensamiento y ennoblecir el ánimo. Los tesoros inapreciables de sagradas reliquias, las catacumbas henchidas de santidad, la augusta magestad de las ruinas, las maravillas del arte,

el prestigio de los grandes recuerdos, todo aquí contribuye á producir una atmósfera de solemnidad incomparable que se respira con fruicion y provecho. — Solo una cosa echo de ménos... el ascetismo de nuestras iglesias góticas: en las de aquí se siente demasiado el *Renacimiento*.

Supongo que recibiste mi libro de poesias, que te mandé por el correo desde Palma. — Como era del caso, mandé tambien un ejemplar á Menéndez.

La inesperada noticia de la muerte de D. Alfonso me ha afectado profundamente por las terribles consecuencias que puede traer para nuestra nacion: pobre España! — La opinion aquí se muestra muy deferente para con el difunto monarca y expresa la simpatia que aquí se siente por España. — Dios le ampare!

Mis respetos á tu Sr. padre y familia, recuerdos á los amigos de Barcelona y para tí un abrazo de tu constante amigo — *Miguel Costa y Llobera*.

Mi direccion: "Via San Nicola Cesarini, 53 p^o 3°. Roma.

Roma — 14 de Febrero — 1886.

Carísimo Antonio: tu carta del 4 reclama pronta contestación. No quiero tardar más en resarcirte de mi omision involuntaria, dándote mi cordial felicitacion por tu efectuado matrimonio. Que ese lazo bendito sea el principio de una serie de colmadas bendiciones sobre la nueva familia que acabas de constituir. Los bellos antecedentes de tu juventud cristiana y las virtudes y prendas que seguramente posee la que has elegido por compañera, me hacen augurar un porvenir de santa felicidad doméstica. Concédaosla Dios á medida de mi deseo.

Recuerdo que durante el último verano me escribiste anunciándome vagamente tu matrimonio para principios de invierno; pero no recuerdo haber tenido noticia más concreta posteriormente. — En la natural emocion de los últimos dias que pasé en casa, pudiera haberme pasado desapercibida una noticia cualquiera. Si así hubiese acontecido, tengo la seguridad de que sabrias dispensarme.

Celebro que guardes tan buena memoria de la temporada que pasaste en Pollensa y que habiamos proyectado tantas veces, desde el principio de nuestra amistad. Tambien yo recuerdo aquella tarde en que te manifesté mi vocacion en una de esas confianzas íntimas que son á la vez efecto y causa de amistad verdadera.

Te agradezco la buena opinion que te merecen mis poesias. Creo que tienes razon en dar la preferencia á las que me señalas; aunque no me parece que sean precisamente inspiradas por el sentimiento de la naturaleza en contraposicion á las que llamas místicas. Si bien en el *Pi de Formentor*, en *Marina*, en *Demunt l'altura* hay descripcion y entusiasmo por la bella naturaleza, el fondo, el concepto capital y el soplo lírico son indudablemente ascéticos. Así lo ha reconocido J. Alcover en su juicio. — Sobre todas mis poesias la que creo de sentido más ascético es el *Pi de Formentor*, cuyas últimas estrofas son demasiado claras para sufrir interpretaciones. Los que tu llamas vuelos místicos, más bien los llamarías versos devotos. Reconozco su inferioridad y confieso que muchos de ellos son obra de encargo. Agradezco tu deseo de hablar en un artículo de mi librito, pero te advierto que éste, publicado por compromiso, nada reclama. Ya me habias indicado algo con respecto á tu monografia sobre la dominacion navarra en Grecia. Estás haciendo una excelente aplicacion de tus conocimientos helénicos.

No he tenido aun ocasion de ver al Papa, bien que no me he dado prisa en

buscarla, atendida mi permanencia en Roma. Me han prometido acceso á su capilla para recibir la Comunión de sus augustas manos, y aguardo con ansia el día en que me sea concedido venerar al gran Pontífice que es á la vez un grande hombre.

Es hora ya de concluir. Ofrece mis respetos á tu esposa, participándole mi sincera bien que tardía felicitacion, y no dudes del invariable afecto que te profesa tu amigo — *Miguel Costa*.

Roma 10 de Agosto de 1886.

Carísimo Antonio: de vuelta á esta ciudad después del delicioso viage por Italia en que acompañé á mi padre y mi hermana, acabo de recibir tu carta del pasado Julio juntamente con los artículos que dedicaste á mis versos. Mil gracias por tanto obsequio, verdadero tributo de la amistad, más bien que exámen de severa crítica. Tus elogios al escritor y al hombre son realmente excesivos, pero me parece acertado el punto de vista desde el cual consideras mi librejo. Igualmente agradezco la acogida que se le ha dispensado en tu nuevo hogar conyugal, y celebro que de este modo no sea desconocido para tu esposa el que ha sido y es tu verdadero amigo.

Del viage que acabo de hacer no sé qué decirte. Tanta es la abundancia de impresiones que para contarte algo necesaria un cuaderno, ó más bien largas conversaciones como las de otros años. Desde la mitológica Nápoles hasta los paradisíacos lagos de Lombardia... figúrate si hay qué admirar en esta tierra de la historia, de las artes y de los genios.

Me pides de nuevo que te hable del Papa. Afortunadamente puedo decirte que le he visto ya dos veces, y de las maneras para mí más interesantes. La primera vez vi á Leon XIII al celebrar el Consistorio en que impuso el capelo á mi profesor de Teología y al Arzobispo de Valencia, entre otros. Mi impresion fué profunda al ver aparecer en el fondo de la Sala Ducal al Pontífice sobre la silla gestatoria, en medio la pompa vaticana y precedido del Sacro Colegio, envuelto en riquísimo pluvial, noblemente pálido, levantando lentamente la trémula diestra y dejándola caer á intervalos, como si sintiese el peso de las llaves invisibles. — La otra vez le ví al oír su Misa con mi familia, teniendo la dicha de comulgar de sus sagradas manos, de ser después admitido á inesperada audiencia y de hablarle y oírle por un rato. Me preguntó por mi vocación, consoló á mi padre, celebró la piedad española y nos acarició paternalmente al besarle el pié. Leon XIII tiene en su aspecto un sello de distincion soberana, de inteligencia superior y delicada. Desgraciadamente está más postrado de fuerzas de lo que yo imaginaba ántes de verle tan de cerca. Dios conserve sus preciosos días.

No puedo hablarte de tu último libro porque no le he recibido todavía, lo cual no es de extrañar, pues mi padre, que debe mandármelo, acaba de llegar á Mallorca.

No tuvo nada de particular el que te pasase desapercibida la estancia de mi familia en Barcelona, pues solo se detuvieron allí unos dos días mi padre y Catalina. De regreso á Mallorca, se detuvieron breves horas. Escribí á mi padre lo que me dices de la participacion oficial de tu boda.

Mis respetos á tu familia, especialmente á tu padre y á tu esposa. Te saluda afectuosamente, secundando con sus votos tus deseos, el que se complace en repetirse tu amigo — *Miguel Costa*.

Roma — 26 de Mayo — 1887.

Amigo Antonio: el erudito bosquejo histórico que acabas de mandarme me pone en el caso de escribirte, siquiera sean breves líneas. Ante todo, mil gracias por el obsequio.

Sin duda extrañas que no te haya escrito palabra sobre tu libro notable que ha ilustrado con nuevos datos la expedición catalana en Grecia. Es sencillamente que no le he leído todavía. Mi padre guarda en Pollensa el ejemplar que me destinaste, y no he querido pedírselo durante el curso por no distraerme de mis estudios. Durante la próxima temporada de vacaciones me propongo leer tu extenso libro, como algo de literatura que por ahora me prohíben mis ocupaciones.

De lo dicho puedes inferir que no puedo darte noticias literarias. De griego nada he visto; y en cuanto al hebreo, muy pronto tuve que abandonar su estudio por no desatender los otros más importantes. — La teología se enseña en la facultad mayor del Colegio Romano con tal extensión, que no deja tiempo para nada más, mayormente á quien, como yo, se halla desprovisto de la debida preparación filosófico-escolástica. No era mi intento buscar estudios tan magistrales, que no son ciertamente para todos, mas ya que la Providencia á ellos me ha conducido, me conviene seguirlos como pueda. Hasta el presente (á. D. g.) el éxito ha sido harto mejor de cuanto podía prometerme. Sin embargo tengo motivos más que suficientes, para temer el próximo examen.

Con respecto á las órdenes, todavía estoy en las menores, de las cuales recibí las dos últimas el Sábado Santo. Probablemente tardaré aun cerca de un año en recibir el Sacerdocio, si lo permite la divina Misericordia á quien tanto lo desmerece.

La *via della Valle* de que me hablas se halla precisamente muy cerca de esta en donde vivo, así que no debo andar mucho para recordar el sitio en que habitaste durante la peregrinación.

Agradezco vivamente el interés de Amer y de Picó que te preguntaron por mí. A Picó no me había atrevido á escribirle, por no haber recibido contestación suya a ninguna de las cartas que le dirigí durante los últimos años que pasé en casa.

Saludo cordialmente á tan inolvidables amigos y á tu Sr. Padre. Mis respetos á tu esposa.

Te desea felicidad como siempre tu amigo — *Miguel Costa y Llobera.*

Roma — 18 de Julio — 1887.

Mi siempre querido amigo: hoy salido finalmente de exámenes, me apresuro á contestar tu carta del pasado Junio; y por cierto que lo hago con singular placer.

Para satisfacer tu amistoso deseo, te incluyo mi nuevo retrato y los versos de que te dieron noticia los amigos de Palma. Desearía conocer tu juicio acerca de ellos.

Nada te había dicho de tareas literarias en mi última carta, por haberme abstenido de ellas durante todo el curso. La poesía que te mando es fruto de las vacaciones del año pasado, como verás por la fecha; y si no te hablé de ella, es porque no tenía espacio para copiarla y no se trataba de cosa reciente. El deseo de cumplir con mi obligación de estudiante y aprovecharme un poco en Teología

es la causa de mi ayuno literario. Demasiado sé por la experiencia de los años en que cursé Derecho cuan imposible sea (al menos para mí) entregarse á la poesía y atender al mismo tiempo á los deberes escolares. Con esto tienes explicado mi alejamiento de las bellas letras del cual me reprendes como de una mania debida á los escrúpulos. — ¡Qué yo considero la literatura como cosa vitanda! ¡Qué condeno la publicidad! Parece imposible que puedas atribuirme en serio estos absurdos. — Aun cuando por mortificacion me propusiese abandonar mis aficiones (cosa que no he hecho ni pienso hacer en el sentido que tú imaginas) no me atreveria por cierto á tildar de *cosa vitanda* la conducta de Verdaguer, de Collell y de tantos otros que, á imitación del mismo Leon XIII y siguiendo el ejemplo de nuestros *poetas eclesiásticos del siglo de oro*, cultivan noblemente el casto afecto de las Musas.

De otro cargo debo sincerarme: del abandono que me imputas de nuestro materno idioma. El deseo de complacer á mi padre (el cual nunca pudo sufrir mi catalanismo y me ha pedido repetidas veces una coleccion de versos castellanos) ha sido el principal motivo de que yo escribiera en la lengua nacional mis últimos versos. Confieso que no estoy tan feliz en esta como en nuestra lengua de provincia, en la cual me siento como en mi casa; pero tú que no eres exclusivista en el catalanismo sabrás dispensarme si pago algun tributo al habla de Leon y Herrera.

No estoy tan inmediato al Sacerdocio como creiste. Las órdenes que tomé eran las cuatro menores, así que todavia no soy mas que *acólito*. De las órdenes mayores tomaré la primera es decir el *subdiaconato* en Setiembre proximo, el diaconato por Navidad, el Sacerdocio en la futura cuaresma ó poco más tarde (D. m.)

No me olvidé de rogar por tu difunto hermano cuyos infortunios y temprana muerte tanto habrán afligido toda tu familia.

Por fortuna puedo cerrar esta carta con una nota de mejor impresion dándote la enhorabuena mas colmada por el nacimiento de tu primogénito que me participas. Comprendo tu gozo y deseo que crezca á medida que avance en edad y en buenas cualidades esa tierna criatura á quien has impuesto el glorioso nombre de santo patrono de tu patria. A la luz y al calor de este gozo comprenderás mejor lo sagrado de la paternidad y de sus altos deberes.

Celebro tu nueva excursión a nuestra dulce *roqueta*. Debes haberla hecho en los últimos meses, pues de lo contrario hubieras hallado á mi padre en Palma, ya que allí pasó el invierno y no se retiró á Pollensa hasta Mayo.

Adiós. Desearia que al contestarme me indicases la direccion de Verdaguer Tuyo afmo. — *Miguel Costa y Llobera*.

RUIÑAS

Oh! como atraen los inciertos pasos
del errabundo soñador, que siente
la invicta majestad de lo caído,
estos escombros de sin par grandeza,
solares del recuerdo de la nada!

Silencio... soledad... La planta apenas
 osa turbar los ecos, y la frente
 inclinase al contacto de esta sombra
 densa de pensamientos. Como abruptas
 islas desiertas, formidable resto
 de un continente hundido, se levantan
 moles de enormidad abrumadora.
 Portentos fueron en que el arte un día
 su poder ostentó sobre natura,
 portentos que la gran naturaleza,
 vencedora á su vez, con rudo escoplo,
 á guisa de sus montes ha labrado.
 Crece en cima de fragosos riscos
 la maleza salvaje, rotos muros
 orna la yedra, y la fecunda zarza
 pende á festones sobre el arco ingente.
 Tras él dilatan bóvedas profundas
 su pavorosa cavidad, caverna
 do va á dormir el tiempo fatigado;
 mientras allá, verdosas, en el fondo
 del ondulado pavimento, yacen
 las aguas del olvido. Por la altura
 vagan y giran con graznido flébil
 negras bandadas de agoreras aves,
 enlutando la luz: tal vez semejan
 mensajeros de fúnebres suspiros
 lanzados desde el reino de las sombras.

Moradas del placer, sumos palacios,
 que dominaban sometido el mundo,
 de sus bronces y mármoles no guardan
 ya ni los restos: el ladrillo humilde,
 que era oculto sostén de tanta pompa,
 dura ya solo á demostrar que fueron.
 Así lo oscuro y débil sobrevive
 al cataclismo que lo noble aterra.

Claros prodigios del cincel, beldades,
 atletas ó guerreros, muertos dioses
 en las entrañas de la madre tierra
 halla el corvo azadón. Profunda fosa
 demandaron al suelo en su caída
 estos cuerpos de mármol, formas yertas
 de un ideal que se extinguió: tan grave
 es el anhelo por la tierra oscura,
 ese pudor sagrado de la muerte!

Como en vasto aluvión creció la tierra
 sobre las calles y soberbios foros
 de la inmensa metrópoli;... crecieron
 al aire y á la luz nuevas moradas.

Y solo raros del subsuelo antiguo
 surgen á ver el sol mármoles rotos,
 triunfales arcos, pórticos, columnas,
 que la avidéz abandonó á los siglos.
 Duro mármol y aun pórvido mas duro
 muestran gastadas sus robustas moles
 como peñascos que las olas baten.
 Es que baten sin tregua estos escollos,
 restos de un mundo para siempre hundido,
 las olas de otro mar, mar invisible
 que es á la vez océano y torrente.
 Naufraga en él toda grandeza humana;
 la gloria va flotando, vaga bruma
 que los vientos extienden ó disipan...

Y flota aquí la fama. ¿De qué siglo
 sobre el curso fugaz no se refleja
 la sombra ingente de la antigua Roma?
 Sus nombres, sus empresas y trofeos
 su poder y sus crímenes enormes
 medita el tiempo; por doquier aun vaga
 la voz de mando de sus altas leyes,
 el eco magistral de su elocuencia
 y de sus vates el augusto canto.

Ciudad de los destinos, tus ruinas,
 más que fúnebres aras á los manes
 de extinguidas grandezas, son testigos
 de tu suerte inmortal. Eje del mundo
 eres y núcleo de la historia humana,
 que en torno á tus colinas por dos veces
 has formado del orbe un pueblo solo.

Este sol perennal, que entre la pompa
 de ocaso apocalíptico declina,
 con ósculo de luz largo y tranquilo
 besa tu doble faz, perenne Roma,
 reina con él á compartir llamada
 el dilatado imperio de los días.
 Bello es verle dorar estos colosos,
 que al crecer de las sombras se agigantan,
 y más grande que todos, a lo lejos,
 la sacra mole que la cruz corona...
 mientras asciende á las calladas cumbres
 el confuso rumor de los vivientes...

Roma. Agosto — 1886.

Roma — 8 d'Octubre — 1887.

Amich benvolgut: de bon grat consent á reprendre l'interrompuda costum
 d'escriuret en catalá, com me proposas. Des qu'estich á Roma, sols un'altre amich,

en Guiraud de Pollensa, m'ha donat ocasió de contestarli en lo llenguatge matern que tan difícilment s'oblida.

Gracies pel judici que'm fas de la poesia castellana *Ruinas*. No creya que fos tan ben rebuda, perque en conjunt no m'acaba de satisfer, encara qu'alguns detalls me fassan efecte. Tens rahó de no preferirla á les poesies catalanes que'm citas; jo no pretench qu'estiga tan sols á l'altura d'aquelles. A tots los nostres poetes passa lo mateix: may conseguexen fer en llengua apresada á l'escola lo que poden fer en lo llenguatge del bressol.

De les *Ruinas* pots ferne l'ús que vulgas. Desitjaria emperò que no sortís en alguna d'aquexes revistes batalleres que's disputan lo nom de catòliques. — No puch tenir inconvenient en qu'envies mos versos al amich Menendez Pelayo, per mes que tal vegada está disgustat de mí, per la meua conducta relativa á l'oda *horaciana* que tu li havias tramesa. Si vaig ofendre persona per mi tan respectable, t'assegur que fou sense voluntat. Comprench que la ruda independència ab que li vaig escriure en aquella ocasió no era propia per tractar ab una eminència, que jo só'l primer en reconéixer. No prengas aquesta última frase en sentit desfavorable: l'he escrita ab tota senzillesa y veritat.

No puch donarte ni tan sols noves de composicions escrites ultimament. Los mesos d'estiu no han sigut per mi de vacances en bona part. Me vaig examinar lo 18 de Juliol; casi tot l'Agost vaig estar de viatge per l'Umbria; després m'esperava un altre exámen per l'ordenació y en seguida'ls exercicis espirituals fins á les témpores de Setembre, en que vaig rebre'l Subdiaconat, restant ab ell el dia de la *Mercé* lligat per tota la vida ab les dolces cadenes d'angèlica servitut.

Del meu viatge per l'Umbria es massa lo que t'en voldria dir per posarlo en una carta. Figura't lo interessant d'aquella regió etrusca, ab les ciutats encastellades sobres les antigues acrópolis, ab monuments sepulcrales y col·leccions arqueològiques d'aquella extranya civilització, ab catedrals, palaus y monastirs de l'Edat mitjana, ab grandioses recordances de l'época clàssica y dels segles cristians, y ab tradicions de tan encisera poesia com les de la llegenda franciscana, espargida allá casi per tot arréu. L'objecte principal del meu viatge era la devota peregrinació als principals santuaris franciscans, y d'ells conservaré la mes flairosa recordansa. La montanya de l'Alvernia sobre tot m'omplí d'encant y maravella.

Y are parlém un poch de tú. Te don la mes coral enhorabona per les merescudes distincions y relacions literaries tan exteses, qu'á la teva edat es cosa extraordinaria. Més encare te felicita per la pau y ventura domèstica de que gosas: que cresca encara, si es possible.

Sobre'l teu viatge á Mallorca tenia una confusió. Havia sabut del primer viatge de Mossen Collell, que va trobar á Palma mon pare; y no sabent res de la segona excursió del mateix amich, en la qual tú fores un de sos companys, me parexia que, si havias anat á Mallorca ab lo poeta vigatá havia d'haver succehit quant encara's trobava á Palma la meua família. — He sabut que Mallorca's mostrá obsequiosa y agradá molt al estol catalanista: que no sia aquella la derrera excursió!

Basta ja per vuy. Recordat del que no t'oblida y procura no donar lloch á les preocupacions que veus afectuoses però mal informades pugan ferte concebre de ton amich — *Miquel Costa*.

Roma — 17 de Janer — 1888.

Estimat amich: comens donante l'enhorabona per l'última notícia que'm comunicares en ta carta del passat Desembre. Que sia fruyt de benedició aqueix segon infant arribat casi per les festes de Nadal, com desitx que ho sia també'l majoret, de qui haurás ja concebut qui sab quantes belles esperances.

Me complau 'veuret passar per convicció a l'escola catalanista de ma preferència; al mateix temps comprench y aplaudesch la prudent reserva que't detura de ferne pública professió: ton pare mereix bé la respectuosa deferència que li guardas.

Seguint tes indicacions, vaig cercar en lo Col·legi *Pio Llatí-Americà* al Sr. Bisbe de Comayaguas. No'l trobí a casa; y com tota aquesta temporada he estat ocupadíssim fent de *cicerone* als pelegrins de Mallorca (entre los quals tenia'l meu oncle Llobera, que tu conegueres a Palma), no he tingut espay de repetir ma visita al Bisbe americà. Tota vegada que tu li havias d'escriure, no era indispensable que jo li donàs noticies teves.

Gracies per la publicació de mes *Ruinias*. Voldràs creure qu'aquesta poesia estampada me paresqué defectuosa?

No puch sino llamentar lo que'm dius de les revistes espanyoles: Deu nos do pau y germandat! — No reprehench la conducta dels que lluytan ab sana intenció, pero no crech estar en cas de baxar a l'arena, ja que no seria sino destorbar-me per no coneguir rés, donats mon caracter y situació.

Per enviar a D. M. Caro de Colombia 'l tomet de poesies, no'm queda cap exemplar. Si l'estiu que vé vaig a Mallorca, a les hores tindré'l gust d'enviar mon tribut al eminent escriptor que tu'm vols fer conéixer.

De poesies inèdites no'n tinch mes qu'una, y no es prou correcta encara per sortir en públich. La vaig escriure per n'Estelrich, que'm va fer unes quantes observacions crítiques bastant acertades. Es una silva inspirada en la *celda* ahont morí'l Tasso.

Motiu tenias de donarme'l *pésam* per la mort d'en Guiraud: fou per mi un dol dels més sentits encare que suavisat per la confiança en la salvació d'aquella ànima tan bella y virtuosa. — R. I. P.

De les coses que hi ha per Roma, t'en supòs enterat. Sols vull dirte qu'he tingut la ditxa d'assistir a la Missa jubilar de Lleó XIII y, lo qu'es més, a la Canonizació dels nous Sants, entre'ls quals hi havia'l nostre Bto. Alfonso de Palma. També he pogut ja visitar l'exposició Vaticana, si bé encare incompleta. En la recepció dels espanyols vaig trobar al Papa més vigorós que no l'havia vist may: Deu lo conservi per bé de tots.

Adeu, amich Antoni. Ja sabs com te vol bé are y sempre — *Miquel Costa y Llobera*.

Roma — 18 de Juliol de 1888.

Amich benvolgut: Massa temps fa que dech contestació a la teva carta del 6 de Maig, per diferirla encara avuy que finalment he sortit d'exámens.

Te don l'enhorabona pe'l millorament de ta posició, com també pe'ls propòsits que manifestas de continuar treballant en la càtedra y ab la ploma, actiu com a bon catalá.

La qüestió a la qual dedicas, segons dius, ta nova vida de publicista catòlich se fa sentir aquí ara d'una manera particular. L'ordre de coses dominant pren

de de cada dia un caràcter més opressor de l'Església; y, per sort ó per desgracia, la tranquila condició del poble italià es l'única que sia capàs de manenir la calma en mitx de tal esperit revolucionari.

Si mon pare no sabé fixarte l'època de mon pas per Barcelona, tampoch jo la puch fixar encara. Si's retarda la meua ordenació de Sacerdot fins á les tèmpores de Septembre, á les hores es molt possible que dexi anar lo projectat viatge á Mallorca per enguany, ja que de totes maneres hauria de tornar pe'l Novembre á terminar la Teologia ab lo quart any, com es de rigor. — En cas de decidirme pe'l viatge, ja t'avisaré oportunament á fi de veuret de passada.

Ab axó ja queda dit que la meua ordenació será, lo mes tart, si Deu ho vol, á 22 de Septembre.

No t'enviaré per avuy la silva sobre la cel-la del Tasso perque necessita corregir y no m'en reservaria copia si t'enviás l'unich borrador.

Veig ab gust que les teves relacions literaries vajan en augment de cada dia, encara que jo visca en lo major *aïslament*, no per propòsit ni per ascetisme, sinó mes bé per circumstancies y per caràcter.

No descuidis dirme alguna cosa de l'Exposició de Barcelona. — Per coincidencia, vaig llegir lo brillant discurs d'en Menendez en los Jochs Florals, que degueren esser aquest any excepcionalment notables. La *stampa* (prensa) italiana no s'ha ocupat de l'Exposició de Barcelona, sinó per les fragates, pe'l Monument á Colon y 'l viatge de la Reina. A pesar d'axò, un periòdich mallorqui m'ha enterat d'alguna cosa.

Basta per avuy. Te saluda de cor ton amich — *Miquel Costa y Llobera*.

Roma — 22 de Septembre de 1888.

Amich estimat: t'escrich depressa y com se vulla abans de partir per Loreto, ahont, si á Deu plau, celebraré la primera Missa. Avuy he rebut l'orde sacerdotal en la Basilica "*omnium Ecclesiarum Mater et Caput*".

Passaré per Barcelona 'l 27 ó 28 d'aquest mes, si Deu vol, anant á Mallorca Faré 'l possible per veuret.

S'encomana a tes oracions ton amich, ara més que may conexedor de sa propia miseria — *Miquel Costa, Pbre.*

Roma 28 de Desembre — 88.

Estimat amich: comens per donarte les bones festes, desitjante un any nou ple de tota ventura.

Tres dies després d'haverte vist á Barcelona, terminava'l meu viatge arribant felisment á n'aquesta ciutat, ahont me tens altra vegada ocupat en la matexa tanda dels anys anteriors, ab la sola diferencia d'afegirhi enguany la missa diàriament celebrada. — La que vaig dir en les Catacumbes el dia de Santa Cecilia me feu revenir les ganes d'escriure una poesia sobre aquells sitis venerables. Ho he intentat, però sense fruit, ja que ni tan sols he sabut comensar.

Una poesia tinch comensada sobre'l Moisés de Miquel Angel, y te l'inclouria si no li mancás el final. La del Tasso, de la qual ja tens noticia, ha de menester repastar, sobre tot al principi.

Un poeta italià que no conexia m'ha cridat molt l'atenció: es Giacomo Zanella, sacerdot veronés que morí l'any passat. A pesar de la fama que tenia

aquest escriptor, no esperava tant d'estre en ses poesies, que son d'una forma cisellada y finissima. Dich axò en desagravi de la poesia contemporanea d'Italia, perque recort haver dit á Barcelona que entre'ls poetes catòlics no hi ha cap autor d'importancia en les lletres italianes d'aquest ultim temps.

Diumenge passat vaig sentir la conferencia del Cardenal Lavigerie sobre l'esclavitut africana, á l'iglesia del *Gesù*. La figura del Cardenal es tan simpática com la causa que sosté: aquella barba blanca de missioner, aquella noble presencia y bondadoses faccions ajudan molt al efecte de la paraula senzilla, però animada ab l'eloqüencia del cor.

Diumenge vinent baxarà'l Sant Pare de bell nou á la Basilica de St. Pere, á cloure solemnement l'any de son jubileu: serà cosa de veure.

Si trobasses avinent la meua *Oda á Horaci* de la qual no guardí copia ni recort perfet, t'agrahiria que me la enviasses per judicar, ara mes ben informat, sobre'l seu paganisme y veure en tot cas si té compostura.

Basta ja. — Respectuosos memories á ta familia. — Sempre ton amich, — *Miquel Costa, Pbre.*

Direcció: Pozzetto, 155, 2.º Roma.

Roma — 10 Janer — 1889.

Sr. D. Antoni Rubió.

Amich benvolgut: en contestació á lo que'm demanas sobre si acceptaria l'en-cárrech de traduhir al castellá alguna poesia del *Gayter*, te responch de seguida que, á pesar de mes ocupacions, estich dispost á fer lo que puga per complaure á ton pare y á tu mateix. — Exemplar del *Gayter* mo'n tinch á Roma. A Pollensa n'hi ha d'haver un en ma llibreria. Si'l treball no es urgent, puch escriure á mon pare que procuri trobar aquell tom de poesies quant vaja á la vila, perque ell se troba ara per temporada d'hivern á Palma, com de costúm. Convindria que m'indicasses quina composició interessa traduhir, á fi de no multiplicar versions castellanes d'una matexa. — La edició poliglota del *Gayter* serà cosa notable y'l millor testimoni d'un *jubileu poètic*. — Tot sia en-hora-bona pe'l respectable poeta y escriptor de mitx segle.

Moltíssimes gracies per la copia de la meua desterrada *Oda á Horaci*, que m'ha fet millor efecte de lo qu'esperava. És un elogi del gran lírich llatí massa absolut, sense la deguda correcció á son sensualisme; però'm sembla, que, declarant mon pensament en una nota, n'hi havia prou per poder incloure aquesta poesia entre les altres, sense escándol de ningú. — Ja veus que Roma fa tornar més tolerants.

Gracies també per lo qu'enviaries al Sr. Fastenrath. — No tinch exemplar del meu *tom* per enviarli. Desde Mallorca l'hi podran endreçar, si saben sa direcció.

T'incloch la silva "En la celda del Tasso" ja que la demanas. Fesme'l favor de dirme'ls defectes que hi trobaràs. — M'he recordat d'una traducció catalana del episodi d'Orfeu y Euridice (*Georgicon*) que vaig fer aquí temps enrera. Crech que l'enviaré á algun catalanista que'm te demanats versos inèdits, y per axò no la transcriuré avuy. — A la silva que te tramet no hi he posat algunes notes com deuria: per tu no fan cap falta, ja que sabrás entendre les alusions al lac *Albano* y á altres objectes sense indicació.

A ta Sra. esposa mos respectes y que dispensi la molestia, que sens voler li

he ocasionada, de copiar aquell enfilall d'estrofes. Memories à ton pare y als amichs.

Sempre á tes ordres ton amich — *Miquel Costa, Pbre.*

EN LA CELDA DEL TASSO

Dolor, acerba savia nutridora
de todo lauro que en la tierra crece,
de simpatía que jamás fenece,
mirra embalsamadora,
unción real del que naciendo llora
del orbe decaído soberano...

Dolor, en este mundo,
nada hay sin ti sagrado ni fecundo,
nada sin ti profundamente humano.

Que fuera sin dolor la poesía?
— Vergel sin aguas, monte sin abismos. —
Tremendos cataclismos
abren los senos del más hondo encanto
do náufraga la mente se extasia.
Cánticos ay! de inmensa melodía
nacieron del quebranto;
y hasta el himno triunfal es más sublime,
si entre sus notas gime
un eco grave de profundo llanto.

Triste y noble verdad, en el ambiente
de esta gloriosa estancia,
quién logra meditar y no te siente?
Aquí Torcuato, ya languideciente,
á su fortuna y procelosos días
puerto logrando de segura calma,
tras lentas agonías,
en ósculo de paz depuso el alma.

Alma grande y tiernísima... ¡Cuán bellos
debieron ser los últimos destellos
que daba al trasponer nuestro horizonte,
cuando, con lento paso,
aun vagaba el poeta en este monte
do muere el sol de Roma en el ocaso!
Aun dura el viejo tronco venerable
donde sentarse á meditar solía,
mientras allá á sus plantas se extendía
la Reina de la historia,
que, á coronar su gloria,
guirnalda preparábale tardía.

Como celajes vagos que á la tarde
 recuerdos son de la pasada aurora,
 de la vida los últimos reflejos
 flotarían, perdiéndose á lo lejos,
 entorno de su frente soñadora.
 Florestas de Sorrento perfumadas
 donde arrulló su cuna
 el armonioso mar de las Sirenas,
 ternuras de una madre consagradas
 como la dicha del hogar serenas,
 sueños cual de las ondas y la luna,
 rayos de inspiración, altos anhelos
 de juvenil delirio,
 engendros de su musa prodigiosa...
 y allá en el fondo, todavía hermosa,
 la reina de su amor y su martirio...
 Todo entonces pasaba
 en esa luz de singular misterio
 que difunde el adiós del que se aleja:
 ¡Hasta el mismo país del cautiverio
 parece sonreír al que le deja!

Negras también, como al caer la tarde,
 sombras aparecían:
 la envidia allí, la traición cobarde
 y el desprecio cruel se distinguían;
 mas ya rostros humanos no tenían
 ni conservaban nombres
 ante la noble víctima creyente...
 Sólo tenía el corazón doliente
 perdón para los hombres.

Y en el campo feraz de la existencia
 surgían aún más sombras,
 las manchas que en sí guarda la conciencia
 Sí! del poeta el corazón fecundo
 fuera volcán de ardiente desvario,
 de pasión desbordante sobre el mundo;
 y el cráter aun profundo
 dilataba su cóncavo sombrío.
 Mas era todo paz: el pensamiento
 no abrasaban, ya frías, las escorias,
 ni el dardo del atroz remordimiento
 forjaban ya las extinguidas fraguas.
 Sólo un afecto expiatorio y grave
 quedaba, mas ya límpido y suave,
 cual sombra oculta bajo azules aguas.

(Estancia final de la poesia "En la celda del Tasso", en substituci3n de la que empezaba: "¡Oh Musa, tú que la divina frente...")

¡Oh vate sin ventura,
bien ese lauro te ciñó la muerte!
¿En qué inmortal figura
del poeta el carácter y la suerte
mejor que en tí representó natura?
Podrá la edad remota,
de tu épica trompa desdeñando
la acompasada nota,
lo vario preferir que nunca agota
libre la musa del cantor de Orlando.
Mas tipo del poeta
serás tú siempre, del que trajo al mundo
sobrado tierno el corazón profundo,
sobrado audaz la fantasía inquieta.
Vaga á solas errante peregrino,
y si al fulgor divino
de sublime ideal remonta el vuelo,
ay! de la vida en el vulgar camino
cae siempre y lastímase en el suelo.
Torcuato, así viviste;
y de ese augusto, lamentable sino
cual astro sin ocaso,
tu noble imagen laureada y triste
saludarán los siglos á su paso.
Ah! mientras sienta el corazón del hombre,
unidos en tu nombre,
infortunio y amor y poesía,
nunca veráse el día
que tributo no rinda á tu memoria,
y más suave brillará tu gloria
bañándose en eterna simpatía.

Roma — 27 Mars — 1889.

Sr. D. Antoni Rubió.

Amich benvolgut: gracias pe'l favorable judici qu'en ta derrera carta fas de la meua silva *En la celda del Tasso*. No esperava que't produhís tan bona impressió una poesia en la qual desde Mallorca se m'havian senyalat defectes de consideració, y alguns d'ells, á mon parer, ab acertada crítica. De totes maneres es aquella una composició que no'm satisfà. — Molt més me contenta, ab tot y esser tan curta, la poesia que t'incloch y que tu no deus conéixer.

Rebí últimament un preciós exemplar de l'edició poliglota del Gayter ab que ton pare ha tingut l'atenció de correspondre á ma pobre traducció de sa poesia *Paraulas de consol*. No sé com agrahir l'inmerescut obsequi, y per tant t'encarrech de manifestar ma gratitut á ton pare, saludantlo en nom meu ab lo millor afecte.

Lo que'm dius del Sr. Fastenrath prova qu'es un traductor facilíssim, com ho acreditan també les numeroses versions seues que veig en lo Gayter, les quals me semblan fidelíssimes, per lo poch que les puch entendre.

He vist los treballs qu'has publicat en la *Revista Catalana*, y puch assegurar-te que, á mon judici, has avançat molt en la conexasa y maneig del catalá. L'escriure prosa catalana corrent y castiça es cosa més difícil y més rara de lo que's podria suposar. T'en don l'enhorabona.

Un'altra te n'he de donar pe'l naxement del terç fill, alegrantme de que seguesca bé, així com sa mare. — Comprench les feynes y'ls sacrificis que porta'l matrimoni. Ja S. Pau deya dels casats: "*Tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi.*" — Axò mateix fa mes sant y respectable l'estat qu'es fonament de la familia.

Adeu, amich estimat. Ja veus que no t'oblida ton afm. — *Miquel Costa Pbre.*

P. S. Segons notícies de Mallorca, n'Estelrich se casa ab una viuda. Deu li do ventura. — Vale.

Roma — 26 de Juny — 89.

Amich benvolgut: la mostra de dol que veus en aquesta carta es per la mort de dos oncles de ma familia materna, un d'ells pare del cosí que conegueres á Pollensa y l'altre cap d'una casa que tu no arribares á conèixer. En compensació d'aquest doble dol, ma familia propiament dita té la sort de comptar un Miquel més en lo nebodet nat á Barcelona, ahont mon pare l'apadriná. Aquesta última noticia supós que't seria coneguda, ja que vares tenir l'atenció de visitar á mon pare durant sa permanencia en aqueixa ciutat.

Per ell mateix supós que degueres enterarte de la meua indisposició, gracies á Deu ja passada. A conseqüencia de l'interrupció en los estudis á que m'obligá la malaltia, precisament en l'época més crítica del any escolástich, he degut suspendre l'exámen pe'l doctorat en Teologia. M'aconsella tothom que no dexi de darlo, y per axò hauré d'esperar fins á Novembre, qu'es aquí la temporada d'exámens extraordinaris. Los mesos d'estiu y tardor que romanen intermedis no sé ahont anarlos á passar. De bona gana tornaria á Mallorca, però tem no poder allá estudiar com deuria, á força de visites y entreteniments casolans. Si quedás per aquí, de totes maneres sortiria de Roma per cercar aire millor y més bona fresca. He pensat d'anar á Subiaco dins les montanyes Sabines, ahont, á més de bons aires y quietut, podria gosar de la biblioteca y dels monuments d'aquells tan famosos monastirs benedictins, un dels quals inclou *il sacro Speco*, ó sia la cova, primer estatge monástich de St Benet.

Molt favorable es per mi'l judici que'm transcrius del Sr. Caro sobre mes poesies catalanes. Es certa la relativa superioritat d'aquelles composicions respecte de les qu'he escrit en castellá. Axò no sols es degut á la ventatja d'usar la llengua materna, sinó també al ardor de la primera joventut y á la falta d'altres preocupacions ab que llavors jo escrivia, quant era poeta y res més.

Ara ja no puch fer sinó poesia de *jubilat*, com ho prova l'estancia final que t'incloch per substituir aquella conclusió que't parexia massa retòrica en la silva del Tasso. Pot ser encara trobarás preferible á la nova l'estrofa vella que no t'agradava. Digasme lo que't sembla. — No vull privarte de publicar á Mallorca la carta qu'escrigueres al *Correo de las Aldeas* de Bogotá. En quant á ma poesia *En la celda del Tasso*, si es complement necessari d'aquella carta, pots re-

produhirla, canviant lo final si ho creus convenient. Una cosa voldria, y es que'ls meus versos no aparesquessen com enviats per mí directament á qualsevol periòdich.

No tinch noticia del discurs d'en Guimerá, al qual me fas referencia. — La tendencia literaria de ton actual catalanisme no cal dirte si es pera mí la més acertada. M'alegra'l tenirte una vegada més per company d'escola.

Encara que vers la mitat de Juliol pense sortir de Roma, pots endreçarme ta contestació com abans en aquesta casa: desd'aquí se cuidarán de ferme arribar allá ahont sia les cartes qu'arriben per mí. Encara que desitjaria conixer desd'ara ton discurs sobre'l renaxament clàssich en les lletres catalanes, si no'l vols aventurar, pots directament enviarlo á Mallorca, com pensavas fer. En tot cas, desd'allá mon pare me'l podria remetre, si'm decidís á quedar per Italia.

No't dich res del escándol qu'havem presenciat aquí per les festes Pentecostés. Prou que sabrás tot lo que passá y com l'apoteosis de G. Bruno fou promoguda per l'Universitat: pobre jovent d'Italia! — Los eclesiástichs haguerm d'estar amagats durant aquella explossió de la *llibertat de conciencia*.

Adeu, amich. Mos respectes á ton pare, memories á Mossen Collell, á Mossen Cinto y demés amichs que vejas. — Teu afm. — *Miquel Costa y Llobera Pbre.*

ANTE EL MOISES DE MIGUEL ANGEL

Sentado en su profético reposo,
cautiva este coloso
las miradas al par y el pensamiento;
forma sin moldes, imposible, extraña,
cuya grandeza entraña
el genio del Antiguo Testamento.

Es el sublime, misterioso anciano
que supo el hondo arcano
de los primeros gérmenes que fueron...
Sin mengua á su vigor, aun floreciente,
los años solamente
su veneranda majestad le dieron.

Hirsuta y crespá la cerviz erguida,
parece que despida
de los cedros perennes el efluvio,
y la barba larguísima, ondulante,
derrámase abundante
como suelta cascada del diluvio!

Esta es la frente que conoce el rayo,
la faz que sin desmayo
ver pudo á Dios en la nimposa cumbre,
que en el turbión horrísono le hablaba,
mientras lejos temblaba
de sagrado terror la muchedumbre.

Guarda ese ceño formidable y santo
 la huella de un espanto
 que en lengua de mortal no tiene nombre;
 y á sus rasgos imprime más nobleza
 la singular tristeza
 del que es titán y todavía es hombre!

Ah! de un titán artista sin segundo
 es el verbo profundo:
 Miguel Angel aquí plasmó su mente;
 por eso ante este mármol, conmovido,
 al verle ya esculpido,
habla! le dijo, y golpeó su frente.

1889.

Pollensa — 28 de Juliol — 1889.

Amich estimat: gracies per l'article que'm dedicares en "El Correo de las Aldeas" y qu'he llegit copiat per "La Almudaina". No's pot quexar per cert la meua *Silva* del cas que tu li has fet. A pesar dels teus elogis, la *silva* no'm satisfá del tot, y li preferesch les *Ruinas*.

Gracies també y una ben plena enhorabona t'he de donar pe'l discurs d'ingrés á l'"Academia de Bones Lletres". L'erudició copiosa y nova, l'acert y transcendencia en los judicis y una forma mes cuidada que en tes obres anteriors fan del teu treball académich una obreta vertaderament notable. Llástima que alguna trasposició fora de lloch ó alguna paraula massa cercada llevin en algun passatge la naturalitat del estil. — De tots modos, te puch dir en plena veritat que, á mon parer, has avançat molt en l'art d'escriure.

T'incloch uns versos que podrás entregar á Mossen Collell per si los vol en la Revista Catalana. Confés que no valen gayre.

Provablement estaré á Pollensa tot l'estiu, però no podré dedicarme á les lletres porque hauré de prepararme al doctorat en Teologia.

Ahir vaig rebre carta de n'Estelrich que's troba á son poble d'Artá. Seguex bé y'm parla favorablement del teu últim discurs. A Palma, ahont no he passat més qu'un dia tan sols vaig veure al Sr. Quadrado.

Adeu, amich; reb una coral abraçada de ton afm. — *Miquel Costa Pbre.*

Pollensa 29 d'Agost — 89.

Amich benvolgut: rebí ta lletra del 4 d'aquest mes, y començ avuy ma contestació donante'l pésam per la doble perdua ocorreguda en la teua familia.

De salut estich ja restablert y en condicions d'estudiar com deuria, encara que ab molt poques ganes de ferho axí, distret ab vida de familia.

Per correspondre al desitx que'm manifestares, t'incloch la versió de Virgili, no ben acabada de retocar. No crech que meresca sortir en públich mentres no se li corregescan alguns defectes que hi trob. Per altre part, l'efecte del conjunt me resulta poètic y virgilià, y per axò no m'atrevesch á destruir aquest treball, que per ara no puch llimar com voldria.

Tens molta rahó en lo que dius de les estrofes "Adorant". Tampoc m'agradan.

Te tramet dos sonetos per si los vols posar en los periódichs d'América que publicas ó alimentas desde Barcelona. He recullit un tomet de poesies castellanes fins á 27 composicions. No pens publicarlo; seria massa magre. Entre aquestes composicions n'hi deu haver algunes de que no tens noticia. Si't veig á Barcelona, al passarhi per l'Octubre ó Novembre vinent, podrás escullir les que t'agraden.

A Palma vaig veure n'Estelrich y parlarem llargament. Me sorprengueren, per l'avenç notable que demostran, algunes de les seues últimes poesies, tant originals com traduhides. Qui creix de bona manera, y més de lo qu'esperava, es en Joan Alcover. En general, però, dins Mallorca les lletres dormen com lo demás. L'únich sempre actiu es el Sr. Quadrado que continua l'història d'aquest país ab un vigor y una firmesa de pols increible á la seva edat.

Farás favor de dir á ton Pare que li agrahesch moltíssim lo segón volúm de la edició poliglota del Gayter. L'estudi d'en Menendez que hi figura m'ha semblat sumament notable.

Ab memories á ta familia se repeteix teu affm. — *Miquel Costa Pbre.*

P. S. Si't determinasses á publicar en la *Revista Catalana* la versió de Virgili adjunta, pots cambiar l'ortografia dels noms clàssichs, segons te semble millor, posant, per exemple: *Orfeu*, en lloch d'*Orpheu*, *Eurídice* y *ninfa*, en lloch de *Eurydice* y *nympha*, etc., etc.

EN LA PLAZA DE LA CONCORDIA

(Paris — 1878)

Pára y medita al admirar, viajero. —
 Contempla el regio alcázar destrozado,
 erguido el templo de la Ley á un lado
 y en frente el sacro pórtico severo;
 allá, brumoso, en el confín postrero,
 el Arco de la Estrella agigantado,
 y la cúpula allí, yelmo dorado
 que cubre el polvo del postrer guerrero.

Bronces en torno y mármoles. Su gloria
 aquí la nueva sociedad ostenta,
 sobre lava de sangre establecida... (*)

Y en medio, cual testigo de la historia,
 rígido surge el obelisco, y cuenta
 portentos de grandeza fenecida! (**)

* La plaza de la Concordia, antes llamada de la Revolución fué largamente ensangrentada por la guillotina. Allí fué decapitado Luis XVI. — ** El obelisco de Luxor cubierto de geoglíficos.

ESPAÑA Y SANTA TERESA ()*

Un pueblo fué de corazón profundo
y de fé que moviera las montañas:
cuando su vida desbordó en hazañas,
en sus hazañas anegóse el mundo.

La media luna del Corán inmundo
rota hundió del desierto en las entrañas,
cidió el orbe, y por ínsulas extrañas
plantó de Cristo el lábaro fecundo.

Y al buscar en sus pléyades de gloria
su estrella tutelar el pueblo hispano,
do viera el alma de su genio impresa;
astro sublime á tan sublime historia,
emblema de la patria soberano,
vió en la virgen magnánima: Teresa!

* Alúdense al hecho de ser Sta. Teresa la única entre los Santos españoles que, después de la Inmaculada y de Santiago, se considera Patrona de la nación.

Roma — 17 de Desembre — 89.

Amich benvolgut: cumplint lo promés, t'escrich ara qu'he sortit de les ocupacions que m'absorbian. — Dijous passat vaig tenir l'exercici oral d'una hora y mitja qu'es el segón y últim pel doctorat. Vaig llegir la disertació escrita en l'altre exercici, y respenguí als arguments de quatre professors. Gracies á Deu, la cosa aná millor que no esperava, sense que l'examen resultás brillant. Avuy mateix he jurat segons l'antiga fórmula, sobre'ls Evangelis, ensenyar segons la doctrina de l'Iglesia.

No crech romandre á Roma sinó per un més proximament, de manera que si vols escriure'm no pots trigar gayre. Ara descans y fas un poch la vida de *turista*; després passaré una temporada d'exercicis espirituals, abans de sortir de Roma.

Molts encarrechs he de cumplir, y entre ells me dona més qué fer el d'uns goigs per la festa major de Pollensa. Ab axò, ja pots veure que no puch aprofitar el descans present per escriure espontanea poesia, encara que molt desitje abandonar-me un poch á l'afició de tota ma vida.

Memories á ta familia y als amichs que vejas. — Te saluda ab coral afecte ton amich de sempre — *Miquel Costa, Pbre.*

Via del Pozzetto, 155, 2°.

Roma — 12 de Janer — 1890

Amich estimat: tot donante'l pésam per la mort del teu cunyat (q. D. h.) t'he de felicitar per haver sortit felisment ab ta familia immediata del assalt que'us va donar l'epidemia corrent.

Per aquí se donan casos d'*influenza*, però de caracter benigne, segons diuen.

Aquesta vegada tenia aquí alguns exemplars de les poesies catalanes; y seguint ta indicació n'he endreçat un al Secretari del President de Bogotá, D. A. M. Gomez Restrepo.

T'incloch unes estrofes sáfiques casi improvisades dies passats. Me sembla que vibran d'impressió y tenen eficacia descriptiva; si be necessitan llimar en cara per una estona. — Tinch extés en borrador un himne á les Catacumbes d'estrofes á lo *Manzoni*. Crech que resulta un poch mes oratori que poétich. Ja'n parlarem, si á Deu plau.

No puch assegurararte encare res de quant passaré per Barcelona. De totes maneres, t'agrahiré'ls amistosos oferiments que'm fas.

Tot amich de sempre — *Miquel Costa y Llobera Pbre.*

EN LAS CASCADAS DEL ANIO

(Tívoli)

Saltan rugiendo al asombrado abismo
férvidas língas de viviente espuma:
náyades locas de furor sagrado
lloran y rien.

Mezclan lamentos de agonía y trinos,
juegos de luz y formidables sombras...
Únese el genio del horror sublime
con la belleza!

Virgenes ondas, que al caer desmayan,
rasgan su velo en aceradas rocas:
cándidos flotan por el hondo valle
velos de bruma.

Treme la fronda del barranco; el ave
gira azorada en indeciso vuelo;
sobre las fauces de los roncós antros
ciérnese el iris.

Alta en la cima del quebrado risco
surge vetusta la gentil rotonda,
templo que Tibur elevó á la austera
vírgen Sibila.

Oh! bien el templo de la antigua vate
álzase al borde de la augusta sima
donde es el Anio montaraz, del estro
símbolo y norma.

Tal la potente inspiración desata
férvido y puro su raudal sonoro:
flores y abismos, iris y tinieblas,
todo lo anima.

Tal, en imagen de febril cascada, (1)
Píndaro sacro, figuró tu numen
el que templaba su facunda lira
cabe estas ondas.

Cabe estas ondas aprendía Horacio (2)
ímpetu, gracia, rapidéz, frescura,
y el que nos pasma en su viváz estrofa
lírico salto.

Élegos dulces moduló Tibúlo (3)
de estos remansos al gentil sollozo;
y entre poetas tuvo aquí Mecenas
ocios de Olimpo.

—Musa, cautiva y en tenaz letargo,
rompe tus bendas! De tu exçelsa vida
siento el latido; palpitar ya siento
rítmicas alas.

Alzate ; oh Musa! De romero humilde
grata suspende una corona al noble
pórtico, y graba en su vetusto mármol,
graba tan solo:

“Muerto á la gloria, joven un poeta,
vida en el Anio renovó á su Musa.
Vate es el genio de estas ondas ; Salve,
clásica Tibur!” (4)

Roma — 1889 — Dbre.

Notas.

1 Recuérdese la oda de Horacio “*Pindarum quisquis studeat aemulari.*”

2 Aunque sean supuestas las ruinas de una *villa* de Horacio que se enseñan en Tívoli, no deja de ser cierto que el gran lírico frecuentase tan poéticos lugares, mayormente existiendo allí la soberbia *villa* de Mecenas su protector y amigo.

3 Señálase aun en el mismo barranco de las cascadas el sitio que ocupó la quinta de Tibulo, como los que tuvieron las *villas* de Varo, de Salustio y otros célebres romanos.

4 *Tibur* nombre latino de la ciudad sabina que en italiano se llama Tívoli, asentada al borde de las cascadas que forma el río Anio, al bajar del Apenino, para rendir su tributo al Tiber junto al antiguo puente Nomentano.

M. C. Ll. Antonio R. sodali S. P. D.

Libenter, amice, pro vernaculo nostro, latinum usurpabo sermonem, quandoquidem id pergratum tibi fore significasti, idque mihi cognosco profuturum nec linguæ usum amittam, quem Romæ commorans sum adeptus. Itaque necessitudinis nostræ testimonium quodammodo, multiplicabitur, dum diverso idiomate resonabit.

Pauca omnino, notatu digna, mihi evenerunt post reditum ad penates. Licet modo rusticari. Sed non ita rusticari, ut otio indulgere et pegasi habenas paternis in agris relaxare valeam. Sacrae quaedam conciones instant praeparandae, quo in munere tempus viresque mentis impendere oportet. Scripsi jam fere totum Stae. Catharinae Senensis panegyricum, ubi nonnulla invenientur italicam meam comorationem redolentia.

Hymnus in Martyrum hypogea nuper Romae conscriptus, de quo, ni fallor, aliquid tibi dixeram in ultimo nostro colloquio, optima habet suffragia peritorum, quibus illum protuli iudicandum. — Aliquid aliud tibi prorsus ignotum habeo, carmen scilicet jambicum, ad ora Liguria inceptum cum Italiae valedicerem, nuperrime vero terminatum ac expolitum. Forsitan hispanica Musa metricam novitatem explodet, sed parum refert: nihil enim aliud mihi proposueram, quam ludere versu.

Communis noster sodalis *J. L. Estelrich* retulit mihi verba illa, quae tibi de me scripserat americanus *D. Restrepo*, quaque grati animi sensu me fateor accepisse. Nescio utrum ipse *Restrepo* jam acceperit libellum carminum meorum, quem sibi in donum misi, juxta indicationem tuam, labente Januario.

Patri tuo optimo gratulor vehementer de postremo volumine suscepto, quo triplex illa corona terminatur, quam in patriarchatus ejus honorem omnigenae Musae collegerunt.

Unum superest dicendum. Librarius *Verdaguer*, si bene memini, carmina mea vernacula frustra postulaverat a librariis Palmensibus. Nunc autem, si ipse *Verdaguer* ejusdem libelli copias adhuc suscipere vellet, facile mittere possem, cum plures hujusmodi sint apud me, quas pater meus recuperavit a negligentibus librariis. Satis in compertum est libellum meum non amplius pollere illo novitatis lenocinio, quod ad opus quembibet emendum quam maxime provocat. Auctoris vanitate non illudor. Attamen gratum mihi foret, si rem istam, pro oportunitate, librario supra dicto exponere velles, ejusque transmittere responsum.

Non te morabor amplius. — Vale. — *Michael Costa Llobera*, Praesbyter.

Pollentiae, III° Idus Aprilis,

MDCCCXC.

Pollensa — 12 de Maig — 1890.

Estimat Antoni: supòs que reberes á temps la carta llatina que't vaig escriure segons el teu desitx. No'm quèix de que no l'hajas contestada perque sé prou les moltes ocupacions que tens.

Avui t'escrich senzillament perque'm faças el favor de posar la direcció complerta á la carta que t'incloch per en Fastenrath. He cregut qu'estava en el cas de donarli directament les gracies pel seu llibre y per haverme distingit ab tantes traduccions.

Ja he començat el treball de la predicació. Gracies á Deu, el *début* va anar molt bé; però tem que no podré improvisar, lo qual es no esser vertader orador.

Mos respectes á ta familia.

Sempre á tes ordes — *Miquel Costa Pbre.*

P. S. Desitjaria que m'escriguesses la direcció d'En Fastenrath, per si ocorre enviarli alguna cosa.

Pollensa — 30 de Maig — 1890

Amich benvolgut: tan prompte com rebí ta noticia de la vinguda á Mallorca del Dr. J. Fastenrath, vaig escriure á Palma pera que'ls companys de Parnás li fessen bona rebuda. Justament la carta anava endreçada á n'en Llabrés, lo més actiu de la colla, y va esser á Madrid. — Havent jo anat á Palma per predicar me trobí en que ningú s'era adonat de res y en Fastenrath se trobava ja á Mallorca. Passí á visitar-lo á la fonda, d'ahont ja havia partit cap á Miramar. Avisí personalment, junt ab n'Estelrich á D. Jeroni Roselló y D. Lluís Pons; y deguent sortir per Pollensa dexí per l'il·lustre alemany una targeta d'invitació a passar alguns dies en aquesta casa. — Ell emperò, sense tornar á Palma continuá'l viatge per Deyá y Sóller, y sense que jo sabés res, á nit passada arribá de Lluch. Avuy dematí ja tart he rebut un billet seu y poch després la seua visita. Era tart, jo'm trobava sol á casa, y per l'ausencia de mon pare havia de dinar á casa del meu cosí; axis es que ni tan sols he pogut invitar á taula als qui hauria desitjat obsequiar. He passat ab lo matrimoni alemany una bona estona y l'he despedit á sa partida per la tarde després d'haver visitat el Calvari y'l Puig. En Quadrado se trobava á Sóller y no degué tenir noticia del pas d'en Fastenrath. — A Palma li farán alguns obsequis, però no crec que sia col·lectivament: les lletres mallorquines son ara coloms d'*escampadissa* y no d'*esbart*.

T'he escrit axò pera que vejas que si no he fet aquell cas que devia de tan distingit hoste, ha succehit ben contra mon voluntat.

Adeu. — Ton afm. — *M. Costa y Llobera*.

P. S. Excús dirte que'l Sr. Fastenrath m'ha parescut molt simpátich y m'ha dextat la millor impressió.

Pollensa — 3 de Septiembre — 1890.

Estmat amich Antoni: comencaré per darte la més plena enhorabona per l'entrada en religió de la teua germana Elísea. M'ompliren de cristiana satisfacció'ls sentiments ab que acompanyares la noticia. Tot axò redunda en honra de tos pares y diu ben alt la santa influencia d'una educació vivament religiosa.

També son d'aplaudir les idees que manifestas sobre l'educació regionalista ben entesa. Mes perillan mos nebotets de perdre la pell mallorquina que no tos fills de perdre la faysó catalana.

No he pogut veure l'article que publicares á propòsit de l'Antologia de'n Estelrich. D'ell mateix fa temps que no he rebuda carta, desde que'm consultá una traducció de la balada *Der Erlenkönig* de Goethe.

Quant hi haja passatge oportú no t'oblides d'enviarme el volum americá de Caro que'm deixí oblidat á casa teva.

Desde que't vaig escriure últimament he passat alguns mesos ocupadíssim. A més de la restauració de Monti-Siòn á Pollensa, ahont treball com mal pintor, he tinguts sermons que predicar ben sovint. Dues vegades n'he fets dos en un mateix dia. Ab axò ja pots considerar que m'he llançat á l'improvisació, per la qual me creya inútil. Mes que'ls elogis dels diaris me complau el fet de que'ls pagesos no s'adormen en els meus sermons, y algunes vegades hi ploran persones no gayre sentimentals. Vulla Deu que no sia tot axò remor infructuosa y vana. Excus dirte que sols predich en castellá quant fas el sermó á Palma. Per les viles encara no's predica *en foraster*.

Ab axò ja pots considerar que les muses dormen per mi, encara que hau-

rian trobada bella ocasió de despertar-se durant les excursions á distintes poblacions de l'illa ahont he sentit posades en música distintes poesies del meu tomet. A Felanitx vaig trobar algunes melodies delicioses compostes sobre lletra meua. — Per tot he rebut mostres de viva simpatia y m'han fet recitar més d'una vegada versos inèdits.

Ja veus que t'escrich tot quant me passa. Disculpi la franquesa d'amich lo que podria semblar poca modestia.

Adeu. Te saluda y abraça ton afm. — *Miquel Costa Pre.*

P. S. — A Manacor surt un novell poeta de molta força, en Joan Aguiló, sacerdot jove qu'ha compost alguna lírica y algun fragment èpich, incorrecte sí però molt valent. ¿Has llegit el títulat *Holofernes* que sortí en "El Eco del Santuario"?

Pollensa 3 de Janer de 1891.

Estimat amich: aquesta vegada sí que la tardança es meua, però podria donarte excuses ben atenedibles. En los últims mesos apenes he tengut temps de reposar. Sermons sense parar y feynes en la restauració de *Monte-Sion* m'han ocupat tots els dies. De l'Inmaculada vaig predicar tota la novena als vespres, després vaig fer el sermó el dia de la festa á Pollensa, y el diumenge *infra octavam* á S. Francesch de Palma. L'anniversari de la conquesta prediqué á la Seu, y l'endemá (primer día de l'any) matí y vespre tornava á predicar á Pollensa. De per tota Mallorca me pregan pera ferme acceptar sermons, y ja m'he proposat estalviar-me un poch, á fi de que aquesta ocupació no m'absorbesca tot el temps. — Per els pobles ahont he anat fins are he trobades moltes simpaties. M'ha sorprés no poques vegades veure l'afició als meus versos extesa per les viles y tot. A Felanitx (qu'are ja se titula ciutat) m'encantaren algunes melodies delicadíssimes compostes sobre lletra meua per un fill d'aquella població. Arreu me demanan que llegendes poesies. — Ja veus que no puch queixarme dels meus paisans: no podia suposar que'm fessen cas d'aquesta manera. Devant aquesta popularitat ¡oh! com me veig inhàbil per tot y pobre de mèrit vertader!

Me preguntavas si publicaria els sermons en mallorquí. No los publicaré, ni m'es possible publicarne la major part perque molt sovint son de forma improvisada. — A propòsit d'aquesta pregunta, confessas que corrém á enterrar la llengua catalana, ab tot lo moviment de renaxensa. M'extranya que coincidescas ab la tèsis de *L'harpa*, que tú solias tatxar de pessimista.

N'Estelrich me feu conéixer el teu treball sobra sa *Antologia*. Del volúm d'en Caro (rebut á son temps) m'han agradat moltes coses: llástima d'aquella *Joven cautiva* tan desfigurada, respecte de la bellíssima de *Chénier*.

He rebut no fa gayre'l llibret d'en Picó. ¿No es veritat que'es deliciós y discret més que cap altre de la seua classe?

He fullejat també ab fruició l'últim poema de Mistral, *Nerto*.

T'incloch una poesia de forma *Carducciana*. Pot ser que resulti extravagant: dígame ab franquesa l'efecte que't produheix. A l'Estelrich li agrada.

Per més que't minve la feyna d'Amèrica, veig que tens bons propòsits de treballar ab l'obra que m'anuncias.

Que seguescas axí en profitosa activitat y ab augment de ventura es lo que't desitja saludante per cap d'any ton ver amich — *Miquel Costa Pbre.*

ADIOS A ITALIA

(Navegando por el golfo de Génova)

Ya en la orilla lejana va esfumándose
 cual leve niebla la ciudad marmórea... (1)
 Riberas encantadas desvanécense
 bajo su cielo de ópalo.

Ya en la azul vaguedad, supremas cúspides (2)
 vense tan sólo, por la nieve cándidas,
 como blancos cendales con que el último,
 lejano adiós prolóngase.

¡Adiós, Italia, adiós! Desde tus márgenes
 ni un suspiro me sigue ni una lágrima;
 mas, al dejarte, palpitar sus íntimos
 afectos siente el ánimo.

Huellas no dejo en ti; mas en mí déjalas
 hondas tu numen; y doquier la ráfaga
 me lleve del destino, allí tus pléyades
 veré de gloria fúlgidas.

Por tus ciudades, peregrino incógnito,
 solitario pasé. Mi oculta cítara
 sólo confió sus notas al olímpico
 silencio de tus mármoles.

Ante el sepulcro de Virgilio, pródiga
 de luz y encantos, me hechizó Parténope; (3)
 y al cráter me asomé, y vi á la víctima
 Pompeya abrir su túmulo.

Contóme grave su leyenda mística
 Umbria la verde al pié de sus acrópolis:
 mi mente embelesó entre olivos áticos
 la Flor gentil de Etrúria. (4)

Bañé en serenidad paradisiaca
 el alma absorta cabe el Lario límpido; (5)
 y á Milán acaté, que alza su gótica
 diadema entre los álamos.

En la sabia penumbra de sus pórticos (6)
 acogióme Bolonia, y la Adriática
 reina oriental me reveló poéticos (7)
 arcanos en su góndola.

Un lustro casi en su recinto clásico
 Roma la grande dilató mi espíritu,
 y en la Madre sin par de sus basílicas (8)
 ungió mis manos trémulas.

.....

Palenque de la Historia, alta metrópoli
 de los genios, solar del Arte máximo,
 á ti de opuestos y remotos términos
 convergen los espíritus.

Sacro es tu suelo á todo fiel que inclínase
 de tu Roma eternal ante la cátedra,
 sacro á quien sólo te ama por espléndida
 madre de humanos númenes.

Italia, Italia, por mundanos ídolos
 no arrojes ¡ay! la Cruz, la clave única
 de tus destinos, que hasta el vuelo diérate
 de tus latinas águilas.

Aun tu antiguo poder hijo de Rómulo (9)
 se explica por la Cruz, que ante los Césares
 fué á sellar, victoriosa, con el lábaro
 tu frente sibilítica! (10)

Notas

- 1.ª Génova.
- 2.ª Los Apeninos de la Liguria.
- 3.ª Parténope es el antiguo nombre griego de Nápoles.
- 4.ª Florencia ha sido llamada *Urbs flors Etruriæ*.
- 5.ª Lario es el nombre antiguo y poético del lago de Como.
- 6.ª Bolonia, llamada *la docta ó la sabia* por razón de su célebre Universidad, tiene pórticos continuos en todas sus calles.
- 7.ª Venecia.
- 8.ª La basílica de Letran, *omnium Ecclesiarum Mater et Caput*, según la inscripción antigua conservada en su moderno frontispicio.
- 9.ª El inmenso poder de Roma pagana se explica, según S. Agustín, por el plan de la Providencia que preparaba con la unidad del imperio los caminos á la difusión de la Iglesia universal.
- 10.ª *Sibilítica* puede llamarse Italia, cuyas antiguas Sibilas, Cumana y Tiburtina, en sus misteriosos versos han parecido vaticinar la venida del Redentor. — Vid. Lactant —

Pollensa, 5 d'Abril, 1891.

Amich benivolgut: prou que don per valederes les excuses dels teus quefers Jo, que no tench, ni de molt, una vida tan atrafegada com la teua, me trob sovint sense temps ni humor d'escriure una carta deguda á l'amistat.

Molt valedora además era per mi la causa particular d'haver retardat ta contestació á les meues lletres del passat Janer. Conèxer l'opinió d'En Menéndez

sobre una poesia meua, es cosa per mí tan interessant, que bé mereix un poch d'espera. Me complau moltíssim veure que un crítxich tan eminent haja judicat tan acceptable l'ensay d'aquelles estrofes. També'm complau la teua aprovació autorisada, si bé me la podria fer sospitosa l'amistós afecte que'm professas. — *Mut del cel* t'anomenas ab la frase de Richter, perque no escrius poesíes; però ja qu'en tal rench te col·locas, al menys confessa que no pertany a la classe dels *sordimuts*, sino a la d'aquells que tenen mes delicat sentit per la percepció de la bellesa. Te dich ab tota convicció que has guanyat molt en sentit crítxich estètxich, en aqueix sentit que no consisteix tant ab veure'ls defectes com en penetrar les belleses y que suposa una verdadera capacitat poètxica ò artística en l'escriptor. Tú, que'm tens ben conegut, no prendrás per un agrahiment de vanitat satisfeta axò qu'acab are de dir: Temps fa que m'havia ocorregut a propòsit d'altres judicis teus.

Vaig veure lo que tan favorablement escriguè de mí ton amich colombià Sr. Gomez Restrepo. Ja faré lo possible per que'ls amichs poetes de per aquí li envien alguna cosa. De N'Estelrich y N'Alcover casi ja'n puch respondre desd'ara. — Y a propòsit de Colombia, he format molt bona idea d'aquell estol literari y poètxich per lo poch que'n conech, sobre tot desde que he llegit les *Cartas Americanas* de D. J. Valera.

Entre mes últimes lectures m'ha cridat particularment l'atenció un llibre de *pensaments* de Joubert, autor per mí desconegut abans. Sé que'n M. Menéndez en fa grandíssim cas en la *Historia de las ideas estéticas*. Aquesta obra sí que desitx llegirla, y encara no he pogut per falta de temps apropiat.

Tú, tan actiu com sempre, aprofitas lo respir que t'ha donat la feyna d'Amèrica per estudiar ab mestre l'alemany. Altre tant hauria de fer jo, a fi de no perdre lo poch que sabia de tal llengua. Però axò m'es aquí impossible, com m'ho es fins l'estudiar grech, cosa que'm proposava l'amich Rotger, jove sacerdot de Pollensa gran aficionat al llati, tant que hi versifica. Aquest company es el meu únich confident literari a Pollensa. Gracies a ell, puch amenisar les passejades d'aquestes valls y serres ab troços de Ciceró, de Virgili, de Tácit ò d'Horaci, quant tenim una estona de bon esvagament.

He passat a Palma desde últims de Janer fins a fi de Quaresma. De vegades he parlat de tú ab aquells amichs que no t'oblidan, sobre tot ab N'Estelrich el més constant de tots. En Quadrado ha sofert perdues de persones molt íntimes, y esta un poch postrat, però admira y espanta'l seu vigor de pensament y de cor, la seua joventut, en mitx de la vellesa.

Tal volta aquesta carta t'arribará a Madrid, ja que, segons dius, t'hi ha cridat En Menéndez. Saluda'l en nom meu.

Ja sabs que t'estima ton afm. — *Miquel Costa Pbre.*

P. S. No he pogut trobar la direcció del Sr. Gomez Restrepo ni de D. A. Caro. Quant me contestes me las podrás comunicar a fi de participarles a los amichs Alcover, Estelrich y altres. — *Valc.*

Pollença 22 de Abril — 1892.

Amich benivolgut: participant del sentiment que t'haura produhit la mort de ta mare, m'es de confort poder oferirte'l bálсам millor per tanta pena: la seguretat de les virtuts ab que florí y fructificá aquella noble vida. La teva angelical germana, sortida poch avans d'aquest mon, haurá pogut reconéixer digna-

ment á sa mare á la presencia de Deu. — Així dignes d'ells nos pugan reconéixer un dia els nostres benvolguts que nos han precedit en el camí de l'eternitat.

També fa poch he hagut de llamentar la pèrdua del meu oncle Sebastiá que tu conegueres á Pollença. Morí d'atach apoplètic sense més que l'extrama-unicó. A. E. R. I. P.

No sé quin temps fa que no tinc noticias teves. Supòs emperò que vas seguint les teues tasques ab profit de les lletres.

Per aquí sequesch també ocupadíssim cada vegada més.

Participa mos sentiments á ta respectable familia, com també los de mon pare.

Ton affm. — *Miquel Costa Pbre.*

Pollença — 9 d'Agost — 1892.

Amich estimat: acabada de rebre la teva carta del 4, t'he copiada la poesia, que'm demanas per Amèrica, y que t'incloch. També estich á punt de tirar ai correu l'exemplar de mes poesies destinat á D. Vicente Pallares de Quito. Apesar de les continues ocupacions que m'absorbeixen, la setmana passada á Formentor vaig compondre una epístola al meu oncle M. Llobera: crech que t'agradará.

Per la Revista Catalana te copiaré la poesia *Orfanesa*, obra d'una senyoreta filla d'un advocat y propietari molt amich meu, D. Francesch Salvá de Lluchmajor. — Trobantme en aquell poble per predicarhi vaig coneixer un aplech inèdit de poesies que sense mes mestre que la lectura ha compostes la Salvá.

Vaig depressa. Memories.

Teu afm. — *Miquel Costa Pbre.*

Pollensa 18 Novembre 1892.

Amich benvolgut: tambe ha tocat ara'l torn á la meva familia. Després de la mort del oncle Sebastiá, hem sufert la pèrdua de mon cunyat en Bartomeu Bennássar. Ma germana queda viuda encara ben jove, ab dos infants, un de dos anys y l'altre de poch mesos. La pobre Catarina des que's va casar apenes ha tingut un dia de goig: mal estat d'interessos, malalties y dificultats l'han afligida sempre seguit. Nosaltres, emperò, ara més que abans estarém al seu costat, com es ben just.

Degueres rebre lo que'm demanavas en ta última carta. Desde les hores en mitx de continues ocupacions, he fet així mateix alguna poesia. Si ara no'm faltás temps te copiaría una epístola endreçada al meu oncle Miquel Llobera, que crech de lo més passador que jo haja escrit y ha fet efecte al Sr. Quadrado, entre diferents altres.

M'ha causat un gran efecte'l llibre "La Tradició Catalana" de Mos. Torras y Bages. Es un monument. — També vaig llegint, quant les ocupacions m'ho permeten, *Las ideas estéticas* d'en Menendez; y cada vegada me sembla més prodigiós aquest sabi y escriptor, que per sí sol val tota una literatura.

Ja veus que no he abandonat les bones lletres, encara que visca ab altres ocupacions.

En rebre alguna vegada noticias teves ja sabs que tindrà particular satisfacció bon amich de sempre — *Miquel Costa Pbre.*

Palma — 25 de Febrer — 1893.

Amich estimat: no extranyarías ma poca puntualitat en donarte resposta, si vesses de quina manera m'absorbeixen les ocupacions del sagrat ministeri. Ara que tinch una setmana de repòs, vull aprofitar l'ocasió d'escriuret.

Molt me varen interessar les notícies que'm donares desde *Madrid*: tant lo relatiu al codex de *Curial*, com lo referent al admirable Menéndez y al colombià Gomez Restrepo. — A propòsit d'aquest, me deyas que no m'ha calgut escriure en castellà pera fer arribar les meves poesíes fins á les altures dels Andes. Es veritat en aquest cas particular. Però també es veritat que casi no he conseguit fer arribar mos versos á Catalunya. — De 100 exemplars que'n vaig entregar á la llibrería d'en Verdaguer, tan sols 25 en arribaren á vendre en alguns anys. La gent de Catalunya vol poesia catalana, si, però no de la meua. Tret de tú, que mostrares per mos versos una predilecció extremada, filla de la bona amistat que may será prou agrañida, dins Catalunya ningú saludá publicament lo meu tomet, sino en Joan Sardà, crítich per cert d'importancia, però ab un troç d'article que gaire be es un insult. Estich per tant convingut de que no *faig* per Catalunya. — ¿Y per Mallorca? me dirás. — Aquí la gent no vol catalá. Per haver predicat dins Palma en la materna llengua del B. Ramón Lull el seu panegirich, vaig meréixer la desaprovació principalment dels eclesiástichs. Enguany he tornat predicar, en mallorquí més vulgar, un altre sermó del mateix Beato, però ab l'iglesia casi buyda. — Fora d'uns quants floralistes la gent aquí vol castellá... ó per sortir del castellá vol *mallorquí del que's parla*, ab totes les degeneracions que tú tens conegudes, y que no van bé á la meua índole poètica. — Ab tot això ja tens explicat el *per qué* de mos versos castellans. Aquesta confessió no entraña un ressentiment: es tot just una franquesa.

Per aquí'ls amichs segueixen be. N'Estelrich tradueix del alemany, y per cert que s'excedí admirablement en la traducció perfecta d'una balada de Schiller. — Qui creix de cada dia es en Joan Alcover. Ara té publicat un segon volum de poesies y té començat un poemeta que será una maravella. Ha vençut l'estat de peresa habitual y's troba en plena producció literaria. — Veurém si també se mostrará actiu en lo càrrech de diputat á Corts, ja que's presenta en la candidatura fusionista.

Ja veus que no t'he escrit curt y de compliment.

Així una vegada més te demostra la vera amistat que't professa ton afm. — *Miquel Costa Pbre.*

Amich estimat: per n'Estelrich he rebut repetides vegades notícies teves y demandes de versos. Aquí en tens uns quants per ferne l'us que bé't paresca.

Notícies dels amichs que tens á Mallorca, ja'n tindrás segurament per n'Estelrich. De mi no puch dirte sino que estich ocupadíssim, sobre tot en la predicació. Per axò m'excusarás que no allargui més aquestes lletres.

Ab respectes y memories á ta familia, te saluda ton afm. — *Miquel Costa Pbre.*

Palma 4 de Febrer de 1894.

ORILLAS DEL TIBER

Por estériles campos, que domina
De lo que fué la majestad ingente,
Arrastra el viejo Tiber su corriente
Que al ocaso y al mar curva declina.

Fulvo tiene el color de piel felina,
Ora se lance en ímpetu rugiente
Y encrespando la crin, ora indolente
Calle lamiendo secular ruina.

Nunca sonríen esas turbias olas;
Mas se hacen contemplar, y con encanto
Flota la mente en su tristeza arcana...

Es, viejo Tiber, que al mirarte á solas
Se ve el curso febril de sangre y llanto,
;El torvo rio de la historia humana!

ORILLAS DEL ARNO

Vena mayor de la gentil Toscana,
Fluye el raudal del Arno cristalino,
Fluye del corazón del Apenino;
Mas es su linfa del Cefiso hermana. (1)

De oliva, vid y mármoles se ufana
La etrusca tierra que le da camino;
Y es el Atica nueva, en el divino
Fruto del arte y de la mente humana.

;Oh! cuánto augusto soñador errante
Se embriagó de ideal en estas ondas,
Consagradas por ti, paterno Dante!

Este es otro *Eunoé*, donde anhelante (2)
Bebe el genio, y, laurel de nuevas frondas,
Ve su cultura renacer pujante.

(1) Cefiso, riachuelo de la campiña de Atenas.

(2) *Eunoé* llama Dante á un rio imaginario en cuyas aguas recobra el poeta la memoria y la inspiración—(Purg., canto XXXIII, v. 142)

*Io ritorno dalla santissim' onda
Rifatto si, come piante novelle,
Rinnovellate di novella fronda.*

A MI HERMANA EN LA MUERTE DE SU ESPOSO

Reina de los ensueños, abrillanta
 Su disco todo la apacible luna,
 Que con hechizo seductor encanta
 Mar y riberas, bosques y laguna.

Las aguas con reflejos y rumores
 La saludan, la brisa con su giro,
 Con el canto gentil los ruiseñores,
 Las almas tiernas con su fiel suspiro.

¡Ilusión! Esa esfera nacarada,
 Que signo de placer sonríe al suelo,
 Del veraz telescopio á la mirada
 Es ¡ay! un mundo de tristeza y duelo.

Su faz, que desde lejos aparenta
 Fina tersura y deleitoso alhago,
 Resquebrajada y hórrida, presenta
 De múltiples volcanes el estrago.

Allí extinguidos cráteres abiertos
 Muestran lo sepulcral de sus entrañas,
 Y solo flota en áridos desiertos
 La sombra que allí tienden sus montañas.

¡Pobre alma! lo sabes: otra luna
 Finge este mundo á juveniles sueños,
 Do amor y dichas y placer aduna
 Otra esfera de encantos halagüeños.

Tú la viste en futuro desposorio,
 Tú la alcanzaste; mas en ella al verte,
 Su brillo de venturas fué ilusorio...
 Triste su faz te reveló la muerte.

Tal es la vida: al joven seductora
 Sonríe la ilusión y oculta el daño;
 Mas alcanzada al fin ¡cuál se desdora
 Con el triste color del desengaño!

¿Hay quien sea feliz?—Es el que tarda
 En ver el fondo de la vida triste.
 Segura la tristeza siempre aguarda
 Al que más dichas y placer conquiste.

Cerrado está el Edén: sus áureas puertas
 Abrir no puede ni la misma llave
 Que, las del corazón dejando abiertas,
 Junta dos vidas en amor sūave.

El matrimonio fiel no es el ficticio
 Del Himeneo deleitoso numen:
 Es de amor abnegado el sacrificio
 En que juntas dos vidas se consumen.

Contra el engaño mundanal, que place
 Cuando un Edén quimérico predice,
 Ya á los consortes, en su mismo enlace,
 La austera Religión así les dice:

“Mirad: el ara donde unís las manos
 Es un sepulcro, un holocausto el rito
 Que impetra los favores soberanos
 Sobre ese nudo por la Cruz bendito.”

“Creced, multiplicaos ¡oh mortales!
 Educad nuevas almas peregrinas...
 Sufrid: las rosas que tejeis nupciales
 También corona formarán de espinas.”

“Como el divino Esposo y la alma Esposa
 Amaos fieles por el mundo en guerra...
 Solo esa cruz enseña generosa
 La gran ley del amor sobre la tierra.”

Así la Iglesia. — Corazón materno,
 No es que la dicha del hogar condene,
 Si con lenguaje tan veraz y tierno
 Para las pruebas del dolor previene.

Quien no sabe sufrir vivir no sabe:
 Acrece males un Edén fingido;
 Y es forzoso que el dardo más se clave
 Quien con más furia se revuelve herido.

De consuelo hasta el germen aniquila
 Cuando rebelde se exacerba un alma;
 Mientras la fiel resignacion destila
 Saludable su dīctamo que calma.

No es la resignación estatua dura
 De seca faz y rigidez de hielo;
 Es la virtud que llora, y la amargura
 Tempa del llanto con su amor del cielo.

Tan solo allí donde ese amor no alcanza,
Fiero el dolor desesperado mora;
Donde se sufre amando, la esperanza
Tiende el iris de paz consoladora.

Y aunque la pena el corazón taladre,
Valor, consuelo y esperanza ingiere
Besar la mano de benigno Padre
En el azote mismo que nos hiere.

Llora, pues, sin negar la Providencia,
Tú que padeces, con amor acata
Su designio profundo; y la existencia
Más fructuosa hallarás, menos ingrata.

Así las penas de tu acerbo luto,
Que con humilde mérito atesores,
Convertirás en el mejor tributo
Al muerto en quien cifraste tus amores.

Y al mirar esa luna, si imposible
Te es ya soñarla de ilusiones llena;
Astro de los recuerdos apacible,
Aun en tus noches la verás serena.

1893.

FLOR DE ALMENDRO

Ampo de nieve con matiz de aurora,
Como preludio audaz de primavera
Luce el almendro en flor cuando aun impera
Del cano invierno la vejez traidora.

¡Cómo realza el manto, que decora
De esperanza y verdor la sementera,
Tan virginal blancura, que doquiera
Por estos campos se prodiga ahora!

Brota ya, flor del alma ; oh poesía!
Y, ante el senil positivismo helado,
Di que fruto sin flor nunca se cría.

Di que Dios, más que el fruto, ha prodigado
Las flores... ¡Di que torpe economía
No es la espléndida ley de lo creado!

Pollença 14 d'Agost de 1894.

Antoni estimat: benvinguda, com totes les teues, fou per mi ta carta d'avuy fa un més. ¡Com refresca'l cor l'afecte sempre renovat d'una amistat ja vella! — Les teues cartes son ja les úniques per mi que tenen una expansió joventívola de quatre planes y encara més.

Te don l'enhorabona corresponent á la filleta de la qual m'anuncias la naxensa, y m'es grat veure'l sentit cristiá ab que prens ton ofici de pare.

També hi ha hagut mudança dins ma familia; pero no d'aument, sino de pèrdua. Dia dos d'aquest més morí aquí á Pollença'l meu oncle Miquel Llobera, aquell home de carácter incomparable que m'ha dexat un buyt corresponent á la seua excel·lencia y al seu afecte privilegiat envers de mi. Anys feya que'l metje caritatiu havia contreta una malaltia del cor. Mesos fa qu'anava pe'l carrer, y era ja com un'ombra. Se rendí á últims de Juliol y feu la mort d'un Sant. R. I. P.

La mort del meu oncle ha sigut molt sentida per tota Mallorca, pero molt singularment pe'l Sr. Quadrado, qui se troba quasi be ferit mortalment d'apoplexia, encara que restablert fins á un altre atach que l'amenaça. D. Jeroni Rosselló está baldat y á penes parla: fa compassió. Els nostres guies y mestres s'en van, y l'impressió de la nostra soledat aumenta: ¡Es tan migrada la generació que puja!

Veig que la meua poesia, per lo que'm dius, també va en decadencia. L'espontaneïtat de mes rimes catalanes fugí ab la joventut primera; y si no l'he tornada á assolir fins are, més difícil será que l'assolesca després. Hi ha hagut temps en que'm creya poeta de veres: ara veig que lo qu'hi havia en mi era sols molta afició, bastant de gust, un poch d'estre juvenil: *Spiritum graie tenuem Camenæ*; sens que per axò arribás á n'aquell final: *prophanum spernere vulgum*.

Exactes son les noticies que tens de les meues ocupacions que m'absorben. Al cap y á la fi les lletres no perden gran cosa. Lo sensible es que fins les meues ocupacions no resultan molt fructuoses espiritualment: molta fulla y poch ò gens de fruyt, com la figuera que fou malehida en l'Evangeli. Que la misericordia de Deu me preservi de semblant maledicció. Puga al menys, ab tota la meua inutilitat, dir com los sirventes evangèlics qu'he fet lo que devia: *Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus*.

No cregas, á pesar del tò un tant melancòlich d'aquesta carta, qu'estiga abatut. Gracies á Deu tinch bastanta serenitat; y ni vull dexar de treballar ni de fer versos quant vinga'l cas de ferne. Estich segur emperò qu'encare que versifiqui en catalá, ja no'm trobarás lo mateix de primer: mes poesies *Adorant* y *Torrent de parells* ja no't semblan germanes de les que feya jo á 20 anys.

Gracies per l'interés literari qu'amistosament te prens per mi, donante la molestia de copiar mos versos per remetre'ls als amichs d'enfora.

Supòs que'n Restrepo no s'en es tornat á l'Amèrica. Crech que vaig parlar-te del seu preciós tomet.

A ton Pare fe'l favor de darli les gracies en nom meu per l'exemplar que m'enviá del seu erudit discurs sobre'n Bastero.

Mos respectes á ta esposa.

A pesar del llarch silenci, cregas que no t'oblida ton amich de sempre —
Miquel Costa Pbre.

Pollença — 24 Desembre — 1894.

Estimat amich: vaig agrahir la carta ab que prengueres part en lo meu dol per la mort de mon oncle Miquel, del qual tan bella memoria guardavas.

Celebraré que ton viatge á *Madrid* haja resultat de veres tan agradable com prometia esser. — ¿Encara se recorda de mí en Restrepo? En Menendez supòs que encara continúa ressentit de la meva conducta ab ell.

Dolentes eran com deyas les noves que t'havía donat dels escriptors mallorquins ab la mort d'en Pons y la malaltia d'en Rosselló y en Quadrado. — Encara la nota fúnebre s'augmentá per mí ab la mort d'un amich jove eclesiástich de Felanitx qu'acabava d'obtenir una canongia á Valencia, y prometia esser un segón Balmes. He escrit un treball necrològich sobre aqueix malaguanyat pensador. Si'n tiran alguns exemplars a part, ja te n'enviaré un per mostra.

A principis de Janer passaré á Palma per estarhi alguns mesos. (D. v.) — A les hores podré donar la nova helènica á n'Estelrich, si be ja no serà novella.

De la festa que'm descrius donada pe'l Sr. Güell en obsequi del Nunci de S. S. ja'n tenia noticia extensa, no sols per los periòdichs, sino per cartes d'en Picó, el qual, com era de suposar, hi recullí nou alè d'entusiasme.

Si'l veus, saluda'l per mon compte.

Mos respectes á ton pare y familia y per tots les bones festes. Ton affm. — *Miquel Costa y Llobera.*

Palma 3 de Març de 1895.

Estimat amich: vaig cumplir de seguida l'encàrrech d'en Restrepo, enviantli quatre exemplars de les meves poesies, un d'ells ab dedicatoria pe'l Sr. Cuervo, á fi de que se li trametés. Ab fetxa de 10 de Febrer m'ha escrit desde París l'insigne filòlech colombiá, donantme les gracies y dientme coses molt belles y molt cristianes sobre'l meu llibret poétich. Jo te n'he de donar les gracies á tu, que n'ets la causa *agent* de totes mes relacions americanes.

M'es sumament agradable lo que'm dius de les atencions y obsequis qu'has tingut en ton estatge á *Madrid*. Lo que dius de l'activitat literaria d'en Menendez: tan acostumats nos té ell als miracles d'erudició y d'ingeni, que lo extraordinari ve á ser per ell ordinari y corrent.

Ja estarás enterat de la jubilació forçosa del Sr. Quadrado. Crech que'l disgust de la tal jubilació li haurá sigut compensat ab excés per les atencions, mostres de simpatia y admiració qu'ha rebut arreu de tota Mallorca. Ell está decaigut físicament fins al punt que se li cau la saliva, però conserva un vigor d'ententiment increible. Ara cada setmana nos reunim á casa seva un dia los amadors de les lletres que som á Palma. Entre'ls mallorquins hi figura el P. Restituto del Valle Ruiz un dels redactors de *La Ciudad de Dios* qu'es ara professor del Col·legi dels Agustins en aquesta ciutat. També hi tenim l'ex-jesuita P. Mir, acadèmich, qu'es la quinta-essencia del esperit acadèmich. L'Estelrich dona la nota *amena*, y en J. Alcover hi llegeix fragments d'un nou poemat preciosíssim. També tenim gent novella: dos poetes nous se poden dir els dos germans Orlandis y Despuig, que en sos primers ensaigs mostran ja'l gust format de ver-taders artistes. El major dels dos viu á Palma y es l'hereu de sa noble casa; l'altre estudia á Deusto ab los PP. Jesuïtes. Tots dos versifican en catalá. L'estudiant ha introduit á Deusto l'admiració per M. Verdagner y altres poetes de per aquí. Voldria enviarte prompte un tomet compost á la una per los dos ger-

mans. — Publicacions mallorquines fetes ha poch no puch enviarten, perque no n'hi ha.

Teu affm. — *Miquel Costa*.

P. S. Memories — Aquesta temporada estich altra volta de dol per la mort de ma tia Francisca viuda de l'oncle Gabriel.

Pollença 6 de Juny de 1895.

Amich benvolgut: Arribant anit passada de Valldemossa, rebí la teva carta plena de bones notícies. — Te felicita per l'acort, ja segur, d'aquexa Diputació Provincial y per ton futur viatge á Italia y Grecia, que te desitjaré tan feliç com interessant y profitós. Casa d'hostes á Roma no t'en puch ara senyalar, com me demanas. Crech que la més propia per tu seria una casa francesa ahont vivia Mossen Collell entre la plaça del Correu y *Sant' Andrea delle Fratte*. Ell t'en sabrá donar notícies més concretes. La casa ahont jo vaig viure la major part del temps que passí á Roma se desfé per mort de la senyora Magistrelli.

No es poca fortuna tenir la niuada que fa goig, com me dius, y el pare viu, encara que delicat de salut, en edat tan avançada. Pugas trobar la familia tota plena de salut, al fer retorn de ton llarch viatge.

L'ilustre Quadrado ha decaigut molt de forces en aquesta última temporada: á penes pot caminar per efecte de l'inflamació d'una cama que ja li supurava l'any passat. Després de alguns mesos de no moures de casa seva, aprofitant una millorança relativa, s'en es anat á Sóller, per consell dels metges, á fi de distreure la melancolia que l'oprimeix. Me sembla que tenim home per poch temps, encara que conserva les facultats mentals ben despertes.

Los novells poetes de qui'm demanas los noms son nebots del Pare Orlandis jesuita y provincial d'Aragó, com també d'un pare Orlandis abat de la Trapa de Burdeus, que encara viu; son fills del hereu de la noble familia y d'una Senyora Despuig. — Pere Orlandis y Despuig s'anomena el germá major que té uns 29 anys. Aquest desde temps enrera tenia gran afició á la poesia y gust exquisit en totes les belles arts; però no s'era resolt á fer versos, ó almenys á mostrarlos á ningú. Los primers versos que dexá veure foren ja perfets, lo qual m'inclina á creure que havia fets ensays ocultament. És aquest un jove de cor exaltat y romántich.

Axò explica el carácter de quasi totes les poesies qu'escriu plenes de sentiment concentrat, d'amargura y resignada quexa. Ara, per calmar l'exaltació del seu cor y fantasia, li han imposat que se dediqui á la prosa, als estudis historichs, y se dexi de renovar-se la ferida ab poética excitació. Ell, com es tan bò, fa'l que li manen, obeyeix, y ara no escriu més poesies. — Tal vegada hauria convingut més ferli dexar la poesia subjectiva, permetentli espayar sa vena per la objectiva. Una prohibició absoluta me sembla massa violenta; y per cert es una llástima que no cultivi l'art qui tan bé pot ferho. — No sé en qué parará aquest jove: ell es ja l'hereu de casa seva per mort de son pare, y sembla que no's vol casar, perque haventse casat ara'l germá segón, ha volgut que romangués á la casa *pairal*. Fa algun temps me demaná com vivia jo à Roma, perque ell pensava anarhi á viure una temporada... — L'altre Orlandis poeta es lo darrer de la familia, jove de 20 anys, educat pe'ls Jesuites, primer en el Col·legi de Valencia y ara en lo de Deusto, ahont segueix les carreres de Lleys y de Filosofia. Aquest s'anomena Ramón y es un estudiant de profit, ple de cultura clàssica, fins al punt de versificar en llatí y grech. La seva nota dominant es la noblesa de l'entonació y certa sobrietat

horaciana. Jove piadós y recullit, no té desenganys que plorar; però no crech que torni á casa seua: segons diuen, ha demanat per entrar en la Companyia de Jesús, si bé axò no es encara del domini públich. — Ja sabs qui son los dos novells poetes mallorquins de qui't parlava. Procura guardar prudent reserva sobre les noves que t'he donades del primer. — No puch avuy enviar-te poesies de ningun dels dos germans: ja t'en enviaré quant tinga ocasió oportuna.

L'Estelrich s'es fet per mi casi invisible desde qu'es director de *La última hora*. L'ocupació l'absorbeix.

No conech res d'en Maragall ni crech que haja arribat á Mallorca gaire cosa d'ell.

Mon pare agrayeix tos recorts y te saluda.

Ab memories á ta familia, t'abraça ton amich — *Miquel Costa Pbre.*

Pollença 8 de Septembre de 1895

Amich meu estimat: No t'havía escrit al rebre la primera noticia de la teva desgracia per la mateixa rahó que feu callar als amichs de Job per espay de set dies. Francament, no sabia qué dirte ni com podían ferte bon efecte mes paraules amistoses. Axò sí: vaig oferir per tu de seguida'l sant Sacrifici per obtenir-te pau de resignació, consol y remey.

Comprech, amich meu, la pena qu'has de sentir. Per una vida consagrada als estudis que no pot passarse del aliment intelectual de la lectura, l'accident que t'ha sobrevingut es un dels més terribles que poden ocorre. Y aquest accident, presentantse en les circumstancies del teu cas, resulta encara més sensible. Quant després de penosa preparació anavas á cullir el fruyt gloriós de tos afanys, en lo millor de la vida, arribant tot just al pais clássich que t'obria tan espléndides perspectives, sentinte pare volgut d'una familia plena d'esperances, estant enfora de propis y coneguts... ¡oh com ha degut resultar més y més dolorosa la teva dissort! Bé pots creure que hi he pres part, perque la ferida del amich es ferida també del cor que coneix la vera amistad.

Ventura per tu que conservas la fe y la pietat cristiana y tens una familia saturada d'aquestes virtuts. Los sentiments de resignació y respecte á la Providencia divina que manifestas en ta carta son per alabar á Deu. Axí es com se suportan les desventures d'aquesta vida miserable. Así es com se merexen, per elles, ventures eternes, y també no poques vegades compensacions temporals, Recorda aquella narració consoladora de Tobíes. Sufrir santament val benediccions extraordinaries, companyia y asistencia d'àngels, remey del mal mateix y benestar dels fills ab tota la familia. Dura es certament la tribulació, però sovint es á l'home profitosa. Quant la terra devant l'home s'enfosqueix y's torna desolada, quant se perden les coses d'aquí baix, á les hores l'ànima se gira cap al cel y s'aferra ab més vigor (si es fidel y bona) á los bens que no's desvanexen ni se roban. Sense la tribulació tal vegada aquells bens, preferibles á tot, descuidats s'haurían perduts entre les seductoras juguines de la frivolitat mundana... Deu sab lo que fa, y vol lo nostre bé definitiu. Adorém, per tant la seva Providencia, y besém la seva mà paternal que per amor nos castiga.

Dispensa, amich benvolgut, si't molesta aqueix ressabi de sermó; y no dup-tis que pregará per tú, com demanas, aqueix pobre sacerdot que voldria ara esser un Sant per ferte un miracle. — *Miquel Costa Pbre.*

P. S. Mos respectes á ta esposa y familia.

Pollença — 22 de Desembre — 1895.

Amich benvolgut: ara que s'acostan les festes de Nadal no vull passar sens escriure't, desitjant ventura per l'any novell.

No tot es goig á l'hora present per la meua familia. Mon germá Martí fou destinat á Cuba per manarhi una canyонера: fa un mes y dotze dies que sortí de Cádiz en l'*Alfonso XII* y encara no hem rebut noves d'ell. Tanta tardança ja es alarmant per tots, y particularment per la seva esposa qu'es aquí ab sos infants.

Los amichs de Palma seguexen bé, exceptuant en Quadrado, que á dures penes ja camina y en Rosselló del tot inutilisat.

Les reunions literaries solen esser ara á casa d'en Joan Alcover, ahont no hi faltan may los PP. Agustins Fr. Conrado Muñios Saenz y Fr. Restituto del Valle Ruiz. L'últim diumenge que hi vaig assistir, en Joan Alcover nos llegí un poemet originalíssim titolat *Sinfonia etiópica*. Jo hi vaig portar un poemet en cinch cants de costums pageses, sobre una tradició pollencina, saturat d'aroma regional. No cal dirte qu'está escrit en lo llenguatge matern; bona part d'ell té per forma métrica la nostra *codolada*. Es mon primer ensaig narratiu, y m'ha sorprés agradablement la seva trama y acció reexida més de lo que's podia prometre un poeta abans purament lírich. Diuen los amichs qu'es aqueix poemet una de les coses que m'hajan sortit més acertades. — Te dich axò, no per darmen importancia, sino per satisfer ton gust, ja que tú sempre m'exhortavas á que volgués escriure en catalá.

Dissapte de festes m'en torn á Palma per éstarhi tot l'ivern, si Deu ho vol.

Entre tant queda á tes ordres ara com sempre ton affm. — *Miquel Costa Pbre.*

Palma 4 d'Abril — 1896.

Estimat amich: no vull passar sense donarte les bones festes. Reb, donchs, la meua coral felicitació, duplicada per la millorança dels teus ulls, que fou la bona noticia que'm donares pe'l Janer passat. — Molt m'en vaig alegrar, y si be no't vaig escriure de seguida, no fou certament per indiferencia.

Aquesta última temporada estich ocupadíssim, més encare que de costum. Per encárrech del Sr. Bisbe he hagut de repassar y corretgir el Caticisme de la Diòcesis, tot predicant algunes setmanes sermó diari... No dich res més.

El Sr. Quadrado molt desmillorat: ja no camina sino algunes passes ab grandíssima pena y dificultat, sense sortir de casa. D. Jeroni Rosselló está un poch més espedit de la llengua, sense però dexar de seguir baldat. — Tos amichs joves d'aquí continuan bé.

Encara no he publicat el poemet de que'm parlavas, ni sé quant sortirà. Es tan mala ocasió l'actual per publicacions d'aquesta classe!

Memories á ta familia.

T'abraça ton affm. — *Miquel Costa Pbre.*

Pollença — 26 de Septiembre — 1896.

Amich benvolgut: te felicit de tot cor per la vista recobrada y pe'l viatge á Italia y Grecia venturosament complert. També dech felicitarte per l'escaigudíssima carta en que me donas tan belles noves. L'he llegida al amich Picó (qui accidentalment se troba aquí), al sabi canonge Campins y al erudit escorcollador

d'arxiu en Mateu Rotger, y tots com jo meteix l'han trobada felicíssima, digna del bon Muntaner.

Prou m'hauria agradat contestarte en lo meteix estil, però me seria molt difícil y'm sustrauria massa temps are que no'n tich de sobra. Precisament aquests dies estich preparant la novena de Sta. Teresa que tinch de predicar á son convent de Palma'l mes vinent.

Per aquesta preparació he interromput un nou treball poètic que duya entre mans. És un poemet de bastanta estensió, sobre'l Castell del Rey de Pollença. Documents trobats al arxiu per l'amich Rotger m'han suggerit un argument que'm sembla interessant del siti sofert per'l Castell (1373) quant, únich punt de Mallorca, sostenia la bandera del desventurat Jaume III contra l'usurpador. De les declaracions, sentencies, decrets y comunicacions d'aquella època n'he pogut treure color y sabor del temps y del lloch. Fins are van escrits cinch cants, y han d'arribar á vuyt. — Com per l'altre poemet anterior he escullit, no sols en les imatges, sino fins en la versificació l'element *indígena*. He restablert la *codolada* y les *noves rimades*, introduhinthi el vers de nou síl·labes en aquest últim poema de sabor més vell. En quant al llenguatge no l'he fet més arcaich que de costum: es el meu de sempre. — En Picó sembla donar la preferencia á n'aqueix segón poemet sobre l'anterior...

Al hivern, quant estigui á Palma faré estampar (*Deo volente*) al menys el primer poemet *La gerreta del Catiu*, com á primer fascicle d'una sèrie de narracions *de la terra*.

A tal empresa m'estimulan los amichs, y particularment en Pere Orlandis y Despuig un novell poeta exquisit que per sort s'es donat á conèixer als 30 anys. És l'hereu d'una casa noble de Palma, fadrí, desenganyat d'unas amors desventurades, ple de melancolia, d'inspiració y de gust finíssim. Llástima que sia tan paresós.

Pel mes de Juliol vaig passar una setmana ab ell á una de les seues possessions, ab D. T. Forteza, N'Alcover Antoni M.^a y en Rotger, fent escursions deliciosas, recitant poesies, parlant de lletres y llegint *Paul Verlaine*, que per cert me paresqué tot un poeta en mitx de les seues estravagancies. Allá vaig compendre'l segon cant del *Castell* y D. Tomás Forteza feu un esplet de poesies després d'alguns anys de no ferne cap.

No sé com no está publicat encara un fascicle necrológich dedicat al incomparable Quadrado (q. e. g. s.) Tres dies després de la mort del nostre patriarca literari ja havia jo entregada una poesia realment sentida á n'Oliver qui tenia'l projecte de fer la commemoració literaria del gran escriptor. Supòs que t'haurán invitat á pendre part en aqueix tribut justíssim, ja que son bastants els escriptors de Catalunya qui hi concorren.

Adeu ja, caríssim amich. Deu te do forta salut y enginy per poder aprofitar lo fruyt de ton viatge.

Saluda en nom meu la teua familia, y singularment á la teua esposa donantli l'enhorabona de ta millorança.

Ton affm. — *Miquel Costa Pbrc.*

Pollença — Novembre 26/96.

Amich benvolgut: Rebí la targeta postal en que me demanavas mitja dotzena d'exemplars de ta carta arcaica inserta en *La Ultima Hora*. Com estava á

punt de sortir de Palma, cap á Pollença, vaig remetre l'avis a n'Estelrich, qui s'haurá cuydat del encàrrech. — No tenia ell cap contratemps, ans al contrari estava d'enhorabona pe'l naxement d'una filla, que ve á omplir lo buyt que li dexaren sos fillets morts.

Avuy t'he endressat un exemplar del album commemoratiu d'en Quadrado publicat per *La Almudaina*. Llástima que no hi vaja la teua firma, encare que no sia l'album molt nutrit. Ja hi veurás una poesia meva escrita entre la mort y'l funeral del sabi mestre.

Are estich acabant lo poemet del *Castell* qui ja té vuyt cants y un troç del novè. Despres d'aquest sols hi haurá un epílech.

Fins á cap d'any estaré á Pollença. Desde'l primer de Janer en-llà viuré á Palma tot l'hivern.

Memories á ta familia.

Ton amich de sempre — *Miquel Costa Pbre.*

P. S. ¿Qué tal aquexa *Revista de Catalunya*?

Palma 5 de Febrer — 97.

Amich benivolgut: La conexença dels dos colombians que'm recomanares resultá per mi tan grata com suposavas tu meteix. Los Srs. Torres forman ja part del nostre cenacle literari y tots los de la colla los consideram com amichs vells. He procurat mostrarlos les coses més interessants de Palma, fent ab ells repetides escursions. Per anar ab ells á Pollença esperam que'l temps se posi millor: allá es el punt ahont plou més de tota Mallorca.

Molt me satisfan les versions poètiques de D. *Rafael* y més encare'l seu caràcter bondadós y ple de dignitat senzilla, de modestia y pietat sencera. Tant ell com D. Adriano, son digníssim pare, semblan trobarse be en l'atmòsfera que aquíls rodeja.

Qui d'una manera particular ha intimat ab los colombians es mon amich Pere Orlandis, el poeta novell de qui t'he parlat en altres ocasions. D'aquest are t'inclouré un romancet que á mon gust té tota la sabor de les antigues cançons de la terra. T'agrahiria que'l fesses publicar á la *Revista de Catalunya*, si pot ser.

Ja he donat á l'estampa'l manuscrit de tres llegendes ò poemets que formaran un volum baix del títol: *De l'agre de la terra*. Ja t'en enviaré un exemplar de seguida que l'edició estiga feta.

Has fet molt be en acceptar la cátedra de literatura catalana: á tu pertocava esserne'l primer professor. Deu te do vida, salut y tot quant se demana per tal empresa.

Mos respectes á ta familia.

Ton affm. amich de sempre — *Miquel Costa Pbre.*

Palma, 21 de Març — 97.

Amich del cor: aquí t'incloch quatre poesies dels germans Orlandis destinades als Jochs Florals. A fi de que no sia coneguda la procedencia de Mallorca, m'ha semblat convenient enviárteles ab *segell* d'interior; y axí tu podrás tirarles al correu dins Barcelona. Dispensa la molestia qu'ab axò puga ocasionarte, per la qual te don gracies anticipades.

Per últims de mes ja estarà acabada (si Deu ho vol) l'estampa de mos poe-
mets.

Sentiré no poder escriure l'article qu'ha d'acompanyar ton *retrato* á la *Ul-
tima Hora*. Aquest diari, precisament quant estava atacat per *El Ancora* (periò-
dich integrista d'aquí) ha tingut lo desacert de publicar escrits de tendència ben
clarament heterodoxa. Així s'ha guanyat que tots los sacerdots que li haviam pro-
més col·laborar, li retirássem la promesa. Ben merescut s'ho té. Per més que!
director me demostrí amistat, no puch en consciència autorisar ab ma firma una
publicació que's permet certes llibertats.

Vale. Ton affm. — *Miquel Costa*.

Palma — 9 d'Abril — 1897.

Amich benvolgut:

Pe'l correu vinent ja confiy enviarte mon llibre *Del agre de la terra*. L'im-
pressió está acabada, y are s'están cosint los exemplars.

Mos respecte á ta familia.

Teu sempre affm. — *Miquel Costa* Pbre.

P. S. D. *Rafael* estava predestinat á ser mallorquí: fins y tot li agradan
les *sopes* y'ls *cocarroys* quaresmals (!)

Contesta lo més aviat possible.

Palma — Abril 13/97.

Amich volgut: dividendes passat, te vaig enviar mon llibre novell. Supos
que l'haurás rebut. Si no fos així, avisam, y t'en enviaré un altre exemplar.

Sempre teu — *M. C. Ll.*

Pollença — 3 de Juny — 97.

Amich benvolgut:

La noticia més important que't puch donar de mi es l'haver rebut un llibre
y' una carta del gran F. Mistral á propòsit dels meus poe-
mets. Lo llibre es la novella edició de *Lis Isclo d'or* (Lemerre-Paris) ab una dedicatoria que diu:
Au félibre majourquin M. Costa pre. — de tout cor — F. Mistral — 1897. —

La carta entre altres coses té aqueixes frases: *Vos vers nerveux et sobres,
comme les indigènes de vôtre île feérique, sont pleins de piété nationale et de
clarté méditerranéenne. Vous êtes un très digne frère du pieux chantre de l'At-
lantida, et les fils des Baléares doivent savourer vos productions, comme nous
savourons en Provence les oranges de vos vergers d'or. Etc.* — No cal dirte si
m'he alegrat d'aquesta aprovació del gran poeta, per qui desde la primera jove-
nesa he sentit tan viva admiració.

Si veus, per casualitat, en Picó ó algun altre de mos amichs de per ací, pots
donarlos aquesta noticia, saludantlos en nom meu.

¿Vindrás tant meteix á Mallorca aquest estiu? — A últims de Juny seré jo
á Palma: més envant ja tornaré á estar de temporada á Pollença.

Adeu, amich estimat; conservat bé y reb una abraçada de ton afm. — *Miquel
Costa Pre.*

Palma 20 de Juny de 1897.

Estimat amich:

T'agrairé molt que, si escrius á n'en Menéndez Pelayo, li preguntis si rebé l'exemplar de mos poemes *Del agre de la terra* que li vaig enviar de seguida que's publicaren. Podria esser que'l tal exemplar se fos perdut pe'l correu, y podria esser que'l sabi amich teu no'm volgués escriure. Desitjaria saber lo qu'ha passat, á fi d'enviarli un altre exemplar, en cas d'haverse perdut lo primer ó dexarlo en pau un'altra vegada, si es que no vol coses meues.

Ja sabrás com los amichs y admiradors de D. M. Aguiló li celebrarem un funeral á la capella del Castell de l'Almudayna y jo fuy lo celebrant. Molt me sorprengué la noticia de tal mort, que'm dexa un gran buyt. En sa última lletra, felicitantme per mos poemes, me deya l'Aguiló: "Ja'm fareu un *memento* al saber que Deu m'ha cridat." — Mes jo no vaig donar importancia á tals paraules, que'm pareixian una de les acostumades espressions d'un caràcter aprensiu... ¡Al cel lo vejém! Lo dia del *Corpus* al vespre vaig escriure per l'estimat Mestre difunt quatre passades, que podrás veure á la *Renaixensa* en lo fascicle necrològich que pensa publicar en Verdaguer y Callís.

Adeu per avuy. Memories á ton pare, per la robusta vellesa del qual te felicit. Teu de cor — *Miquel Costa Pbre.*

Pollença 21 de Novembre de 1897.

Amich del cor: massa haurás trobat que trigava en donar resposta á ta beuvinguda lletra del 27 de Juliol. No es certament que jo acullis ab indiferencia una carta que, á més de tenir el mèrit d'esser teua, era interessant y agradosa com poques. Me vaig delitar en llegir aquella relació tan xamosa de ton estiuetjar á Montnegre, y m'entraren vius desitjos de conèxer tes epístoles en *tercetos* catalans, de que me parlas. ¿No les publicas? ¿No en veuré al menys una mostra?

Te felicit per lo de ton fill majoret: Deu faça del llinatge Rubió una dinastia literaria digna del patriarcal *Gayter*.

Per en Lluís Estelrich he sabut que l'amich Menéndez havia rebut á son temps y llegit ab gust particular mon llibre *Del agre de la terra*. No cal, donchs, que li preguntis res sobre'l particular.

Los últims mesos los he passats de dol. Després de la mort de l'Aguiló, vaig assistir aquí á Pollença á les llargues y penoses derrereries del Rt. D. Joan Cifre, sacerdot sant y director meu desde la primera joventut. N'he escrita una ressenya biogràfica, publicada á un setmanari religiós de Palma, després de la seua mort esdevinguda dia 27 d'Agost. Potser la publiqui en catalá en lo *Missatger del Sagrat Cor*.

Després d'un buyt per mi tan sensible un altre m'ha endolat encara més per lo imprevisit. N'Orlandis, aquell jove amich meu de qui recort haverte parlat, morí dia 10 d'aquest mes á Salamanca ahont havia començats los estudis eclesiàstichs baix la direcció dels PP. Jesuïtes. Era l'home esquisit, com jo li deya. Hereu y ja posseïdor de gran fortuna, aristòcrata ab totes les qualitats ventatjoses de la seua classe, capaç de grans amors y de grans sacrificis, artista delicat é intens, entusiasta de la nostra llengua y poesia, aquell jove m'encantava per sos talents y virtuts y encara pareixia haver d'aumentar la nostra amistat l'haverse ell després de sa posició abraçant l'estat eclesiàstic. Ab ell vaig passar temporades

de camp inspiradores, ja anant jo á una possessió seua, ja venint ell a Pollença. Ab ell me passetjava sovint les temporades d'hivern á Palma. Ara últimament me consolava de sa ausència ab la promesa que m'havia feta de tornar á Mallorca després d'ordenat. Ab tot axò ja pots figurarte l'impressió qu'hauré rebuda de sa mort. N'he escrita una complanta de 27 estrofes, que encara no he posada en net. Ja la veurás...

Per mort del Sr. Bisbe Cervera, de la qual deus tenir notícia, queda ara encarregat de la diòcesis de Mallorca, com Vicari Capitular, mon sabi amich lo Canonge Campins de qui t'he parlat alguna vegada. ¡Quin bisbe seria! Sembla talment *nat* per la mitra!

Adeu ja, per avuy. Memories á ton pare y familia. Teu sempre afm. — *Miquel Costa Pbre.*

Palma — 10 de Janer — 1898.

Amich benivolgut: grans mercès y mil felicitacions per la gentil estrena poètica que m'enviases ab ta dolça lletra del 29 passat. M'has fet conèixer un aspecte de Catalunya, ben nou pera mi, en aqueix Montnegre que cantas ab un sentiment de la naturalesa ben pregon y delicat, ab ànima de veritable poeta. Llençatge y versificació no desdiuen per cert de la bellesa dels conceptes; y, si se treyan algunes assonancies indegudes, les *tercines* resultarian perfectes. Una ob servació: me sembla que en catalá anirían millor les *tercines* alternant els *bordons* plans ab los aguts, de manera que un estrofa tingués los versos 1er y 3e plans (*graves*) y'l 2ⁿ agut, la següent *vice-versa*; y axí successivament. Ab tal distribució he vista usada aquexa forma mètrica en alemany per Geibel y en francés per Anatole France. — La dedicatoria, que m'envias manuscrita, endreçada á ta germana M. A. es digna del tomet y delicadissima. Llástima que hi digas *sombra* en lloch d'*ombra* qu'es la paraula en catalá. Però axò es ben fàcil de corretgir. Ja veus que les alabances del teu llibret son sinceres del tot, ja que t'hi senyals correccions tan petites. — Deu te do vida, salut y ventura per escriure y cantar tan bellament.

Aviat esper enviarte un volumet ab les poesies den Pere Orlandis. Per elles y pel *retrato* t'farás càrrech de lo esquisit del poeta y del aristócrata. ¡Quina anyorança me dexa!

Ja sabrás que'l 31 de Desembre últim en la festa aniversaria de la Conquesta, se descubrí a la Casa de la Ciutat el retrato de D. Marian Aguiló, llegendhi un admirable treball biogràfic en M. S. Oliver, escrit en llengua catalana (!) — venent prevencions y rutines. És la primera vegada que s'haja feta aquí solemne proclamació pública d'un fill ilustre del país. Abans se penjava'l retrato á les sor-des. D. Marian ha ben merescudes les primicies y per cert en la nostra llengua

Adeu, amich estimat. Ab recorts á ton pare y familia t'abraça ton affm. — *Miquel Costa Pbre.*

Palma 8 de Març — 1898.

Estimadíssim amich: ocupacions absorbents del sagrat ministeri no m'han dexat fins avuy espay de respondre á ta benvinguda lletra del mes passat.

No tenia notícia de ton començat diccionari d'escriptors en llengua catalana, obra certament molt propia del teu carácter literari y molt escayguda per esser continuada per algun de tos fills, com esperas. — Tinch un gust particular en do-

narte la indicació que'm demanes de les publicacions en nostra llengua sortides á Mallorca l'any passat. No crech que sian més que les següents:

1. *Coses nostres* d'en Bartomeu Ferrá — Articles de costums y versos satírics en general — 1 tom en 8^u d'unes 200 pag^s. — Palma — Imp. de la Última Hora — 1897.

2. *Rundayes mallorquines* d'en Jordi des Recó (Antoni M.ª Alcover Pbre) tom II (en 4^t. 318 pag^s.) — Ciutat de Mallorca. Tipogr. Catòlica de *Sanjuan*, germans. — 1897. —

3. *Del Agre de la Terra* — poemes — de M. C. Ll. un tom. Tip. lit d'Amengual y Muntaner — Palma — 1897 —

4. *Discurs de gracies* llegit als Jochs Florals de Barcelona, ab un apèndix Montserrat (poesia) per M. S. Oliver. Fascicle de 42 pag^s. en 8^u prolongat. Estampa d'Amengual y Muntaner — Ciutat de Mallorca — 1897.

5. *Vellada de glosadors* celebrada á les fires de Manacor. Tip. Catòlica de Sanjuan germans 1897. Quadern de unes 100 pag^s. que conté les *glosades* que allà se llegiren ó recitaren y devant un discurs ab que obrí aquell acte lo Rt. D. Antoni M.ª Alcover.

6. *Mallorca dominical* — Setmanari bilingüe de propaganda catòlica popular. Ja està estampat y á punt de cosir lo llibret d'en Orlandis. Te n'enviaré un exemplar tot d'una que surti. — La necrologia de D. M. Aguiló no sé quant estarà estampada, perque les coses del municipi van molt poch á poch. També ne rebrás un exemplar de seguida.

Si alguna de les obres que van indicades t'interessa y no la tens, digasmho y te la remetré ara que som á Palma. *L'Aplech de rundayes* es cosa de primera. Se n'han ocupat revistes franceses, ingleses, italianes y alemanyes, y en Mistral n'escrigué l'enhorabona al colector.

En quant al altre encàrrech que'm feyas, no es estat precis demanar al Estanislau Aguiló si havia rebut ton *Recort de Montnegre* perque ell meteix ho digué espontaneament un dia a ca'n Forteza que l'havia rebut.

He vist lo llibre d'en Massó y Torrents *Natura*: malgrat sa tendencia, hi ha tot un poeta de sava intensa y esquisida.

Memories de mon pare y dels amichs.

Ab recorts per ta familia y'ls amichs de Barcelona. — t'abraça ton afm.—*Miquel Costa Pr.*

Pollença 27 de Septiembre — 1898.

Estimat amich: Desitjaría que'm diguesses si sabs alguna obra elemental de historia de la literatura general, que responga al programa de la part històrica del llibre den Milá. Com per la teva cátedra de l'Universitat deus tenir algun text, ó almenys *apuntes*, a tu me dirigesch ab aquesta demanda. — Lo Sr. Bisbe novell de Mallorca, qu'acaba de fer un nou pla d'estudis pel Seminari (ahont hi entra l'ensenyança de la nostra llengua e historia regional!) m'ha encarregat de fer un programa per unes lliçons de literatura que vol posar per classe d'aplicació. Abans de tot crech que importa conèxer un llibre de text que puga servir als seminaristes pera un estudi que'ls ha d'esser molt secundari. — T'agrahiré que, per medi d'un de tos fills ó d'altra persona, me donis la indicació que fa al cas, si pot esser, en breus dies.

Lo que te dich de l'ensenyança regionalista tingasho reservat fins que's publiqui'l nou pla d'estudis, es a dir, fins entrat l'Octubre vinent. Quí proposá les càtedres de llengua e historia del país, fou l'Arxiver de la Seu, lo jove y estudiós Canonge Dn Joseph Miralles. N'Antoni M.ª Alcover, Provisor del nou Bisbe, es de bon dret lo professor d'aquesta ensenyança.

Quan ne tindré ocasió ja t'enviaré les publicacions den B. Ferrá, que'm demanares, juntament ab una altra qu'ara está sortint del meteix autor.

Creya passar uns dies a Barcelona per acompanyar a mon germá menor, malaít d'una cama, qui hi es anat a consultar al doctor Robert; però no fou precís el meu viatge, perque un cunyat del meu germà pogué suplir-me.

Res mes per avuy. Disposa de ton amich — *Miquel Costa Pbre.*

Pollença — 5 d'Octubre de 1898.

Benvolgut amich: No importa que te preocupis per lo que't vaig escriure del llibre y programa per una càtedra d'història de la literatura. Quan vaig parlar ab lo Sr. Bisbe, ja vaig trobar escullida l'obra de text: es un llibre escrit per un jesuïta (del que no'm recorda el nom) y publicada a la república Argentina. No conech encara tal llibre més que per l'index, però aquest me semblá prou acceptable per l'objecte que lo Sr. Bisbe se proposa, qu'es donar als eclesiàstichs una tintura general d'història literaria.

Lo que t'escriguí de les càtedres regionalistes pots ja ferho publich, perque ja está publicat lo nou pla d'estudis. Me sembla que la cosa ha de fer efecte a Catalunya, y qu'en parlarán los periòdichs regionalistes.

Lo novell Bisbe presenta en sa figura la marca de la renaxensa del bon gust. Anells, crossa, mitres y pectoral tot ho té del més depurat estil. No podia anar més enfora l'obsequi dels diocesans ni l'esforç dels artistes mallorquins. Que Deu ho prosperi y beneyesca!

Adeu, amich. Queda a tes ordes ton afm. — *Miquel Costa Pr.*

Pollença — Desembre — 1898.

Amich del cor: Bones festes y bon cap d'any!

Desitjaria que m'indicasses, si no t'es molestia, la direcció d'en Cuervo y d'en Gómez Restrepo pera enviárloshi exemplars del tomet de poesies castellanés que ja tinch estampat. En mala ocasió surt aqueix llibre, però de totes maneres no havia de obtenir gran favor. Porta un pròlech del P. *Restituto del Valle Ruiz*, un dels més brillants escriptors agustins de *La Ciudad de Dios*, qui resideix a Palma y es tertulià literari d'en Joan Alcover. Aquest pròlech y tota l'obreta vindrà a ser una vindicació indirecta del catalanisme, demostrant qu'un meteix poeta en la plenitut de la vida resulta inferior a si mateix quant se val d'una llengua que no es la del seu breçol. — No tenen, donchs, que ofendre's les lletres catalanes per la meva publicació forastera.

També t'enviaré un sermó que m'acaban d'estampar predicat en la festa de Sta. Cecilia. A Manacor hi ha una societat coral, per l'estil del Orfeó d'en Millet, que se dedica a la bona música polifònica de capella y a les cançons populars harmonisades per mestres com en Morera, y altres. Aquexa societat fa prodigis d'art y es del tot regionalista. Enguany celebrá la seva primera festa dedicada a Sta. Cecilia. Se cantà la Missa de Victoria ab lo *Sanctus* de Palestrina y'l sermó fou lo que t'enviaré: Al vespre hi hagué sessió musical y literaria

deliciosa, ahont s'inaugurà l'Associació d'excursionistes mallorquins, presidida pel novell Provisor d'aquest Bisbat n'Antoni M.ª Alcover.

Moltes altres coses te diria, si no fossen tantes que no troban lloch dins un full y reclaman més temps del que té a sa disposició ton amich de sempre — *Miquel Costa*.

Pollença 11 de Abril — 1899.

Estimat amich Antoni: T'acompany de cor en el sentiment per la mort de ton digníssim pare (q. a. c. s.). — Una vida tan llarga y ben aprofitada com la seva, un nom immaculat y gloriós com te dexa, son certament consols humans que molt valen. Però millor consol te dona encara la sòlida virtut del finat, que li haurà obtingut la ventura perdurable y suprema. — Tal confiança esperiment al encomenar a Deu aquella ànima benehida.

Mon pare s'associa a l'expressió de mos sentiments y te saluda.

Serveixte manifestarho a ta familia, mentres te renova l'abraçada de coral amich ton affm. — *Miquel Costa, Pbre.*

Lamalou-les-Bains, 25 de Junio de 1899

Sr. D. Antonio Rubió.

Mi queridísimo Antonio: Desde este balneario, á donde vine acompañando á mi hermano Pedro, enfermo de la médula, me dirijo hoy á ti para hacerte una recomendación. El portador de esta carta, el joven Augusto Montagnac es mi recomendado. Sus padres, á quienes he conocido en estos baños de Lamalou, me pidieron por favor alguna dirección para ese joven, que debe pasar en Barcelona el tiempo de sus vacaciones, con objeto de aprender el español. No pudiendo yo indicarles maestro ni demás requisitos en esa ciudad, pensé desde luego en recomendarte la persona y el asunto en cuestión, seguro de que tú, como excelente padre de familias, sabrás y querrás hacer en favor de Augusto lo que sus buenos padres desean. Dícenme que el muchacho es sumamente dócil y bueno; por lo mismo desean que no pierda sus ventajosas cualidades hallándose lejos de los suyos.

El mismo joven Montagnac te explicará la enseñanza que desea recibir en esa, y tú, que tienes tantos conocimientos en Barcelona, podrás dirigirle señalándole profesor, etc. — Ya dije á los Sres. de Montagnac que no era Barcelona el punto de España indicado para aprender el castellano, y les ofrecí recomendación para Madrid. Pero ellos me contestaron que Madrid estaba demasiado lejos y que para hablar un extranjero bien bastaba el castellano que se podía aprender en Barcelona.

Ya ves, pues, el objeto de esta carta. No dudo de que harás en favor de un hijo muy querido lo que quisieras que hiciesen en favor de los tuyos en el extranjero.

Al regresar yo á España á principios de Julio, ó tal vez el último de este mes, espero abrazarte en Barcelona.

Recuerdos á tu familia, y hasta la vista.

Tu afmo. amigo de siempre — *Miquel Costa, Pbro.*

Palma — 25 Marzo — 901.

Querido amigo: Mil gracias por tu precioso *Sumario* que acabo de recibir. Celebro la convalecencia de tus hijas y tu próximo viaje. A últimos de la semana que hoy empieza nos trasladamos á Pollensa por temporada.

Memorias. — Tuyo afmo. — *Miguel Costa, Pr.*

Sr. D. Antoni Rubió.

Pollença 23 d'Abril de 1901.

Amich sempre benvolgut: Dech acceptar per valedores les excuses de la teva vinguda à Pollença que, per encàrrech teu, m'escriu l'amich Rosselló; però m'hauria agradat tenir-te aquí alguns dies refrescant la nostra antiga amistat, com tu deyas en la postal del dia 16.

Entre feynes sacerdotals y atencions degudes à un altre amich que jo tenia à casa, no vaig poder passar à Palma durant los dies que tu hi fores.

Prou desitjava parlarte del teu *Sumari* de literatura, obra verament substanciosa, no solament riquíssima de nova erudició en la part catalana, sinó además plena d'alt sentit literari y reveladora d'un cap qui domina la materia ab punts de vista propis y personals. Cal donarten la més complerta enhorabona. Es un treball digne del successor d'en Milà.

Hauria volgut també llegirte un novell poemet qu'à ultims del any passat vaig escriure, sobre les Coves d'Artà. Es de l'època proto-històrica de les prime-res expedicions colonisadores de les nostres riberes. Hi figura un jove rapsoda grech, Melasigeni (el futur Homer) salvat d'un sacrifici humà per la Sibila de la tribu sagrada, Nuredduna, qui vé à ser la personificació de Mallorca. Té per sentit simbòlich l'unió de la nostra terra ab lo geni grech. — Ja veus qu'es cosa que tu has de calificar, com te pertoca.

Celebraré qu'hajas trobada ta familia en bon estat à la tornada del teu passeig per la nostra illa.

Mos respectes à la teua esposa, memories als teus fills, com à ton cosí Viada y demás amichs.

T'abraça de cor ton amich de sempre — *Miguel Costa, Pr.*

Pollença 22 de Juliol de 1901.

Sr. D. Antoni Rubió.

Amich sempre benvolgut: Temps fa qu'estich desitjós de contestar ta der-rera lletra, y fins avuy no m'ha llegut ferho ab un poch de vaga.

Abans de tot una explicació. No creya jo que pogués ocasionarte cap recel la meva invitació de venir à Pollença, per no havèrtela escrita directament. Com jo no sabia ta direcció ni'l teu estatge à Palma, vaig creure oportú enviarte l'invitació per medi d'En Joan Alcover, qui segurament t'havia de veure, à fi de que arribàs à tu lo més aviat possible. Després, al veure pels diaris que s'allargava la teva permanencia a Mallòrca, ja que havia d'escriure à N'Alomar per un altre assumpto, vaig aprofitar l'ocasió pera invitarte de bell nou. Bé es veritat que podia haver inclòs un billet directe per tu dins les lletres dels amichs anomenats, però no hi vaig acudir, ni'm va passar pel cap qu'allò pogués moles-

tarte. En vista del efecte produït, comprench que vaig cometre una falta de civiltat; però be puch assegurar-te que no hi hagué falta d'amistós afecte ni de bon desitx. — Es més: si jo fos estat independent y no fill de familia, hauria retrassat l'anar-men a Pollença y t'hauria esperat a Palma obligante a estar-hi ab mi. — Però a casa jo m'he fet l'últim de la familia, y m'es forçós seguir la caravana. Mon pare té les temporades fixes y es puntual més que un anglès. Per altra part la familia estava compromesa a passar la setmana Santa y les festes a Pollença albergant al predicador D. Bernat Mates, amich meu, qui sols ab la condició d'estar ab nosaltres havia acceptats aquells sermons... Te dich tot lo que passà, à fi de que vejes clarament que no vaig voler desayrarte.

Molt me va complaure lo que'm dius dels amichs Alcover, Oliver y Alomar. Realment son grans artistes. La narració poètica del segon me fa'l meteix efecte que à tu: me semblà comparable ab la viva y soleyosa *Nerto* de Mistral.

Be prou voldria enviarte mon últim poemet de que't parlaren los amichs de Palma; per; es massa llarch pera donarten copia avuy. — Are estich en temporada d'esterilitat poètica, que pot ser durarà molt. Hi ha tantes coses qu'aplanen! Hi ha tantes feynes de prosa no gens literaria en que m'he d'ocupar!

Dies passats vaig escriure al jove poeta Montoliu, qui m'havia enviat un exemplar de ses poesies. Me sembra que promet y fa quelcom de poesia intensa, quant no la desvirtúa l'exageració de la *moda* modernista. Sembla que aqueixa moda ha pres més à Barcelona que à cap altre lloch. Y se comprèn per l'ascendent qu'han de tenir entre'l jovent poetes de tanta sava com En Maragall y En Massó y Torrents, qui realment valen molt.

A principis d'aquest mes hem tingut à Mallorca l'amich rossellonés J. Del-pont, encare que breus dies. — Pot ser l'any vinent acompanyaré Mossen Alcover fins al Canigó y la Cerdanya.

Molt més te parlaria si no hagués d'acabar aquestes ratlles.

Recorts à ta familia y als amichs.

T'abraça ton afm. — *Miquel Costa*. Pr.

Sr. D. Antoni Rubió y Lluch.

Estimadíssim amich: Per conducte d'En Joan Rosselló vaig rebre l'exemplar que'm dedicares del discurs inaugural. Mil gracies per l'atenció y milions d'enhonorabones pel treball. Ja'l vaig fullejar ab vera fruició tot d'una de rébrel, retardantne la lectura pera quant tingués més espay y avinentesa. Ara que l'he llegit detingudament, he de dirte que, per la plenitut y domini de la doctrina, per la justesa y serenitat del judici, per la sobrietat tranquila de la forma, aquest discurs es l'obra del hereu d'En Milá. Tu que saps l'altíssim concepte que tinch del mestre venerat d'En Menéndez Pelayo, ja't farás càrreg de lo que significa l'hereuatge que t'he senyalat.

Ja haurás vist el pròleg d'En Mateu Obrador al I tom de les Obres de Lull qu'havia començat a publicar D. Jeroni Rosselló. Es un treball de primera.

Per encàrreg dels companys, jo he hagut de fer altre pròleg pel II tom, que, per cert, consta d'opuscles ben poch atractius y molt plens de sequedat didáctica. Això, demunt la meua inhabilitat per aquesta classe de treballs erudits, haurá produït un efecte ben mesquínet, una introduccó ben migrada. Se tractava d'un tom en gran part teològich, y jo no podia defugir l'encàrreg dels companys de comissió. Qui fa lo que pot...

De poesia no he fet quasi res. Preocupacions, feynes y abatement d'humor no m'han deixat en tot l'estiu y tardor ocupar-me de versos.

En Lluís Estelrich está acabant una monografia eruditíssima sobre les influencies del Dante en la literatura espanyola, que comença per les que'l gran poeta pogué rebre d'autors espanyols. En aquests ultims anys En Lluís ha crescut molt literariament.

Saluda en nom meu a ta esposa y demés familia. Y tu consérvat tan be com desitja ton affm. — *Miquel Costa Pr.*

Pollença — 28 d'Octubre — 1901.

Pollensa — 15 de Juny — 1902.

Estimat amich: Are meteix acab d'escriure una poesia per la mort d'En Verdaguer, y t'en vull donar la primera copia. Aquí la tens, pera ferne l'us que't sembli convenient, si s'ha de publicar alguna cosa ò s'ha de celebrar algun acte literari en commemoració del gran poeta. En tal cas podrías entregar aqueix manuscrit al teu cosí En Viada y Lluç, qui segurament hi hauria de intervenir, com íntim qu'era de Mossen Cinto. Celebraré que'l meu senzill tribut al poeta capdal (qui m'enviava dedicades totes ses obres) sia del teu gust y aprobació.

Per l'amich Estelrich tindrè noticies teves are qu'es arribat a Palma, ahont he d'anar la setmana que demá comença. Ja m'en doná desde Madrid ahont te va veure.

Per aquí res de nou.

Mos respectes a la teva esposa y familia.

T'abraça ton afm. — *Miquel Costa Pr.*

PER LA MORT DEL GRAN POETA VERDAGUER

Passá, ple d'estre y de misteri,
com un *Vident* d'una altra edat,
sortint del fons d'un asceteri
a un món de somnis encantat.

Passá, cubrint de flors divines
tot l'horisó de terra y cel,
y arreu clavantse les espines
qu'en nostre fanch tenen la rel.

Passá ab l'amor del pur asceta,
ab cor senzill com un infant
y ab sa grandesa de poeta
qu'entre'ls majors era gegant.

Passá... Mes no, que jamay passa
l'august poeta qui com ell
concentra'l geni d'una raça
y ne consagra'l foch novell.

Será present a l'edat llunya,
 y'ls venidors haurán de dir:
 "Es lo *Farell* de Catalunya (*)
 qui'l vell Atlant feu resurgir."

Mentres la testa coronada
 alcin Montseny y Canigó,
 com ells viurá sublim, gemada,
 d'un Verdaguer l'inspiració.

Y'l cor humá, mentres aspiro
 d'encens y mirra cast perfum,
 voldrá sentirho ab lo saltiri
 d'aqueix cantor, ángel de llum.

Per ell la llengua catalana,
 de nou ungida en l'ideal,
 trobará lloch, digna germana,
 allá al aplech de lo immortal.

.....

Mes ¡ah! los vans trofeus de la memoria,
 sagrat poeta, ja per tu qué son?
 per tu qui, revestit d'humana gloria,
 sa púrpura ilusoria
 ja has sabut lo que val en aquest món?

Are qu'has descubert lo inenarrable
 guaytant desde la mort al Infinit,
 tot lo qu'axeca nostre món instable
 de pompa miserable
 ¡còm t'haurá de semblar fosch y petit!

Neda ja dins l'essencia de la vida,
 com en l'immensa mar s'abisma'l peix;
 vola per cels de claretat sens mida,
 com águila qu'ardida
 clava la vista sobre'l sol meteix...

Beu al torrent de l'eternal ventura
l'amor qu'a gotes l'endolcia'l cor,
 y eleva ja pel cel ta cançó pura,
 que fou de tal dolçura
 quant era aquí ta *refílada un plor.*

* *Farell* gegant fabulós de les tradicions catalanes, cantat pel meteix Verdaguer (V *Llibre de la Patria*).

Entén la Veritat, tu qui cregueres ;
 tu qu'esperares, gosa'l Bé anyorat ;
 viu del Amor, tu qu'estimar-lo feres ;
 y en les sublimes esferes
 consòlat a la fi, tu qu'has plorat...

Mes com al fons de la claror divina
 s'hi veu tot lo creat, distint y net,
 com entre l'himne que pel cel domina
 tota remor s'hi esbrina,
 fins d'un gemech mortal ò un plor secret ;

desde'l fons d'exa patria sobirana
 atén encare a ton país natal,
 y ab sos alts Protectors a Deu demana
 qu'en terra catalana
 may s'arranqui la Creu, ton ideal !

Miquel Costa y Llobera, Pre.

Pollensa — 15 de Juny — 1902.

Pollensa — 27 d'Agost de 1902.

Molt estimat amich: Be haurás aprofitat aquest estiu, ocupant les vacances en la forma que'm d'exa veure ta carta del 19. Tu serás l'escriptor de l'*Orientada* entre'ls moderns. A la munió de treballs que tens ja escrits sobre aqueix tema farà bona corona aquest nou treball en català de que'm parlas. Quant axí se concentran les forces sobre un punt, s'en arriba a dir la fórmula definitiva. Ja val més axò qu'anar esflorant temes diferents sens enfondirne cap. Vint y dos anys fa que començares l'estudi sobre'ls Catalans d'Orient... Assusta un poch poder comptar dates d'aquestes en la vida. *Eheu! quam fugaces labuntur anni...* Comprench l'impressió que't fa la vida atrafegada de la gran ciutat al hivern. Però tot té les seves compensacions. A mí'm causa tristor la vida de poble, ab l'allunyament de tot centre de cultura, sense ningú qui participi de les meves aficions ni pensi a la meua manera en les coses opinables. Aquí l'atmòsfera s'arriba a fer impossible de respirar: un hi sent el buyt. ¿Quin aclaperament no hem de sentir els habitants d'aquestes poblacions rurals qui nos hi trobam externs com aquell pobre Rector de *Els Sots farèstechs*? No envejis, donchs, la vida de poble.

A pesar de l'aclaperament habitual, pensant en la gent de fora he arribat a escriure aquest estiu algunes poesies noves.

La Revista *Montserrat* d'aquexa Ciutat vostra m'ha ofert començar una biblioteca que té projectada, ab la publicació d'un volum meu. Veurem lo qu'es-cullirà.

Ja sabs que'm varen fer Corresponent de la *Real Academia Española*. Donchs bé: l'ofici en que'l Secretari Sr. Catalina 'm notificava l'elecció deya que m'havían elegit *para la clase de Correspondientes extranjeros*. Molt m'extranyá aquesta frase, y al contestar agra-hint vaig transcriure la frase metexa, a fi de que rectificassen si l'havían posada per error. Lo que va fer de sobte'l Sr. Catalina fou mostrar la meua contestació al amich Menéndez y altres, suposant que jo responia ab una ofensa a la deferencia de l'Academia que m'havia elegit. En

Menendez se posá furiós contra mi y'l meu catalanisme, per més que l'Estelrich procurás calmarlo assegurantli que jo no podia haver fet un insult a l'Academia. Després el meteix Secretari m'escrigué suplicantme que li remetés el seu ofici, en cas d'haverlo ell enviat ab la redacció equivocada. Lo hi vaig remetre a volta de correu, y després en vaig rebre un altre redactat conforme havia d'estar... Aquest fet ¿no es veritat que sembla un símbol? La gent de la Cort se pot equivocar: nosaltres hem de tenir la culpa de les equivocacions d'ells. ¿Còm no, si som nosaltres provincians y *catalanistes*? La paraula *extranjero* me l'havía posada l'Academia, y al transcriurela jo, era jo un separatista criminal... Com si jo pogués donar les gracies d'una cosa distinta de la que se'm comunicava! — Després de les explicacions donades a n'Estelrich, supós qu'en Menéndez voldrá reconèixer la veritat.

Prou m'agradaria que vinguesses a repetir la teva excursió passat l'estiu, perque aquesta temporada no tenim lloch a la casa de Pollensa, a pesar d'esser tan gran. Reunides aquí les families dels meus germans y germana, ab lo servey, som unes 30 persones, una tribu.

Consérvat bé, y ab respectuosa salutació a ta esposa y familia, reb l'afecte de ton amich de sempre — *Miquel Costa, Pbre.*

Pollensa — 9 de Septiembre — 1902.

Amich molt estimat: Has fet bé demanantme'l segon volum de les obres de R. Lull, ahont hi ha'l meu pròlech. Jo creya que l'amich Garau, qui s'ocupa de la part administrativa de la publicació, te l'hauria enviat, com ho havia fet ab l'anterior tan prompte com sortí. A últims d'aquesta setmana aniré a Ciutat pera estarhi una temporada. Desd'allá t'enviaré l'exemplar que desitjes. M'alegraré de saber lo que't sembla'l meu pròlech, que certament no'm fa ilusió, essent fet per força y fora de les meves aptituts. No cal dirte que En Mateu Obrador m'oferí materia bibliográfica.

Mossen Bové, a la seva *Revista Luliana*, diu que molts a Catalunya extranyen y llamenten qu'escriptors mallorquins posem pròlechs en castellá a unes obres catalanes com les de Lull. Certament qu'estaria millor no fer toms *bilin-gües*, y aquest mescladís a mi meteix no'm satisfá. Però nosaltres no fem més que completar lo fet per D. Jeroni Rosselló (a. c. s.), y aquest tenia ja estampats els textos lulians ab notes castellanés, ab portada y dedicatoria al Arxiduch també en castellá. De manera que nosaltres nos hem vists obligats a les introduccions en llengua forastera per l'unitat y harmonia de la edició. Així també les persones qui no sapien ò *no vullen* llegir en catalá poden formarse alguna idea del contingut de cada tom. Aquí a Mallorca es freqüent el cas de no voler llegir en nostra llengua, fins persones qui parlen molt dificilment la castellana.

Per altra part, si jo no temés ofendre al entusiasta Mossen Bové, li observaria que, ja que vol escriure en catalá, no posi *arrodillat* per *agenollat*, ni tantes altres expressions per l'estil. M'ofen singularment llegir lo *cult del Beat*... Per qué no s'ha de dir *culte del Benaventurat*? Enhorabona que no's diga *culto* (qu'es una castellanada); però dir *cult* es lo meteix que posar *teatr*, per no posar teatro. Així com diem *teatre*, havem de dir *culte*. Entre vosaltres y de paraula seria més profitós fer aquestes advertencies...

¡Vaja un tò qu'ha anat prenent aquesta carta! Consti qu'es per la força dels barbarismes qui reclamen correctiu.

Es curiós que't passás lo meteix que a mi ab l'ofici de la R. A. E.

Prou per avuy. — Memories.

Ton afm. — *Miquel Costa, Pbre.*

El Dr. Rubió té escrites al peu de la carta les següents paraules: "En Valera diu den Miquel Costa lo següent en sa carta de 19 Septiembre 1902: *en dicho tomo IV (del Florilegio) irán no pocos versos de Teodoro Llorente y de Miguel Costa, que son, a mi ver (fuera acaso de Nuñez de Arce, con quien por la reputación de que goza no me atrevo á ponerlos en competencia) los más elegantes é inspirados poetas que viven hoy y escriben en castellano.*"

Pollensa — 14 Desembre — 1902.

Amich estimadíssim: Vaig rebre, juntament ab ta postal del 30 passat, l'últim volum de *Lo Gayter*. Moltes gracies per l'obsequi y moltíssimes felicitacions pel teu pròlech. És aquest un treball de primera, en mon concepte. A més de contenir alta y profitosa doctrina literaria, posa les coses a punt, esbrinant les influències respectives dels promotors de la renaixença catalana y observant aquell precepte de la justícia, que també ho ha de ser de la crítica vertadera: *suum cuique*. Estich conforme ab la vindicació que fas del teu pare, y no sols perque es justa, sinó perque respira una unció de pietat filial realment esquisida. Que'ls teus fills parlin de tu ab aquest meteix esperit. — No vull deixar d'observarte que en aquest pròlech he notat major puresa abundancia y soltura de llenguatge que en altres anteriors proses teves catalanes. No hi ha dupte: entre'ls estudiosos la llengua's va refinant y fentse del tot literaria, si be n'hi ha prou d'indoctes qui la cultiven fentla mal-bé.

Estich content de que t'haja fet bon efecte el llibre d'En Forteza.

Aquesta darrera temporada, en que no m'he trobat tan ple d'ocupacions eclesiàstiques, he fet un esplet de poesies. Algunes d'aquestes (les de carácter lirich-narratiu) anirán al tom qu'está en preparació, com deus saber, a Barcelona.

Del favorable concepte que'm dispensa'l Sr. Valera, n'estava ja enterat per medi d'En Ll. Estelrich. Certament no esperava tant de favor.

Per acabar, t'auguraré bones festes de Nadal y Cap d'any en companyia de ta família, a la qual saludrás en nom meu.

T'abraça ton afm. amich de sempre — *Miquel Costa, Pbre.*

Palma — 21 de Mars — 1903.

Sr. D. Antoni Rubió y Lluch:

Amich estimadíssim: Son de veritable amich y eixides *ex imo corde* les frases que m'escris a propòsit del *homenatge* que'm dedicaren aquí. Realment, amichs y companys me fan massa favor, y tu d'una manera singular. Pots bé creure que tinch per honra molt senyalada comptarte entre'ls meus íntims de primera fila, y això no tan sols pel teu valer intel·lectual, sinó també pel teu carácter.

Vaig comanar al editor del meu tomet *Tradicions y fantasies* que t'en entregui un exemplar en nom meu. Com aquest llibret s'es estampat a Barcelona, he cregut convenient que t'envien l'exemplar, en compte de remetrel desde aquí. Així donchs, supòs que ja l'haurás rebut del amich Carner.

Per aquí res de particular.

Desitjaria que la present temporada fos més agradable y descansada per tu que l'anterior, en que tan penoses molesties te tocaren.

Memories.

Sempre teu afm. — *Miquel Costa Pr.*

Pollença 6 de Juny de 1903.

Sr. D. Antoni Rubió y Lluch.

Amich benvolgut: Sé qu'has de venir a Mallorca la segona quinzena d'aquest mes per'esser mantenedor a la festa de Manacor. Desd'ara quedes emplaçat pera estar uns dies ab mi en aquesta vila, abans o després de la festa, segons te vinga més a gust. No puch oferirte estatge a la casa de Palma, qu'actualment ocupa el meu germà Martí ab sa ja nombrosa familia. Si determines passar a Pollença abans d'anar a Manacor, escriumho. Si no vols venir fins després de la festa, ja'ns veurém a Manacor y desd'allá organisarem l'espedició pollencina.

Això es lo que m'importa dirte per ara. Moltes altres coses que vull comunicar-te les reservaré pera ta vinguda.

Donchs ¡a reveure!

Ton afm. de sempre — *Miquel Costa, Pr.*

Pollença — 14 de Juny de 1903.

Amich estimat: No faltava més, sinó que'l teu fill Jordi te fós obstacle pera'l viatge de Pollença. Ell, igual que tu, será ben arribat en aquesta casa, ahont encara no hi haurá la plena de gent que sol reunirshi més tart, al rigor del estiu. Provablement no hi trobareu més que mon pare, ma germana y dos fills d'ella. Ja veus que no tens excusa.

Tens, això si, molta rahó de fer-te acompanyar pel teu fill, donantli d'aquesta manera una expansió que s'ha ben guanyada.

Donchs, entesos.

Ton afm. — *Miquel Costa, Pr.*

Pollença — 22 de Juny — 1903.

A n'Antoni Rubió y Lluch.

Amich del cor: No puch deixar d'associarme al obsequi qu'avuy t'ofereixen els amichs y admiradors que tens a Palma. L'honra d'esser un dels teus íntims desde la primera joventut — y el regoneixement de lo que vals com hereu del nom de ton pare, successor d'En Milá y company d'En Menéndez Pelayo — m'obliguen a donarte aquest públich testimoni d'estimació.

Pera saludarte d'una manera més íntima, t'espera a Pollença ton afm. de sempre — *Miquel Costa y Llobera, Pr.*

Pollensa — 26 Octubre — 1903.

Benvolgut amich Antoni: Ja es hora de saludarte directament, encara que rebries salutacions meues per conducte d'En Joan Roselló no fa gayre. ¿Qué m'en dius del èxit del seu llibre? ¿Veritat que resulta ben agradós?

Jo he escrit molt poch aquesta temporada, per falta d'humor y per sobra de impressions depriments al esperit literari. De lo poch que he fet aquí en tens una mostra. Es una poesia commemorativa del anniversari de Moss... Verdaguier

escrita per encàrrech de D. Manuel Duran y Bàs y destinada a la sessió necrològica d'aqueixa Academia de Bones Lletres. Fa alguns mesos que'l Sr. Duran m'escrigué demanantme el títol y extensió de tal poesia y consultantme sobre la forma y la data de la indicada sessió necrològica. Li vaig contestar de seguida, y no he tingut avis encara de quant s'ha de celebrar la vetllada a pesar d'haverse senyalat el Novembre y trobarnos a fi d'Octubre. Per aquest motiu t'he endreçada la poesia. Tu com Academich de Bones Lletres la pots entregar en nom meu al President Sr. Duran y pots encarregar al que vulles per llegirla, si no pots ferho directament.— Entre tant pots mostrar el manuscrit al amich Massó, saludantlo per mi.

Ab afectuoses memories a ta familia y respectes al honorable Sr. Duran, t'abraça ton afm.— *Miquel Costa, Pbre.*

Pollença — 11 Desembre — 1903

Estimat amich Antoni: Per ta lletra del 4 m'esplich el retràs de la projectada sessió commemorativa de Moss. Verdaguer en aqueixa Academia. Comprench el motiu que tens de no presentar al President la meua composició; però es una llástima que les ocupacions sobrades y l'estat de ta vista t'obliguin a rebutjar un encàrrech com el de fer la disertació acadèmica sobre Moss. Cinto, que ningú entre'ls acadèmichs, podrà fer ab la teua competencia y dificilment ab lo teu entusiasme.

Me proposes que jo meteix entregui al Sr. Duran la meua poesia quan passi a Barcelona pera donarhi la conferencia al Ateneu. ¿Es que ja'm teniu senyalat pera donar tal conferencia? En Joan Rosselló m'en proposá l'idea, y jo li vaig contestar fentli presents algunes dificultats ben atendibles. No'n sé res més... Lo millor será que l'amich Massó y Torrents, si vol, se prenga la molestia de presentar mon manuscrit al Sr. Duran, ja que tu me proposes també aquesta solució. A tal fi t'incloch un bitllet que'm farás favor d'entregarli.

Molta rahó tens en lo que'm dius del tò oratori de la meua indicada poesia. Sols te dech manifestar qu'es fet espressament ja pel caràcter acadèmich de la solemnitat a qu'está destinada, ja per no repetir la nota elegiaca de l'altra poesia que vaig dedicar a la mort del meteix Verdaguer, ja per fer un assaig d'aqueixes disertacions poètiques a la francesa qu'els italians anomenen *sermoni*. Vetho aquí tot.

Respecte a l'observació sobre la *h* intervocálica, has d'observar que *prohibir* la conservaria de totes maneres perque la té en llatí (= *prohibeo*) y si'l *prohibeo* verb no la porta en italiá es perque'ls italians suprimeixen totes les *hh* etimològiques. Si s'hagués de posar *h* cada vegada que s'hagues suprimida una consonant entre vocals, les nostres paraules estarién maselles de *hh*. No obstant això, estich disposat a transigir ab l'*h* intervocálica en aquells mots ja consagrats per l'ús, com *rahó*, *vehí*, etc. Lo que may admetré es escriure *dihuen mehua*, com fan alguns. ¡Ay! pobre ortografia catalana: bé li cal un dictador!

Aquestes últimes setmanes les he passades a Sóller, per predicarhi la novena de la Puríssima. Així he variat un poch d'impressions.

Lo que'm, dius d'En M. S. Oliver consona ab lo que li he notat: está visiblement més alegre y s'interessa més per la literatura qu'algun temps enrera, en que passá per dures proves. Deu li do ben estar y acert en sa nova situació. Es un talent de primera força.

Prou per avuy. Mon pare agraheix vostres recordances y vos saluda. Bones festes.

Saludantvos també, t'abraça ton afm. — *Miquel Costa, Pr.*

Pollensa, 11 d'Abril de 1904.

Estimat Antoni: Aquí tens les notícies biogràfiques que'm demanes pera'l Sr. Valera. Passaré per la vergonya de donarles jo meteix, reduides a una sèrie de dates, y n'hi ha prou.

Ja en G. Alomar havia enviat al meteix autor del Florilegio un resum biogràfic de n'Alcover y meu, però sembla que'l Secretari d'en Valera degué estraviar tals papers, segons notícies de n'Estelrich.

Vaig depressa.

Memories.

T'abraça ton afm. — *Miquel Costa, Pr.*

Sr. D. Antoni Rubió y Lluç.

Amich estimadíssim: Ja degueres rebre'l discurs que vaig llegir als Jochs Florals de Palma, que't vaig remetre estampat a *La Almudaina* del 11 d'Agost. Ara t'enviaré la notabilíssima Pastoral del Bisbe Campins sobre la restauració de la Seu mallorquina. És un document qui val la pena d'esser llegit.

El meu discurs, ab tota sa moderació, escandalizá l'espanyolisme del nostre benvolgut Estelrich, qui's va tornant més *hidalgo* cada dia. Ell creu que m'han agavellat els *Segadors* y que *la cosa tiene poco remedio...*

Molt diferent es l'impressió que'ls Jochs de Palma feren al amich Llabrés, qui ha passat aquí l'estiu a una casa de camp qu'ha comprada aprop de La Victòria dominant la badia de Pollensa. En Llabrés está fet un bon aragonés. Supòs que l'haurás vist a son pas per Barcelona.

Jo vaig acceptar la presidència dels Jochs Florals no sense alguna repugnantia d'exhibirme en el teatre, cosa dura per un eclesiàstich y sobretot a Mallorca. El Vicari General me suplicá qu'admetés el càrrech per bé y prestigi del sacerdocí y amor a la literatura. Y jo vaig acceptar per aquest consell y además perque la meua renúncia no pogués esser interpretada com un acte de despit contra l'ajuntament de Palma, qui s'era negat a designarme fill il·lustre de Mallorca, com se li havia proposat. Realment jo no n'estava gens ressentit, y m'hauria sabut greu que s'hagués pres per ressentiment la meua negativa.

Ja haurás vist com vaig tenir el gust de premiar alguns amichs que bé ho mereixen.

Supòs qu'haurás passat el temps de vacances com de costum a St. Boy, fugint de la canícula ciutadana. Aquí la calor es estada sofocant, y sols vaig tenirhi un poch de treva la temporada que passàrem a Formentor. Desde llavors estich ensopit y sense ganes d'escriure: no més dormiria, pel meu gust, y ja en tench prou ab les ocupacions del ministeri eclesiàstich.

A tu si que cal darte l'enhorabona per les conferències de literatura Catalana donades al Ateneu. Molt m'hauria agradat sentirles, y molt desitjaria que ens en donasses algun trellat pres per la taquigrafía ó un resum substanciós. És llàstima que tal caudal de doctrina s'haja de dissipar ab les vibracions de la veu.

Jo crech que m'hauré de jubilar ben aviat de tot treball literari y especialment poètic. Me sent envellir.

Conservat bé y fesme'l favor de saludar ta familia y especialment En Jordi en nom meu. Afectes també a-n En Massó y demés amichs.

T'abraça coralment ton afm. — *Miquel Costa, Pbre.*

Pollensa — 14 Septembre — 1904.

Palma — 27 Dbre. — 1904.

Sr. D. Antoni Rubió.

Amich benvolgut: Ja haurás rebut el meu billet de felicitació per les festes, aixís es que no pensava escriuret una carta. Ara, emperò, m'hi obliga una recomanació que'm demanen pera algun catedràtich d'aqueixa Universitat. El Rector d'aquest districte universitari ha de concedir l'interinitat de les escoles de noyes de dos pobles mallorquins ahont hi ha vacant. Pera l'escola d'Alcudia me recomanen la mestra D.ª Francisca Porcel y Palmer de 34 anys, soltera, natural de Palma; y pera l'escola de Estellenchs D.ª Isabel Palmer, també soltera de 44 anys. Una y altra son persones digníssimes y recomanades ab tota justícia. Com jo no tinch amistat ab altre catedràtich d'aqueixa Universitat més que ab tu, m'atrevesch a molestarte ab aquest encárrech. Si no tens oportunitat de trametre al Rector la recomanació suplicada, y pots servirte d'un altre catedràtich, t'ho agrahiré de totes maneres.

Avuy he de fer el discurs presidencial a una festa literaria que les Congregacions Marianes dirigides pels Jesuïtes donen dins el gran saló de la Llotja. Llástima que la maravillosa construcció den Sagrera haja de sentir tant de parlar foraster.

Demá els amichs donarem un dinar a l'insigne M. S. Oliver, ara que temporalment se troba aquí. Bé s'ho mereix.

Jo escrich poquíssim de literatura, carregat de feynes d'altra mena.

Felicíssim any novell ab tota la teva familia te desitja ton amich de sempre — *Miquel Costa, Pbre.*

Pollensa — 20 Juny de 1905.

Sr. D. Antoni Rubió y Lluch.

Amich molt estimat: Ab grandíssima satisfacció vaig rebre la teua carta del dia 8, tan plena d'expressions afalagadores per Mallorca y per nosaltres, y enriquida ab ta gentil traducció de Zannella, com també ab ta *vera efigies* fotogràfica.

Es ben ajustada al original la versió qu'has feta de Zannella. Sols hi sustituiria aquell *trionfal* de la 3.ª estrofa per un altre mot més modest, conforme ab el tò casolá de la poesia. Un altre petit inconvenient hi veig a les dues dereres estrofes que resulten assonantades entre elles, per les terminacions agudes en *a*. Però això son minucies, com veus ¡*Optime!*

La teua fotografia de cònsul es esplèndida. Hi estás finíssim, una mica rejuvenit, però ben semblant de faccions y de carácter. S'hi llegeix la teua índole afable, bondadosa, discreta, y la teua cultura superior. *C'est le portrait d'un homme exquis.*

Jo no'n tinch ara de fotografia meua passadora; y com tu ja'n tens una en que estich vestit d'eclesiástich, esperaré a tornar-me retratar per pagarte'l novell deute.

A propòsit de les traduccions d'Horaci que'm recomanes, estich entès de que

Mn. Lluís Gispert tradueix arreu les odes del gran líric hlati. En demés; jo no puch disposar de prou temps per una feyna tan llarga, y crech millor aprofitar les estones de vaga per escriure coses propies, completant la secció d'imitacions clàssiques per acompanyar l'*oda* a Horaci en el volum qu'estich preparant. ¿Quin títol donaries a-n aquesta secció? Jo havia pensat anomenarla *Intermedi clàssich*; però aquesta denominació no'm satisfà.

Com a mostra del contingut, ja coneixes l'*Oda a Cabanyes*. Aquí en tens un'altra, feta sobre l'antiga estrofa aclepiadea-glicònica (la de la *Profecia de Nereu*, etc., d'Horaci). Realment aquesta combinació mètrica es massa dificultosa en català, y no cal abusarne. Però'm sembla convenient fer alguna tentativa pera donar agilitat y gallardia a la llengua, com ab un hàbil *massage*. ¿Que li trobes?

Si't sembla bé y la composició no resulta massa estranya, pots oferirla a la Ilustració d'En Matheu.

El fragment de ton discurs sobre'l *Quijote*, publicat pel Brusi, me feu ganes de conèixer la peça en son conjunt. Allò está molt ben pensat y molt ben escrit, com calia que ho fés el successor d'En Milá.

La meua germana m'ha contat el desitj que tenia de saludarte y fer coneixença ab la Pilar. Quan aquesta va quedar a Son Forteza, ella torná al Hòtel, però no sabien allá aont se trobava ta esposa. Tampoch pogué despedirla en el vapor, perque no tingué noticia de la sortida fins l'endemá. De totes maneres, vos saluda ara atentament. Lo meteix fa mon pare, qui's complau en saber que la curta estada en aquest lloch vos fou agradable.

Mos respectes a ta esposa y comandacions a n-En Jordi y demés.

Sempre teu afectíssim — *Miquel Costa, Pr.*

VORA UNA FONT (*)

Plume la Náyade qu'en les recòndites
verdors ombrívoles aboca l'ámfora,
ab notes trèmols de flauta idíllica
y singloteig de tórtera.

Son llit perfúmali murta aromática;
s'ona may térbola guayten les driades;
y a sa carícia les pedres rústiques
prenen finures d'ágata.

Tot l'ama. Vòltala turba placévola
d'aucells ab cántiques de vária música;
y ab gust abèurashi la cabra díscola,
com l'anyelleta cándida.

Fins pura y gélida per la canícula,
de plers y grácies la font es pròdiga.
¿Per qué, donchs trèmola sa veu murmúrali
com un cantar de llágrimes?

No sé... Mes l'ànima per això escóitala,
talmment simpática perque es planyivola...
Sembla d'ausències parlar, y súrenhi
flors de la vida pàlides.

Son les anémones del cor efímeres,
que l'aura ràpida de l'existència
esfulla, brécales l'ona anyorívola,
corrent a mars incògnites...

¡Oh font, ho Náyade! Ta veu de tórtera
ja no'm diu églogues, sinó elegíiques,
tendres memòries d'una edat cándida
que's coroná d'anémones...

(*) Imitant l'estrofa *asclepiadea-glicònica*.

Pollensa — 18 Novembre — 1905.

Benvolgut amich Antoni: Grans mercès y noves felicitacions pel teu discurs universitari del centenar del *Quijote*, que ara he llegit sencer en l'exemplar que m'en dedicares. Ja sabs la meua opinió sobre aquest treball per lo que n'havía vist estampat al Diari de Barcelona. Donchs aquella primera impressió tan excel·lent resulta corroborada y enaltida ab l'actual impressió de conjunt qu'acab de rebre.

Supòs que realisaríes el teu projecte de viatge estival a Santander, passanthi bones estones ab l'amich Menéndez Pelayo.

Jo per aquí he continuat el treball de les Horacianes, començades tants anys enrera. No tinc temps ni lleguda de copiar ten cap. A n'En Matheu, qui me demanava quelcom per la *Il·lustració*, li vaig enviar uns *Jámbichs* qu'aviat probablement podrás veure en aquella revista. En Carner té alguna altra d'aquestes odes meues.

Ja haurás vist com m'han elegit President dels futurs Jochs Florals de Barcelona. He cregut que no havia de desayrar una atenció que jo no esperava, ni remotament; però el càrrech no m'il·lusiona gayre. ¿Qui sab si's farà la festa ab pau? En les meues condicions d'eclesiástich y de particular es més de tèmer algùn compromís.

Diumenge qui vé tenim Certamen literari a Inca, del qual som Jurat junta ment ab En Joan Rosselló y altres no de la colla. Jo he fet d'examinador sinodal però no parlaré. En Rosselló hi farà'l discurs de gracies.

Bona part del estiu l'he passada inquiet y consirós per malaltia de mon pare. No era cosa de perill imminent; era reuma complicat ab lleugeres tercianes, per fortuna passades aviat, però que deixaren el bon vell anèmich y més envellit. Ara s'es reforçat un poch y surt, però sense poder fer les grans caminades d'abans. A la seva edat això naturalment preocupa.

Memories á ta esposa y fills, singularment a-n En Jordi.

T'abraça ton afm. — *Miquel Costa. Pr.*

Abril 1906

Sr. D. Antoni Rubió.

Amich benivolgut: No sé com agrahirte l'obsequi que'm feres al Ateneu. Es una proba més de la forta amistat que'm professes.

Estich ara molt atrafegat, y no te puch escriure tan llarch com voldria. Ja parlarem d'espay a Barcelona, si es que puga anarhi, que no es segur del tot, per causa de la malaltia que té el fill petit de la meua germana.

Memories a la teva familia.

T'abrassa ton afm. — *M. Costa, Pr.*

Sr. D. Antoni Rubió.

Amich molt estimat: grans mercès per l'honra que'm feres al Ateneu ab aquell discurs qu'es una novella prova de la teva amistat may desmentida y ja llarga.

Creya veuret aviat a Barcetona; però ara la mort d'una d'aquelles nebodetes meves, que tu conegueres a Pollensa, me impedirà provablement assitir als Jochs Florals, com m'ha impedit prendre part en els treballs del Consistori. — Ahir vaig retornar de Pollensa després d'acompanyarhi el cadavre, y de darli sepultura. El dol recentíssim es motiu suficient pera no prendre part en la festa.

Com si això no fós prou, encara hi ha un nebodet meu, el fill segon de la meua germana, qu'está convalescent d'una *apendicitis*. Deu sab si l'hauré d'acompanyar a la clínica del Dr. Cardenal pera operar-lo. Vulla Deu estalviarnos aquesta tribulació.

Memories.

Ton afm. — *Miquel Costa, Pr.*

Palma — 24 Abril — 1905.

Pollensa — 15 d'Agost — 06.

Sr. D. Antoni Rubió.

Estimat amich: Te supòs estiuejant a Sant Boy y ab tan bona salut com la que tenies als primers de Juny.

Aquí estich passant calor y entregat a un *far niente* més absolut que'l d'altres estius. A penes he vist cap amich de la colla, havent passat pochs dies a Palma, ahont no poguí veure N'Estelrich. D'ell així mateix sé noves. M'escrigué una oda alcáica sobre les *Horacianes* y posteriorment una carta, sense deixar may de fer constar sa divergencia respecte del esperit catalanista que s'hi sent.

En cambi (cosa estranya!) En Menéndez a qui jo temia que la tendencia patriòtica de les *Horacianes* hagués de fer mal efecte, no m'hi ha fet esment ni'n sembla gens escandalitzat. Aquí tens la carta que m'en escrigué y que un amich ha publicada al *Diario de Mallorca*. Lo que diu en Menéndez m'es doblement agradable, per lo que val la seua opinió y per quant demostra que ell ja no está ressentit de mí, com jo creya.

Mosen Alcover m'escriu des de *Mont-Louis*, entusiasmat de la feina que ab ell fan els filòlechs alemanys, y demanantme que prengui al Congrés un altre tema abandonat per malaltia del Congresista qui'l tenia senyalat. Així ja en tindria dos... Veurém.

Mos respectes a ta esposa y memories a tos fills.

Ton afm. — *M. Costa, Pr.*

Sr. D. Antoni Rubió y Lluch.

Amich molt estimat: A mon retorn d'Orient, vaig passar per casa teva a Barcelona, y justament te trobaves aquells dies a les festes de Tolosa, segons les notícies que vaig adquirir. Després ja no vaig, escriuret, sabent qu'empenies ab teu fill Jordi el viatge per Italia y Grecia tan ocupat d'investigacions erudites. Supòs que us ha resultat un viatge tan interessant y fructuós com correspon a tals terres y a tals viatgers. Sía enhorabona.

Jo del meu pelegrinatge n'he tret un aplech de Croquis d'Orient, encara no acabats, que publicaré, si Deu ho vol. Son simples impressions poètiques escrites en forma de versicles hebreus. Potser això farà monotonía; però la monotonía es un caràcter propi del país dels hebreus. — Oh! com es interessant en mitj de sa gran desolació la Palestina! Y que't diré del Egipte prodigiós y de Constantinopla, el paratge ideal per una gran metròpoli? — De Grecia més que jo pots judicarne tu que l'has vista més arreu dues vegades. Prou vaig pensar en tu dalt l'Acròpolis d'Atenes, recordant aquella carta que m'en escrigueres, maravillosa imitació del estil den Muntaner. Ja'n parlarem...

Perque pel Maig hauré d'anar a Barcelona, ja que m'heu fet del novell Consistori. Avuy meteix contest l'ofici que vaig rebre ab retrás, y accept el càrrech de Mantenedor, no per ganes de serho, sino per creure que no está bé renunciar, suposada la forma del nou Consistori. El teu discurs de la passada festa m'encantá: la nota personal hi vibra molt oportunament.

Ja haurás vist En Joan Rosselló durant la llarga estada qu'ha feta entre vosaltres, per la malaltia de sa cunyada. No sé qu'encara sia tornat a Mallorca.

Has vist com se precipiten les coses? Del cinquantenari qu'anem a commemorar fins al discurs den Cambó, quin avenç!

Recorts a ta família.

T'abraça ton afm. — *Miquel Costa Pre.*

Pollensa — 8 Nov. — 07.

P. S. La teva comunicació sobre en Milá es digna del seu successor.

Pollensa 18 Abril — 08.

Amich Rubió: Sé que arribares a Palma poch dies després de sortirne jo per venirmen a fer les festes, com de costum, a Pollensa.

Supòs que prolongarás la teva excursió fins aquí, com altres vegades. Aquests dies, passada la festa del Puig, que será dimars 21, esper la visita del P. Casanovas y den Gaudí, per més que no m'han contestat encara fixant la diada per venir. El dimars, com veus estaré ocupat; però després me tens a tes ordres. També hi haura a casa En Riber qui després de predicar a la festa del Puig, pensa aturarse ab nosaltres uns quants dies.

Mon pare te saluda y't repeteix sos antichs oferiments.

Salúdam el teu fill Manuel, qui, segons notícies, t'acompanya, el qual queda naturalment invitat ab tu.

T'abraça donante la benvinguda ton afm. — *Miquel Costa, Pre.*

Pollensa — 11 de Setembre — 1908.

Estimat amich Antoni: Temps ha que no t'he escrit, y no certament per oblidarme de tu, sinó més tost per no aumentarte les feynes, sabent que't cal re-

pòs y vida sossegada. El teu estatge a Sant Boy y el descans de les vacances t'haurán millorat segurament, com es mon desitj.

Ara justament m'ha sobrevingut el compromís de donarte un encàrrech que t'ocasionarà una mica de feyna. Se tracta d'un nebot meu, En Gabriel Llobera, fill major del meu cosí. Aquest *aiot* està a punt de prendre el batxillerat; però els exàmens del grau se retrassen fins a últims de Setembre al institut de Palma, per lo qual es probable que ell no tingui temps de passar a Barcelona pera matricularse a l'Universitat abans del 30, conforme s'exigeix als alumnes d'ensenyança oficial. A fi de subsanar aquest inconvenient, te posaria un telegrama desseguida que'l jovenet tingués el batxillerat; y tu podríes matricularlo a les assignatures d'ampliació, a totes les que constitueixen el primer curs a la carrera de Lleys. Ell tan aviat com puga passarà a Barcelona, acompanyat de son pre, y te reemborsarà lo que per les matrícules hajes degut bestreure, quedant tots sumament agraits a ta bondadosa condescendència.

No voldria ab això ocasionarte cap estorsió penosa. Dispensam l'abús de confiança que ta bona y vella amistat tal volta'm fa cometre.

Potser ens veurem aviat. De Girona me pregunen qu'accepti la presidencia del Jurat pel Jochs Florals a derrereries d'Octubre.

Pel mateix més esper entregarte un exemplar de les *Visions de Palestina*, qu'estampa *l'Il·lustració* y els dos llibres de Monlaur qu'he traduïts per En Gili.

Aquest estiu no he fet res de poesia. La vena s'estronca.

Afectuosos recorts a ta familia.

Repetintse a tes ordres t'abraça ton coral amich — *Miquel Costa y Llobera, Pr.*

Sr. D. Antoni Rubió y Lluch.

Estimadíssim amich: Te recoman el portador d'aquesta, qu'es en Gabriel Llobera y Amer, fill del meu cosí, de qui ja t'havia parlat. Enguany haurà d'esser deixeble teu, y esper que serà bon estudiant, com acostuma. Venturosament pogué graduarse de batxiller al Institut de Palma abans de lo que's creya, y així ha pogut matricularse d'hora en aqueixa Universitat.

Per aquí res de particular des que't vaig escriure últimament.

Aviat tindre el gust de saludarte personalment, quant passaré cap a Girona. Mon pare te saluda.

Ab afectuoses memories a ta familia, te dona un coral *a-reveure* ton amich de sempre — *Miquel Costa y Llobera, Pr.*

Pollensa — 26 Setembre — 1908.

Pollensa — 21 — XII — 1908.

Estimadíssim amich: Estava jo a punt d'escriuret quan vaig rebre ahir vespre la teva expansiva lletra del 16, vessant d'aquella afectuosa amistat que sempre m'has professada y a la qual de tot cor he procurat correspondre.

Creya jo haverte parlat del teu magnífich discurs sobre l'Acròpolis d'Atenes a l'època catalana: serà que n'havia parlat a qualun altre amich. Realment aqueix discurs m'entusiasma però l'assumpte tant simpátich al meu temperament y per lo ben escrit. Dispensam que no t'en hagués escrit ni una paraula. Serà estat un

descuyt ocasionat per feynes del meu ministeri y després per una temporada d'abatament que estich passant y me confón fins la memòria. Figurat si m'havia de complaure tant bell estudi sobre l'insigne Acròpolis que l'any passat vaig tenir la sort de venerar en mon viatge per Orient...

¿Que't diré ara del Diplomatarí que acabes d'enviarme per mans del meu nebot G. Llobera? D'un sol halé vaig llegir aquell pròlech magistral qui l'encapsala, treball d'una plenitut y maduresa dignes del successor d'En Milà y d'una gallardia y amenitat que no posava en sos treballs didàctichs aquell eruditíssim Mestre. M'encanta la *vibració* y *calor* que sabs infondre, com ho fa En Menéndez, a les materies erudites tant sovint presentades pels estudiosos ab la freda aglomeració de les sales d'un museu. Així me resulta molt ben escrit, viu y brillant el teu pròlech, per lo que's refereix al estil. Respecte del llenguatge, descomptanhi uns pòchs castellanismes, s'hi reconeix una prudent atenció a lo castiç amb un prudent temor de lo violent o encarcerat. Deu ens en dó de prosa catalana com la teva! L'ortografia adoptada'm sembla molt bé, com una transacció ab l'*Avenç*. Al fons crech que l'*Avenç* ens ha donat el sistema més llògich, per més que costi un poch seguirlo en totes ses parts.

Agraesch moltíssim les teves atencions a mon recomanat. Ja li dire que procuri estudiar, conforme m'encarregues.

No es estrany que no haguesses llegit el meu llibret "Visions de Palestina". Avuy n'he rebuts els primers exemplars; y per aquest correu t'en remet un, amb un *Monlaur* dels qu'he traduïts. Petit obsequi en retorn del gros volum que derrementament m'has dedicat.

Mon pare agraeix tos recorts y felicitació de Nadal. (A propòsit lo de dir *Pasquies* a les festes de Nadal es una castellanada. Jo no he vist usar tal expressió en cap altra llengua, ni crech que l'hajes llegida en cap document de la nostra velluria). Dispensa l'observació.

Fesme'l favor de saludar en nom meu y donar les bones festes a ta familia, y singularment al meritíssim Jordi, felicitantlo també per sa col·laboració a ton patriòtich y profitós treball del Diplomatarí.

Mana ara y sempre a ton afm. amich y company — *Miquel Costa, Pr.*

P. S. — Acab d'observar que *calamo corrente* no t'he dit res dels *documents* del Diplomatarí... Oh! interessantíssims... Quan m'hi pos no sé deixarme de fullejarlos. Y quants n'hi ha referents a la Roqueta!...

Pollensa — 22 d'agost — 1909.

Sr. D. Antoni Rubió y Lluch.

Benvolgut amich: a son temps rebí la gentil postal que m'enviaves de Del·fós; y no hi vaig contestar, no sabent ahont endresarte la resposta.

Per una notícia llegida a "La Veu de Catalunya", he sabut derrementament que ja eres retornat a Barcelona; y cal que't doni la benvinguda, després d'un viatge que supòs felíç y molt ben aprofitat.

Però'l goig de tal benvinguda aquesta vegada es amarat de tristors: *Sunt lacrymae rerum...* Es la primera vegada que t'escrich després de la mort del nostre estimadíssim Obrador. Molta impressió me causá aqueixa mort, que es una pèrdua inmensa per aquella pobre familia y per l'edició lulliana. Sols que l'amargura d'aquell dol me fou mitigada per la suprema suavitat de la despedida. N'Obrador, qui conservá claríssimes ses facultats fins al darrer moment, se

prodigava en efusions de bon amich y de cristià piadós. Feu una mort de sant, qu'edificava'ls meteixos sacerdots. Be's feu conèixer lo molt saturat qu'estava del esperit de Ramon Lull. Per això les llàgrimes d'aquella mort no'm foren amargues del tot, sinó que'm deixaren un regust de tendresa consoladora.

Ben distint es el regust d'un altre dol qu'entrasteix la teua arribada: l'horror y la vergonya de la setmana sacrílega, estigma de Barcelona. Ahont som? No sols es abominable lo qu'han fet les turbes d'incendiariis profanadors y lladres, sinó lo qu'ha deixat fer una ciutat de 600.000 ànimes... Ja sent totes les escuses; però totes, per més valedores que sien, no compensarán la decepció rebuda de propis y estranys. ¿Cóm demanar autonomia en nom d'un poble qui se declara sense patria? ¿Cóm predicar cultura desd'una població qui's mostra bárbara sense grandesa trágica, ab la baixesa sols propia del seu blasfemar? — Ah! no cregues que jo vulla afligir més els bons fills de Barcelona. Es que'm consider com un d'ells, y sent com si fossen meues llurs ferides. Jo l'he estimada tant aqueixa bellíssima ciutat, jo confiava tant en la seua força y en ses glorioses destinacions!... Que Deu hi possi remey, que aquest remey haurá d'esser com un miracle.

Dispensa aquesta efusió, que m'hauria guardat de fer devant un contrari de Catalunya.

Desitjant-te venturoses compensacions, te saluda de tot cor ton afm. — *M. Costa, Pr.*

Palma — 5 Octubre — 1909.

Estimat amich Rubió: Vaig agrair el telegrama de felicitació que m'enviares per la canongia, prebenda que jo no havia demanada y me vingué de sorpresa. Crech que te vaig contestar per tarjeta.

Al 1er d'aquest mes comencí la residència capitular. Absorbeix moltes hores, però té'l seu encant espiritual, sobre tot dins una decoració com la de la nostra Sèu, restaurada pe'n Gaudí.

Ara una recomanació, que m'han demanada en favor de dos jovenets mallorquins qui s'han de presentar per ingressar a la carrera de Correus. Jo he dit que no coneixia'ls professors qu'han de formar tribunal per tals examens. Però m'han contestat que bé coneixeria a Barcelona persones de consideració qu'estiguessen relacionades ab dits professors; y jo desseguida he pensat en tu. Com catedrático de l'Universitat es molt possible que pugues trametre la recomanació. Els dos interessats, qui s'han d'examinar per correus, son els germans Jaume y Bartomeu Bennassar y Salvá, bons joves y d'excel·lent familia, qu'ab sa falta de recursos mereix més encara que s'interessin en favor seu. Per tant, farás una obra bona si recomanes els dos jovenets indicats, en cas de serte possible, y t'ho agrairé molt.

Reb mes salutacions per ta familia. T'abraça ton afm. — *Miquel Costa, Pr.*

Sr. D. Antoni Rubió. — Claris, 7. Barcelona.

Benvolgut amich: *Ad multos annos!* Sense temps avuy per escriuret llargament, me complasch en felicitarte y agrahirte la coral resposta que'm dones a ma darrera lletra.

Recorts. — Sempre teu afm. — *Miquel Costa Pr.*

Palma — 8 — Janer — 1910.

Palma — 11 — I — 11.

Sr. D. Antoni Rubió y Lluch. Claris, 7. Barcelona.

Agraint l'atenció d'haverme fet conèixer el teu treball pel centenari de Bal-mes, t'en felicita de veres.

Recorts a ta familia.

Desitjantvos un bon Any novell, te saluda ton afm. — *M. Costa, Pr.*

Palma — 24 Dbre. de 1911.

Sr. D. Antoni Rubió y Lluch.

Amich estimat:

No vuy passar més sense escriuret. Massa temps fa que les ocupacions m'han privat del gust de saludarte. Abans de tot, bones festes de Nadal y felicitat any novell per tu y la teua familia.

No haurá deixat de endolarte els dies últimament passats la mort d'aquell simpàtic y distingidíssim Maragall, tan excels poeta y home tan excellent. Desde lluny y tot, n'he sentit el dol. ¿Què faries tu qui d'aprop y sovint el tractaves? Lo qu'es consolador y edificant es l'unció religiosa ab que sortí d'aquesta vida. Ha feta prácticament una suprema poesia cristiana: bé li ha escaigut el sant hàbit franciscá. Al cel el puguem veure!

Per Mossen Alcover sé dels teus treballs y dels den Jordi al Institut d'E. C. Quina bella tasca! La dinastia literaria dels Rubió ja té domini assignat en aqueixa institució tan patriòtica.

Jo per aquí molt ocupat en coses eclesiàstiques y quasi bé jubilat de tot treball literari. En prop d'un any no he fet més versos qu'uns Goigs per encàrrech del P. Rupert de Manresa y una oda de compromís pel centenari de Jovellanos.

No per això he abandonada l'afició á la lectura. Entre les derrereres obres qu'he llegides te recomán *Les origines du Christianisme* de Mnsgr. Le Camus, (tres volums *Vie de N. S. Jesu-Christ* y altres tants *L'Œuvre des Apôtres*). Es obra d'alta erudició, de fonda pietat y bellament escrita, fundant-se sempre en l'original grech del N. T. Estich segur que't faria molt de bé si la llegies.

El dia 31 de Dbre. aniversari de la Conquesta s'han de proclamar alguns nous Fills Ilustres de Mallorca, y entre ells el derrer Bisbe de Segorb, amich meu difunt, del qual m'han encarregada la biografia. Ahir la vaig terminar, y l'hauré de llegir á la solemne sessió del Ajuntament, al collocarse el retrat del Ilm. Massanet.

No vuy fatigar més la teua vista. Ab recorts á ta familia, te saluda coralment ton afm. — *Miquel Costa, Pr.*

Palma — 10 d'abril — 1912.

Benvolgut amich Antoni: Ab la meteixa satisfacció de sempre rebí ta darrera carta, tan plena d'expansiu afecte; y si no t'he contestat fins ara, es per les excessives ocupacions propies del meu càrrech en aquesta temporada qu'acaba de finir.

Ara, ab les felicitacions de Pascua florida, vull donarten unes altres que't devia desde que m'enviaves tos derrerers opuscles. Aquell estudi sobre la Crònica de Pere III es un treball ben digne del President d'aqueixs *Estudis Catalans*, ja gloriosos dins Europa. ¿Com s'hi presenta vivent l'interessantíssima personali-

tat del Ceremoniós! A fi de que vejes la sinceritat del meu elogi, t'incloch una noteta de faltes llingüístiques que hi he trobades. Dispensa la llibertat, en gracia al zel que cal tenir per la puresa de la llengua desvalguda. — La contestació al discurs den Jordán de Urries es una obra mestre de discreció, justesa y pietat filial, bellament harmonisades. T'he d'agrair particularment la commemoració que m'hi dediques.

També jo vaig sentir molt, encara que de més lluny, la mort del nobilíssim Maragall. Poch l'havia tractat, però bastava haverlo conegut per sentirne la poderosa simpatia, l'esquisidesa y distinció d'un esperit y d'un cor singularíssims. ¡Quina bella mort! Jo n'havia presentit l'esplendor, mentres l'encomanava a Deu dins el convent de les Tereses; y les noticies rebudes després me confirmaren la bellesa espiritual d'aquell tránzit.

Molt m'ha alegrat lo que'm dius de la teua refermada salut y del teu dalé pel treball literari. Lo que'm contes del teu fill Jordi també m'es molt grat. Certament, ab la seua preparació y l'estatge detingut a la docta Alemanya, té lo més convenient per la seua vocació hereditaria, en profit seu y de Catalunya. Dónali en nom meu l'enhorabona per sa honrosa colocació al Seminari de Hamburg.

Jo'm sent ara ja mort a les lletres; y si he acceptat el treball de traduir les obres de Prudenci, es ab una desilusió d'ultra-tomba. Faré lo poch que'm será possible. No es que'm senti malalt, sinó curt de facultats y decadent. A força de dirme que les meues obretes acceptables son solsament les primeres, m'han convençut de ma decadencia sense retorn. En hora bona será, si això me dedica, com esper, a treballs més profitosos per la meua ánima.

Memories a ta familia.

Te saluda de tot cor ton afm. — *Miquel Costa, Pr.*

Palma — 23 Dbre. — 1912.

Estimat amich Antoni: T'agraesch vivament l'exemplar que m'has dedicat del teu bellíssim estudi *Sobre los educadores intelectuales y las ideas filosóficas de Menéndez Pelayo*. L'he llegit ab vera fruició, y puch assegurar-te que m'ha paregut digne del gran escriptor, pel pensament y la forma. De cada vegada els teus treballs resulten més forts y propis de la cátedra que ocupes. Els anys no te mencaben, ans be t'ungeixen d'una realesa de magisteri altament coneixedora.

Que sien molts els que pugues encara dedicar a tan noble tasca. Aquesta es la felicitació que's complau en endressarte per les pròximes festes ton afm. amich de tota la vida — *Miquel Costa, Pre.*

Memories y salutacions a tots els teus.

Palma — 29 Dbre. 1913.

Estimat amic Antoni: Al felicitar-te per les festes de Nadal, te desitj un any novell ple de benediccions i prosperitat, en companyia de tots els teus.

Crec haver-te ja felicitat pel discurs sobre en Menéndez Pelayo; però no vull deixar de dir-te, anc que sia repetició, que'm sembla de primera força i digne del successor den Milá. S'hi sent ademés l'efusió propia d'un amic fraternal. Es ben segur que'l gran Menéndez t'en estaria molt agrait.

Pel Vicari General he sabut que't trobes molt millor que abans i com rejo-

venit. Això, en un caràcter tan treballador com el teu, equival a suposar-te en plena activitat literaria. Que duri per molts anys!

Jo per aquí, amb la salut i robustesa de sempre, ocupat en els ministeris sacerdotals i en lectures, principalment ascètiques, ja no faig més versos que'ls de les traduccions de Prudenci. — L'empresa'm resulta fatigosa per lo difícil i per l'extensió d'aquells himnes kilomètrics. No es cosa per continuarla tot seguit.

Aquesta darrera temporada he experimentat un disgust ben imprevist. Tan desenganyat com estic de tota gloria literaria, m'ha sorprès el projecte d'erigir-me un monument a Pollensa. No era per cert que'ls meus paisans haguéssen ideat un tal obsequi tan fora de lloc i tan absurde. Era qu'una colònia de pintors qu'allà s'apleguen i una colla de periodistes qui volen explotarhi una publicació titulada "La Prensa" havien iniciat el projecte sense consultar-me, creient-me prou vanitosos per acceptarlo. — A la vila havien trobat ressò certes propagandes de *cultura* qu'havien fetes amb ardor i esforç tartarinesc (juntetes de tota mena, museu, saló de conferències, etc., etc.); y amb això's figuraven que també aniria endavant el projecte ridícul del monument. Els pollensins ja preveien que jo no l'acceptaria, però no gosaven manifestar's-hi en contra per atenció envers de ma família. Jo, naturalment, me vaig oposar tot d'una a la tartarinada; però la dificultat era que no podia fer entendre als de "La Prensa" que la meua negativa fos una resolució formal i no un compliment de falsa modestia. Es estat precis amenaçar amb els medis legals, i encara més, acabar per ressentir-los amb una carta ben dura, a fi de fer-los desistir del projecte. A la fi desistiren (g. a D.) i ja puc respirar lliure d'una obsessió qui torturava la meua modestia de sacerdot i fins la meua dignitat de persona decent. Figura't volerme obsequiar vivent amb el meteix tribut qu'ha fet avergonyir el propi Romanones!

Valia la pena de no haver escrit jo cap poesia, per no veure'm *monumentalisat* en vida de tan grotesca faisó... ni de cap altra, per honorífica que fós. Deu ens dó dignitat i vergonya!

Prou per ara. Mos afectes a ta família.

Sempre teu afm. — *Miquel Costa, Pr.*

Sr. D. Antoni Rubió. — Barna.

Amic benvolgut: Massa temps fa que no t'he escrit, i per cert que m'en feia càrreg; però entre les creixents ocupacions i les hàbituts d'un viure cada vegada més recullit, no m'arribava a resoldre pera posar-te les lletres que m'exigia la nostra ja antiga correspondència. Tan cert és que, conforme un hom escriu menys, més dificultat té per a escriure. Dispensa, doncs, el meu llarc silenci, amb la plena segurança de que no era degut a mancamment de la vella amistat, que't profés tan viva com anys enrrera.

Per n'Estelrich vaig enterar-me de com havies celebrat les *bodes de plata* avalorades amb la presència del primer nét. Sia en hora bona, i que aquest començ de benedicció patriarcal n'aporti d'altres, per a fer-te, en això també, digne successor de ton pare.

Jo per ma part arribí l'any passat al 25e aniversari de la meua ordenació sacerdotal, que ningú commemorá més que jo mateix, com corresponia a un eclesiàstic tan poc útil com jo. Vulla Deu que, al menys en lo intern i en lo que'm resta de vida, pugui jo ésser un laboriós operari de l'Evangelí, per arribar a rebre el jornal.

De literatura quasi bé no m'en ocup, sentint l'escassa importància de ma producció passada i la menor força que lo que ara podria fer. No cregues, emperò, que estiga agriat per l'oblit del jovent. En prova de que no hi estic, basta dir-te que segueix laboriosament la traducció dels Himnes de Prudenci. És un treball penós per sa dificultat i per l'estensió de tals peces, que fatiga amb arengues, digressions i retòrica... Prudenci sols me sembla gran poeta llegit a fragments. La meua traducció, imitant els metres de l'original, ajustada a la lletra del mateix, es possible que no trobi lectors.

He llegit amb gust l'escrit de ton fill Jordi i son company sobre el futur centenari lullí. Bons continuadors de la teua tasca deixaràs en profit de les lletres i l'història patries! Bé cal que figuris com a capdevanter de l'escola crític-històrica catalana, conforme t'en acredita aquell magistral discurs de contestació a n'en Parpal a l'Acadèmia de Bones Lletres, digna seqüència de tantes altres obres de madura erudició que ens ha donades. Ja tens dret al descans, com deies en ta derrera carta; però no convé que'n facis ús de tal dret, per just que sia, mentres tes facultats se conservin tan plenes i robustes, i que sia per molts anys.

Segons me digué n'Estelrich, després d'haverte vist últimament a Barcelona, la teua salut física ha millorat en comparació de lo que era els anys derrers. La mateixa impressió m'ha comunicada el nostre Vicari General, qui te veu sovint en sos freqüents viatges per assistir a les sessions dels E.E. CC. — No cal dir-te si m'alegren tan bones notícies.

Jo estic ara de temporada a Pollença, aprofitant les vacances que'ns concedeix als capitulars el Concili tridentí. Bona part d'aquest temps l'he passada a Formentor en companyia de mon pare, qui als 85 anys encara té salut i robustesa per estar-se tan lluny de remeis i passejar, a peu o montat, per aquelles montanyes. — A últims d'aquest Setembre (s. D. v.) cont esser ja retornat a Palma.

Amb atentes memories a ta família, te saluda afectuosament ton amic de sempre — *Miquel Costa, Pre.*

Pollença — 14 Setembre — 1914.

Palma — 3 Març — 1915.

Estimat amic: He sabut per conducte den Estelrich que t'en vas diumenge vinent cap a Madrid per temporada; trobant-te ja restablert de les contusions ocasionades per l'automòvil en aquell accident de que'm doná notícia en Joan Rosselló.

Dispensa que no t'hagués escrit informant-me del teu estat. Com n'Estelrich me digué que la cosa no tenia importància, ja'm vaig tranquilisar, i esperava ocasió oportuna per escriure't. Últimament ens sobrevingué la malaltia y la mort del nostre Sr. Bisbe, que m'ha aclaparat del tot, omplint-me de desolació. A la pena per la mort de tal Prelat i de tal amic, s'afegí en mi el temor d'ésser designat per Vicari Capítular s. v. (car això se intentava) i jo no en podia dormir. El sentiment de la meua incapacitat, agravada pels meus 60 anys, me tenia cor-près. Gracies a Deu, no'm pogueren elegir, per no tenir jo títol o grau en Dret Canònic, estant establert que, si el Capítol té Canonistes, aquests hajen d'ésser preferits per al càrrec de Vicari Capítular. — Vet-aquí una ventatja impensada que m'ha reportat el no tenir terminada la carrera de Dret.

Vulla Deu enviarnos un nou Prelat digne successor del Dr. Campins, el qual

figurarà com un dels més insignes de quants han ocupada la Sèu de Mallorca. Morí com un sant.

Per N'Estelrich tinc notícia que el teu Jordi y sa germana tenen una magnífica convalescència, i n'estic contentíssim.

Que Deu vos concedesca salut i prosperitats, en bella compensació de les ansies i tristesses passades.

Ton afm. de sempre — *Miquel Costa, Pre.*

Palma — 20 Maig — 1915.

Sr. D. Antoni Rubió.

Barña.

Estimat amic: Per n'Estelrich he sabut que, en comptes de passar una temporada a Madrid, a on jo te creïa, l'has passada a St. Boi, dins el llit o damunt una cadira de repòs quasi-clínica, per resultes d'aquell desgraciat accident, del qual t'imaginava restablert. Bé t'hauria feta una estona de companyia epistolar, si jo hagués endevinat com te trobaves. Per més que't queixis de que no t'escriu sinó rares vegades i lacònicament, encara ets dels poquíssims ab qui conservo correspondència, lo qual demostra el lloc privilegiat que ocupes en els meus afectes. Allunyats, envellits o morts els amics d'altre temps, visc cada dia més solitari i recullit dins les ocupacions sacerdotals; i ja no faig a penes més visites que les del Santíssim. Aixís no has d'extranyar que no't sovinteji les lletres, i has de creure que en obsequi teu és ma primera excepció del mutisme acostumat.

Una altre excepció se m'imposa ara des de Barcelona. M'han invitat a l'"Academia de la Llengua Catalana". Ma primera resposta fou donant raons en contra de tal projecte. Objectava jo el descrèdit de les Acadèmies al temps actual, l'esperit d'individualisme anàrquic tan encarnat a Catalunya, el caràcter d'uns escriptors més almugàvers que acadèmics, el fet que grans literatures (com l'alemanya, l'inglesa, l'italiana) sabien bellament passar sense Academia directriu... etc... En F. Matheu me contesta que això mateix pensava ell; però que les circumstàncies imposen la constitució de l'Academia Catalana, i que no volen prescindir del meu nom. — A mi em sab greu desairar aquells amics; però també m'en sabria figurar com un contrari de l'"Institut d'EE. CC." a on tu estàs amb altres íntims meus. Me tranquilisa fins a cert punt veure que tu, essent dels EE., publicuis així mateix a la Il·lustració den Matheu. Voldria conèixer qué penses tu d'això, a fi d'orientarme. Consti des d'ara que jo per res del món voldria disgustar-te.

Has vist quina miseria als Jocs Florals? La poesia que'm semblá deliciosa es la den Bofill publicada a "La Veu" sobre la sort de tenir germana. És cosa molt fina i molt catalanament casolana.

Jo estic desanimat: moltes de les versions que vaig fer de Prudenci no resulten: son d'una sequedat insufrible. Refer-les fóra massa feina.

Desitjant-te plena salut i allunyament de totes aqueixes tribulacions que has passades t'abraça ton afm. de sempre — *Miquel Costa Pr.*

Palma de Mallorca — 30 Oct. — 1915.

Benvolgut amic Antoni: Ja m'hauràs trobat altra volta peresós d'escriure, per haver trigat en respondre a ta lletra del Juliol uns quatre mesos. Prou em

recava el meu silenci, però no volia escriure't sens haver llegit el teu treball "Contribució a la biografia de l'Infant Ferrán de Mallorca"; i en tot aqueix temps no m'era llegut ocupar-me en tal lectura. Això't semblarà impossible; però és ben cert. Entre les ocupacions absorbents de sagrat ministeri i de la vida espiritual els dies me pasen sense deixar-me espai, sobre tot quan sobrevé alguna altra feina un poc llarga.

La feina d'aquesta temporada última éra preparar un volum de sermons meus per al "Foment de la Pietat Catalana". L'amic Mn. Riber, per encàrreg de Mn. Eudald Serra, m'havia compromès a publicar un tomet de sermons; i com la major part dels que tinc escrits ho eren en castellà, he tingut que ocupar-me en la traducció, feina més pesada de lo que'm figurava. Els pocs que tenia en nostra llengua aprofitables els he hagut de refondre. Una dotzena de panegírics formaran el tomet, havent-ne excluit altre genre de sermons a fi de que sia homogeni tot el contingut. No n'estic content. A voltes em semblen treballs indignes de l'estampa.

De versos no he fet res aquesta temporada, exceptuant tres estrofes per a cantar els pelegrins de Randa. El Centenari Lullia ha produït un moviment de pelegrinatges dels pobles al Sepulcre del B. Ramon i a la seva montanya. Diu-menge passat precisament vaig predicar dalt el Puig de Randa aon se posà la primera pedra d'una nova església molt espaisosa a càrreg dels Franciscans.

Tu en canvi has versificat més que abans, com ho demostren tes versions de Heine i d'Horaci. Gracies per la dedicatoria del *Pindarum quisquis...* La versió resulta ben justa i elegant. Llàstima que hi haja qualque aspror, com *torrent ràpit*, i sobre tot un descuid com el mot *Apolus*. La terminació llatinisada en *us* està bé tractant-se de paraules que en llatí la tenen, però no si són noms que en llatí no l'admeten. Dir *Apolus* es un error tan gròs com dir *Jupiterus* o *Marsus*. Repara com els francesos, inglesos i altres sols terminen en *us* noms qu'en llatí fant en *us* el nominatiu. Com dirèm APOLLO (INIS) en català? O bé *Apollo*, o bé *Apol* (així els alemanys), o bé *Apolho*, pero aquesta darrera forma no és tan nostrada. — *César* s'ha de dir en català, i no *Cèssar* del llatí *Caesar* (fran. *César*, ital. *Césare*, alemany *Kaiser*, etc...) — Les estrofes si que'm resulten gentils i dignes d'un coneixedor dels clàssics. — Això va també per les alcàiques de la "Font de Bandusia", ben reveladores de l'original. Sia de tot enhorabona.

Amb afecte més viu cal que't felicitis per ton treball històric sobre l'Infant Ferrán de Mallorca. Estàs insuperable en ta especialitat de doctíssim recercador de tot quant se refereix a la dominació catalana dins la Grecia mig-èval. Ja hi has dedicat un munt de treballs qu'espanta, i aquest darrer és per als mallorquins un dels més interessants i simpàtics.

He rebuda l'afectuosa postal amb que m'agraeixes la part que des d'aquí vaig pendre en ton homenatge. Això's diu *pasarse de fino*. Ma senzilla felicitació ben deguda no mereixia tal mostra d'agraïment.

Mon pare segueix bé, i agraint ton record, et saluda.

El nostre Vicari Capítular Dr. Alcover té una convalescència no gens franca: està molt decaigut i fa tèmer que no's posi bé del tot. Mn. Clascar i en Fabra ja t'en hauràn parlat.

Desitjant que ta esposa ja's trobi en salut perfecta i que hajes sortit de malalties, t'abraça ton afm. — *Miquel Costa, Pbr.*

Palma de Mallorca — 11 Juny de 1916.

Sr. D. Antoni Rubió y Lluch.

Benvolgut amic: Ja feia comptes d'escriure't quan vaig tenir notícia, pel Sr. Miret i Sans, del desgraciat accident que has tingut a Sant Boi. — Bé prou és de plànyer que tot sovint te passin tals desastres. Déu te dó paciència i remei, ja que sembla voler exercitar-te amb tantes proves.

També jo, encara que més sortat de salut, he trobat quelcom d'amarc en aquesta temporada: la mort del Canonge Rotger, íntim amic meu pollencí, abans soci meu en la restauració de Montissió a la nostra vila, i ara company de Capítol. He perdut el confident per qui no tenia secrets, el discretíssim sacerdot escriptor, tan notable per sos treballs històrics i per sos versos llatins, el qui era estat com el braç dret del difunt Bisbe Campins, de qui encara dúiem dol... Una llarga malaltia de cor l'ha tingut mitx any assegut de nit i día, sense poder posarse en el llit... i sempre pacífic i sense queixar-se, animós i tranquil. Al cel sia!

Després de mort en Rotger m'en vaig anar a Pollensa acompanyant-hi mon pare, per a estar-hi amb ell el mes de Maig. Mon pare, qui ja té 87 anys, se conserva molt bé, i un d'aquests dies s'en és tornat a la vila amb una de les seves nores i una partida de nets. Ja és bisavi.

Tenint el pare viu, sembla que jo no sigui tan vell; però en realitat ja estic a la senectut, com a seixantí. Què romà de lluny aquell temps de la nostra primera coneixença! També jo he conservat el munt de les teves lletres, i en repassar-les se fulleja tot un llibre de memories... Verament he tingut un aplec de bons amics, que no podia ésser molt nombrós, però qu'és estat molt fidel, fent de mí més càs del que'm mereixia.

Ara mateix tú encara exageres els meus mèrits calificant de *gloriosa* la meua vellesa. Ja cal mirar les coses amb vidre d'augment per a veure rès de gloriós en la vulgar i obscura condició de ma vellesa. Aquí mateix, d'entre la nova generació mallorquina, moltíssims ni sols tenen notícia de mos versos ni de ma persona. Els meus llibrets ni sols se troben a les llibreríes de Palma. Aquí som simplement un dels canonges més insignificants de la Sèu. No dic així en sò de queixa. Gracies a Déu estic ben content de la meua obscuritat; i crec que, en general, l'opinió publica no s'equivoca. No crec gaire en els *genis* desconeguts... No'm sab greu ésser poca cosa; lo que'm dol és no haver viscut més santament.

Tu, en cambi, has fet obra de profit dins l'element intel·lectual de Catalunya, formant tota una escola de doctes investigadors, dins la qual sobresurt el teu Jordi. Motiu tenia En Prat per a insistir en fer-te retirar la dimissió de la Presidència a l'Institut d'EE. CC. que tant has contribuït a fundar i fer créixer, i qu'és ja una vera gloria de Barcelona, tan reconeguda fins a l'extranger.

Que Déu te dó vida i salut per a poder-hi encara treballar profitosament. Sia aquesta la felicitació que pel teu jorn onomàstic encoman al gran taurinatg de Padua, qui sol obtenir tantes mercès de Déu, no sols per l'ànima sinó també pel còs.

Sempre coral amic teu — *Miquel Costa, Pr.*

Sr. D. Antoni Rubió.

Amich benvolgut: Tantmateix és ja bé hora de posar-te uns mots de lletra, ara que som a l'entrada d'un any novell. Que Deu el faci per tu tan ple de benediccions i gaubança com sembla augurar-lo ta darrera carta, i encara més.

Grans mercès pel teu treball *La Grecia Catalana*, digne dels anteriors sobre el mateix tema, i digne també de les doctes publicacions dels "Estudis Catalans". Crec que ja amb això hi ha prou elogi. Es una gran cosa això d'haver triat un assumpte d'erudició tan poc explorat i tan suggestiu per Catalunya, com aqueix de la Companyia i ses conseqüències, que t'ha donat estudi per tota la vida. El teu nom ja hi està lligat per sempre més, i ton fill Jordi vé a posar el coronament a la teva unió de Grecia i Catalunya.

Gracies per les benèvoles paraules que em dius dels meus *sermons*. Tens raó de que devia haver posat *regnar* i *regne*, en lloc de les formes mallorquines *reinar* i *reine*, suposat que no escrivia en llenguatge dialectal. — Ara el *Foment de la Pietat Catalana* m'ha demanat manuscrits per un altre llibre de sermons. Li he ofert un novenari de la Puríssima, que's publicarà de promte al "Missatger del Sagrat Cor de Jesús".

La complanta per la mort del gran Bisbe de Vich és l'única poesia original que he feta l'any passat. Alguns vells l'han rebuda bé, però sembla que'ls joves no n'han fet cas, perque no m'en han dit una paraula. Crec que ja no tinc inspiració i que els meus rims surten encarcerats: coses de vell...

La versió de Prudenci fa poca via: és tan pesada! La traducció de cada un d'aquells himnes kilomètrics em deixa fatigat per una temporada.

Te desitj més perseverancia en la redacció del teu *Sumari de la Literatura Catalana*, que fa bona falta als estudiosos i que tu tens la missió de oferir-nos, com hereu den Milà. Esperem que ben aviat ens donaràs aqueixa obra verament obligada.

Aquí tenim el nou Bisbe Dr. Domènec qu'és persona de gran mèrit, virtuós, culte, eloqüent, amable, ple de simpatia. Tothom s'en fa llengües.

Mon pare ha decaigut des de l'estiu passat, però encara's passeja.

Jo, gracias a Deu, amb la salut de sempre.

Sempre teu afm. — *Miquel Costa, Pr.*

Palma de Mallorca — 3 Janer 1917.

Ciutat de Mallorca — 29 Dbre. — 1917.

Estimat amic Antoni: Bones festes i feliç any novell! Aprofitant aquesta ocasió que'm posa la ploma a la mà, cal que't felicitati també pel teu erudit treball sobre la cultura catalana en el regnat de Pere III. Es un quadre sinòptic fet amb alta penetració i gran copia de coneixements, digne de tantes obres amb que has ilustrada la historia de la nostra antiga literatura. Llàstima que no en redactis una historia completa!

Ja hauràs rebut un n.º de l'Arqueològica Lulliana que't vaig enviar contenant una necrologia del nostre bon amic Estanislau Aguiló (a. c. s.) la mort del qual tu segurament hauràs sentida com nosaltres.

En Gómez Restrepo m'envià des de Colombia quatre grossos volums qui contenen tota l'obra del poeta Pombo, demanant-me que li escrigui la impressió que m'haja produïda. No li he escrit encara, ni he llegit tot aquell oceà de versos. Per les exploracions que he fetes em sembla que hi ha molt de *sargazo*, i no sé compartir la gran admiració que els colombians professen a Pombo. No vull diu que sia per mi un poeta vulgar, però simplement em fa l'efecte de un Tassara americà, més desigual que l'europeu. Aquesta impressió no sé com manifestar-la a una persona tan docta i tan atenta com En Gómez Restrepo, qui en tò d'obse-

qui m'ha fet el voluminós present. Sabries dir-me la direcció del mateix Restrepo?

Supòs que seguiu bé tota la família. Nosaltres bé com de costum. Mon pare tingué un costipat dengós lleuger, però sobre els seus 88 anys resultà feixuc. Romangué molt debilitat i semblava perdre el coneixement. Ara, emperò, ja restablert, té recobrades les facultats i s'aguanta, si bé ja no surt de casa no essent en carruatge. Aviat complirà el 89 anys, i fa prou de conservar-se.

El Missatger del Sagrat Cor me va publicant un altre volum de sermons qui conté un novenari de la Puríssima Concepció. Ja t'en destinaré un exemplar tan aviat com n'hi haja. — En quant a mes traduccions de Prudenci cal confessar-te que n'estic encara ben lluny del terme i fatigat d'una feina tan pesada. Crec que obtaré per fer-ne un recull parcial, renunciant a l'empresa d'una versió completa. Hi ha qui m'ha fet proposicions per a publicar-me'n un volum d'unes 300 pàgines. Per això caldria desentendre'm de l'Institut d'EE. CC., cosa no gens difícil, per quant no havia jo contret cap compromís formal de fer la versió per compte de dit Institut. Sols m'en havia parlat d'una manera imprecisa Mn. Alcover.

D'altres projectes literaris no en tinc ni rastre. Els anys i les ocupacions propies del meu ministeri ja'm tenen jubilat de les lletres.

Repetint-te les felicitacions del principi, amb memories per als teus te saluda de tot cor ton afm. — *Miquel Costa, Pr.*

Pollença — 5 Octubre de 1918.

Sr. D. Antoni Rubió.

Amic benivolgut: A son temps rebí la lletra en que'm donaves noves de ta salut i de ton estatge a St. Boi, a fi de reparar-la. Voldria que la llarga *rusticació* te sia ben profitosa. Quan pensava contestar-te, m'arribà el teu treball interessantíssim sobre el pros Milà, i ja no volguí escriure't fins que l'hagués llegit. Uns Exercicis espirituals m'en impediren de prompte la lectura; però aquesta temporada, qu'estic passant a Pollença, m'hi he pogut dedicar.

Què't diré de tan bell opuscle? — A mon parer, és digne del Mestre retratat i del deixeble successor en sa càtedra. Crec que amb això està dit son millor elogi. Què de coses interessants hi he trobades! La justesa, el seny, la sobrietat, la castiça sabor del llenguatge, fan aqueix opuscle típicament català, com exigia la figura del Patriarca Vilafranquí. Estic segur que ell mateix t'en donaria la enhorabona. Reb-la ben entusiasta de part meua.

Vaig venir a Pollença per a celebrar-hi la festa de Sant Miquel amb mon pare. Poch era d'esperar poder-la-hi celebrar mai més quan pel mes de Juny el sacramentàrem, arribant a llegir-li l'encomenació de l'ànima. Fou ben llarga sa convalescència; però a la fi és arribat a refer-se, i al present es troba com abans de la malaltia, digerint i dormint com un jove, sense més mostra de sos 90 anys que la sordera, la falta d'agilitat i el tenir que passejar-se sempre en carruatge. Ara es disposa a tornar a Ciutat per passar-hi l'hivern.

El meu *Prudenci* està aturat. M'ocupen tantes altres feines, que no tinc llegendura per un treball tan llarc i difícil. Algunes feines literaries d'encàrreg es tot quant he pogut afegir al catàleg de ma producció poètica. No cal que m'en dolgui: tant mateix, arribada la vellura, ja no és temps de poesia.

Els teus treballs si que són compatibles amb els anys de la vellesa: per això t'hi surten més perfets que mai.

Que puguis continuar-los per temps amb alegria, salut i benediccions privilegiades, te desitja ton afm. amic de sempre — *Miquel Costa, Pr.*

P. S. N'Estelrich me digué que li demanaves una nota bibliogràfica i biogràfica meva per encàrrec del Sr. Cejador. — Aquí t'incloc una i altra cosa. — *Vale.*

Ciutat de Mallorca 25 Dbre 1918.

Estimat amic: Per ta benvinguda postal que acab de rebre, veig que no tens notícia de la desgracia qu'enguany endola ma familia. A últims d'Octubre, mentres les meva cunyada, quatre fills seus y tres criades estaven al llit de la *grippe*, el meu germà Martí qui cuidava sa esposa i sos fills malalts, morí repentinament d'una angina de pit. Enviats en la nit els dos criats qu'estaven bons, a cercar el metje y l'extremaunció, la filla major del meu germà i jo forem els únics qui presenciàrem sa brevíssima agonía. Quina nit! I quin buit dins la familia! Ell era la columna de la casa qui en portava tot el pes. Deixa vuit orfes ab sa viuda i mon pare decrepit a la casa. Quin càrreg per mi qui era estat sempre tan allunyat de tot govern domèstic y de tota administració!

No cal dir-te res més per donar-te compte de ma situació present. Alabat sia Déu que així ho ha volgut, i que Ell ens ampari. No t'ho havia escrit, com tampoc als altres amics, entre tantes preocupacions i feines.

A reveure! — Ton afm. — *Miquel Costa Pr.*

Mallorca 13 d'Agost — 1919.

Amic benvolgut: Rebuda la teva afectuosa lletra del 31 prop-passat, m'és gratíssim contestar-la.

Verament, com suposaves, no hi ha hagut res de nou a casa d'en-çà que fores aquí, i mon pare segueix en sa lenta decrepitud. Al principi del mes present ens alarmà prou amb una disenteria persistent de les que solen esser fatals a la vellesa. Però també aquesta vegada ha vençut el perill, quedant-se, això si, en l'estat de postració que no li permet alçarse del llit, ni sols per estones com abans féia. Sovint pateix allucinacions extranyes, però en general conserva l'enteniment. — Aquest estiu ja no hem pogut traslladar-lo a Pollença.

No cal dir-te com aquestes impressions depriments encara augmenten la meva esterilitat literaria. *C'en est fait!*

Venturosament, les contrarietats que tu pateixes i de les quals em dones noticia no detenen la teva ploma. El teu discurs sobre En Milà, que he rebut i t'agraesc, resulta una prova més d'esser tu son llegítim successor. Tot allò de les primeries del mestre, qu'és lo que fins ara he pogut llegir, m'ha interessat vivament i en gran part m'és vingut de nou. No parlis de *auto-plagi*: si quelcom hi ha d'això, està tan ben compensat, que no sé com has pogut tractar del mateix personatge quatre voltes distintes sense incorre en quasi inevitables repeticions. Prou té raó l'enginyosa frase den Estelrich. Entre les meves preocupacions actuals me servirà de delitosa recreació el continuar tan simpàtica lectura.

No tot han d'esser tristeses en aquesta vida, com dius molt bé tot donant-me noticia del pròxim casament de ton fill Jordi. La seva elecció d'esposa és segu-

rament digna del seu seny i del seu bon gust mai desmentits. Que Déu coroni de benediccions el nou estat d'aqueix fill qui és la teva corona.

També a casa el fill major de mon germà difunt ha demanada la mà d'una senyoreta de la bona societat de Palma, íntima amiga de mes nebodes. Vulla Deu que'l futur matrimoni del nebot major sia tan ben avingut com el de sa germana amb En Jaume d'Oleza, del qual ja té dos fillets.

Per aquí, acreditant el nom de *l'Illa de la calma*, hem deixat passar el centenari d'En Quadrado sense fer-ne menció, fora d'alguns projectes. El buste projectat encara no està llest i la sessió literaria promesa s'és retrassada fins ai Novembre vinent. Jo invitat a pendre-hi part en nom de l'Academia de Belles Arts, de la qual En Quadrado fou el 1.º Secretari, havia escollit per tema l'obra de *Recuerdos y bellezas de España*. Però Mn. Alcover, President de la Junta del Centenari, no obstant la seva aprovació del meu tema, ara ha senyalat a un arquitecte l'estudi d'En Quadrado com a descriptor de monuments, i jo retiraré el meu treball per evitar l'infracció d'aquell precepte que diu: *Non bis in idem*.

Ma família agraeix tos recorts i te saluda mentres t'abraça ton amic de sempre — *Miquel Costa, Pr.*

Palma — 26 Dbre. — 1919.

Amic benvolgut:

Molt t'agraesc el sentit condol que m'has tramès per la mort de mon pare (a. c. s.); i no m'extranya que no hajes sabut més aviat la trista nova. El difunt vivia ja molt retirat, als 90 anys i 8 mesos, i jo quasi ja no estic present entre'ls vius. De totes maneres em consta la teva bona voluntat i el teu amistós afecte, en les relacions ja hereditaries entre les nostres families. La efusió de ta lletra compensa amb excés la involuntaria tardança.

Era per demés previst el desenllaç d'una malaltia, que propiament no era altra cosa més que inevitable decrepidud. Però aixís i tot el final ens va sorprendre per lo precipitat, quan tots l'esperavem lentíssim com la decadència precedent. Com el pobre vellet ja no podia regir-se de res i l'havien de rentar sovint, va contreure una congestió pulmonar que'l feu sucumbir en dos dies. Per més que de temps ja tenia les facultats mentals trastornades per estones, al menys pogué rebre els Sagraments amb clara coneixença, com cada vegada que'ls hi havíem administrats.

Per disposició testamentaria tralladàrem el cadavre a Pollença en tren especial. Des de la Poblà un llarc seguici de carruatges acompanyava; i arribant a la nostra vila, un'hora baixa sinistre de Novembre, a l'organisar-se l'enterrament, vaig sentir tot el buid d'una casa qui termina. Per més que jo estic després de tota illusió d'hereu, no deixà de fer-me impressió aquesta evidència: *ja és estat ca'n Costa. Omnes tanquam aquae dilàbimur...*

He presa una casa modesta, però agradosa, prop de la Sèu (Estudi General, 18), que t'oferesc des d'ara. La casa del carrer de Moliners, que mon pare volia deixar-me, la vaig cedir als fills i viuda d'en Martí: tanmateix era per mi massa gran i massa lluny de la Sèu.

Amb el tràfec de la mudança no he tingut encara temps de llegir el teu darrer treball *Joan I humanista*, que segurament m'ha de interessar moltíssim.

Aviat rebràs amb el n.^o del *Bolletí de Arg.^{oa} Lulliana* el meu modest estudi sobre Quadrado escriptor. No em posà cap *veto* Mn. Alcover per tractar l'assum-

te que jo havia escollit; però en senyalà un tan idèntic (a l'arquitecte Roca), que jo no vaig trobar altre remei més que desistir del meu primer tema, a fi de observar dins el mateix acte literari aquell precepte qui diu: *Non bis in idem*.

Si que és sensible aqueixa lenta agonia den M. S. Oliver! Un altre dol.

Mes bones salutacions a ta esposa i a tos fills, als quals agraeisc la part que han presa en ma desgracia.

Sempre teu afm. — *Miquel Costa, Pr.*

Sr. D. Antoni Rubió i Lluch.

Benvolgut amic: Amb gran sorpresa he sabuda la mort de ton fill Manuel, i t'acompany en el sentiment per tan dolorosa pèrdua. El temps és de dol: *sunt lacrymae rerum...* Gracies que dins families com les nostres té bon lloc la resignació cristiana, única consoladora eficaz de les desgracies i tristors de la vida. Consolem-nos amb l'esperança sostinguda per la fe, continuant units a nos-tres difunts pels vincles de la caritat santificadora.

No m'oblidaré del difunt en les meves oracions, amb la confiança de que Déu l'haja trobat en via de salvació.

Mos respectes a ta bona esposa, a la qual te serviràs trametre l'expressió de mon condol, com també als demés de ta familia.

Ton afm. amic de sempre — *Miquel Costa, Pr.*

Palma de Mallorca — 11 Febrer — 1922.

Palma — 13 Juny — 1920.

Benvolgut amic Antoni:

La data del dia del teu Sant m'indueix a saludar-te, amb el desig de que sia ja passada la serie de tribulacions que t'han afligit per tan llarga temporada. Deu vulla compensar-te de tantes penes qu'has sabut soportar amb cristiana resignació, amb aqueixa pietat que, com diu l'Apòstol, "es útil per tot, tenint promeses per la vida present i per la eterna".

Supòs que la persistent malaltia de la teva esposa haurà cedit a la fi deixant-la en plena convalescència, si no ja en salut del tot recobrada.

Jo he començat a sentir els primers simptoms de la vellura amb un reuma lleuger al peu esquerra, qu'alguns dies m'ha fet coixejar, sens impedir-me el moviment. Però, més que en la part corporal, me sent envellit en l'humor i la decadencia de mes aficions literaries. Ja apenes si m'interessen les lectures poètiques que altre temps eren ma delicia, i no cal dir si ma producció s'es estroncada. Fan bé de no contar-me ja entre els vius.

Ara vé la temporada de sortir a fora; i, si em conviden a la casa pairal de Pollença, ja m'és penós anar-hi, per quant sense mon pare ja hi seré com un extern. — A la solitud de Formentor puc anar-hi, com que tinc part en aquella finca; però ja tampoc em fa il·lusió passejar-m'hi, amb tot i esser allà el niu de la meva musa, puix la vasta possessió provablement s'haurà de vendre. No serà certament per necessitat, ja que la familia resta ben acomodada, sinò per no esser divisible entre molts una finca de bosc i montanya com aquella. — A les altres 3 finques que m'han tocat a Pollença no hi ha casa urbana. — Ja veus com a la

tristor del temps actual s'ajunten per mi causes personals de tristesa... Però beneït sia Déu qui així circumcida el meu cor de ses aficions de la terra.

Amb afectuoses recordances a ta família te saluda coralment ton amic de sempre — *Miquel Costa, Pr.*

Palma 24 d'Octubre — 1920.

Estimat amic Antoni: he rebuda la teva carta del 15, i les noves que m'hi dones m'han interessat vivament.

Molt m'ha sorprès l'entrada de ta filla Pilar al noviciat de les Reparadores, i comprenc el gran buit que te haurà deixat aqueix Benjamí de ta família, de la qual me dius tan belles coses. Prou que'm record haver-la coneguda fa dos anys a cà n'Estelrich durant la teva darrera estada a Mallorca, i per cert que'm va semblar molt aixerida i simpàtica en sa vivesa quasi infantil. Sent el teu sacrifici i el de la teva esposa, però al mateix temps no puc menys de felicitar l'ardida joveneta per la seva elecció i felicitar-vos a vosaltres que no podrieu desitjarli millor ventura. *Optimam partem elegit...* Conec l'institut de Maria Reparadora i n'estic encantat. D'ençà que visc a Palma tot sovint he predicat i assistit a les funcions de tan bones religioses, dirigesc varies de les Congreacions qu'elles cuiden, i en un mot, so per elles de casa. Així és que la meva felicitació resulta ben bé amb coneixement de causa. De més a més, l'institut que ha abraçat la vostra filla vos permet el consol de poder visitar-la i veure-la de prop. *Ideo consolamini ad invicem in verbis istis.*

Enhorabona també pel nou reboll de la soca Rubió, el fill primogènit den Jordi: que siga continuador de la dinastia intel·lectual començada per ton pare i que ja compta tres generacions pera honra de Catalunya!

Bé va que cerquis en el treball un consol i sedant tonificador de la vida, ja que conserves les facultats i les energies com en plena època de producció literària. Ja tens bona tasca en les conferències sobre la *Divina Comèdia* i l'estudi sobre la traducció den Febrer, la qual (dit sia de pas) me sembla duríssima.

Jo solsament he escrit unes estrofes per agrair al jove poeta Guillem Colom un exemplar que va dedicar-me del seu poema *Aguiles*, inspirat en les muntanyes de Sóller i en el llibre *Forenses y ciudadanos* de l'insigne Quadrado.

Molt me complau la bona impressió que't produí el meu discurs pel centenari del mateix Quadrado, si be és fer-li massa favor comparar-lo amb el suprem estudi den Menéndez Pelayo.

Ahir vaig parlar llargament de tu amb en Ll. Estelrich.

Saludant-te coralment se repeteix teu afm. — *Miquel Costa, Pr.*

Palma de Mallorca — 20 Setembre — 1921.

Estimat amic Antoni: Temps fa que t'havia d'escriure; però, amb les meves ocupacions acostumades, he perllongat *ad kalendas graecas* ma deguda correspondència. Perdona-m aquest ressabi de "l'Illa de la Calma".

Molt va complaure-m el teu entusiasme Dantesc i el treball erudit de conferències que has emprès per celebrar el centenari d l'*altissimo poeta*. Ultimament he sabut que encara hi has contribuït amb una altra forma, traduint expressament un cant del Purgatori. M'ho escrigué En Ramon d'Alós, suplicant-me que jo traduís un cant. qualsevol del Paradís dantesc, a fi de publicar la meva versió

juntament amb la teva i una que n'ha feta en Ruyra d'un cant de l'Infern. També'm deia que tant tu com En Ruyra desitjàveu que jo hi prenguéssis ma part. Això precisament em determinà a fer la meva tasca. De prompte no'm sentia amb coratge per investir-la, trobant el temps ja curt i tement les dificultats que hi trobaria. Però el vostre desig i el gust meu d'anar amb tan bona companyia me resolgueren a provar fortuna. Vaig esollir el cant XXXI, provant de seguida de girar els primers tercets. Aquests cediren fàcilment, i d'un a un altre, en pocs dies ja em vaig trobar amb la feina acabada. Per això encara hi vaig afegir aquella oració de S. Bernat (*Vergine Madre, figlia del tuo Figlio...*) començament del darrer cant.

Segurament la meva traducció se ressentirà d'ésser feta en poc temps; però el cas era tenir-la llesta amb oportunitat per l'homenatge. He indicat a R. d'Alós, que't fes veure la copia que li he enviada. Si no us sembla acceptable, no la publiquieu, o suprimiu la oració, que no pertany a la càntiga XXXI, si ho preferiu així.

De les versions prudencianes tinc el *Cathemerinon* casi complet (sols m'hi manquen dos himnes); però del *Peristephanon* m'en falten molts encara: son tan interminables! El de St. Llorenç amb sos 584 versos m'ha cansat abans de terminar-lo. — Amb el sol *Cathemerinon* ja n'hi ha prou per un volum regular.

L'impressor Oliva de Vilanova (ara domiciliat a Barcelona) em té demanat el Prudenci, fins el té ja anunciat per la col·lecció començada amb les Poesies d'en J. Alcover. Però, segons diuen, aqueixes publicacions resten casi inèdites... Molt més per força haurà de restar-hi un llibre tan inaccessible a la gent del dia com és el Prudenci. Així és que no puc fer-me il·lusions.

Desitjaria que aquesta carta et trobi ja ben fora de les tribulacions en que et trobaren les derrerres que't vaig escriure.

Que Déu te conservi en salut ta bona esposa i els demés de ta família.

Jo, després d'una temporada de camp, he tingut que descansar forçosament, detingut per una petita llaga varicosa a la cama esquerra, cosa sense importància, però persistent i que encara dura, si bé ja millorada. La vellesa ja se'm fa sentir.

Memòries a ta família.

T'abraça ton vell amic de sempre — *Miquel Costa, Pre.*

Palma de Mallorca — 9 de Juny — 1922.

Estimat amic Antoni: Rebí oportunament el teu segon volum de "Documents per l'història de la cultura catalana mig-aval". Grans mercès pel valios obsequi y felicitacions pel meritíssim treball. El *Pròlech* em sembla digne d'un erudit alemany empeltat de gràcia llatina, o més propiament digne de tu mateix, qui ja tens prou y massa acreditat el teu mestratge en l'alta erudició y en l'esquísida faysó de ferla agradable y saborosa. No de bades fores l'amic predilecte den Menéndez Pelayo. Hereu de ton pare y successor den Milà, tens la glòria d'haver iniciada dins Catalunya una escola seriosa d'investigadors propis entre els quals ja veus en primera fila ton fill Jordi. — Enhorabona! —

Bé escau aquesta paraula per la pròxima festa del teu Sant, que des d'ara vull augurarte plena de benediccions.

Hauràs observat que t'escrich altra volta ab la vella ortografia que usàvem abans de les *normes* de l'Institut. No és que renegui d'elles. Es simplement per acomodar-me a la grafia ab que m'escrius y ab la que has redactat el teu llibre.

Jo també hauré de publicar ab el mateix sistema una tria o selecció de les meves poesies, que pensa editar En F. Matheu a continuació dels volums catalans den M. S. Oliver. Era En Miquel Ferrà qui tenia fa temps el projecte de fer estampar un *choix* dels meus versos; y, després de varies tentatives, decidí encomanar el treball a l'amich Matheu, a fi de que l'edició sortís de pulcra senzilla y sòbria distinció, com solen ésser les seves. El projecte consistia en tres volumets: el 1er format per les poesies juvenils, el 2ⁿ per les aprofitables de *Tradicions y fantasies*, ab qualque troç de *L'Agre de la Terra*—y el 3er per una triadella de mos versos tardorals. Restarien excloses les *Horacianes* y les *Visions de Palestina*, formant sengles volums de distint caràcter.

L'amich Estelrich segueix delicat de salut, encara que animós y desaprensiu com sempre. Crech que tracta de jubilarse. Els atachs d'hemoptisis se li repeteixen sovint, y els medges el tenen privat de parlar en quant sia possible. Així mateix fa versos per procurarse entreteniment.

Procura conservarte com te desitja ton afm. y vell amich—*Miquel Costa, Pre.*